

Regeringens proposition

1998/99:114

Prop. 1998/99:114

Kulturarv – kulturmiljöer och kulturföremål

Prop.
1998/99:114

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 6 maj 1999

Göran Persson

Marita Ulvskog
(Kulturdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslår regeringen övergripande mål för arbetet för kulturmiljön. Genom målen förtydligas bl.a. vikten av att olika sektorer i samhället samverkar till gagn för en långsiktigt hållbar förvaltning och utveckling av kultur- och naturmiljön. Vidare framhålls kulturarvets betydelse för den demokratiska utvecklingen samt vikten av samarbete över nationsgränserna m.m. I propositionen görs även en sammanfattning av de senaste årens utveckling av kulturmiljöfrågorna inom andra politikområden samt i det internationella samarbetet.

Regeringen föreslår vidare att länsstyrelsen även under ett pågående ärende om byggnadsminnesförklaring skall kunna meddela beslut om anmälningsskyldighet. Vidare föreslås att beslut om fornminnen i huvudsak skall kunna överklagas hos allmän förvaltningsdomstol och att länsstyrelsens möjligheter att besluta om förelägganden utökas när det gäller byggnadsminnen.

Ett skydd för ortnamn föreslås, vilket innebär att god ortnamnsred skall iakttas vid statlig och kommunal verksamhet.

Vidare föreslås att regeringen bemyndigas att meddela föreskrifter om vilka kulturföremål som det skall krävas tillstånd för att få föra ut ur landet. Det föreslås också att regeringen skall besluta om vad som skall krävas av ansökningarnas innehåll och handläggningen av dessa.

Fideikommissnämnden föreslås få något utökade befogenheter.

Slutligen lämnas förslag som innebär att samlingar skall kunna tillskjutas ett fideikommissaktiebolag utan reavinstbeskattning och att ett sådant bolag reavinstbeskattas när det avyttrar fastigheter eller samlingar samt att aktieägaren reavinstbeskattas när denne säljer aktier.

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut	4
2	Lagtext.....	5
2.1	Förslag till lag om ändring i lagen (1963:583) om avveckling av fideikommiss	5
2.2	Förslag till lag om ändring i lagen (1963:587) om inkomstbeskattning av fideikommissbo, m.m.	6
2.3	Förslag till lag om ändring i lagen (1988:950) om kulturminnen m.m.	9
2.4	Förslag till lag om ändring i lagen (1996:701) om Tullverkets befogenheter vid Sveriges gräns mot ett annat land inom Europeiska unionen.....	16
3	Ärendet och dess beredning.....	18
4	Kulturmiljöverksamhetens mål och inriktning	19
4.1	Bakgrund.....	19
4.2	Kulturmiljöns tvärssektoriella hantering samt internationellt samarbete	21
4.3	Målen för kulturmiljöarbetet	27
4.4	Behov av fortsatt utredning	30
5	Ortnamn.....	32
5.1	En regel om hänsyn för ortnamn	32
6	Överklagande av beslut i forn- och byggnadsminnesärenden.....	35
6.1	Nuvarande ordning.....	35
6.2	Beslut i fornminnesärenden överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.....	36
7	Byggnadsminnen	38
7.1	Nuvarande ordning.....	38
7.2	Anmälningsplikt under pågående handläggning	39
7.3	Länsstyrelsens möjlighet att utfärda förelägganden utvidgas	41
7.4	Övrigt.....	42
8	Utförsel av kulturföremål ur landet.....	43
8.1	Nuvarande ordning.....	43
8.2	Grunderna för bestämmelserna	44
8.3	Bemyndigande för regeringen	46
8.4	Föremålskategorier.....	46
8.5	Undantag från tillståndsplikten	54
8.6	Tillståndsprövningen.....	55
8.7	Överklagande	56
8.8	Övrigt.....	57
9	Frågor rörande fideikommiss.....	57
9.1	Nuvarande ordning.....	57
9.2	Förlängning av fideikommiss, m.m.....	59

9.3	Fideikommissnämndens uppgifter m.m.	59	Prop. 1998/99:114
9.4	Beskattning vid tillskjutande av egendom till fideikommissaktiebolag	61	
9.5	Arvsskatt vid avveckling av fideikommiss.....	64	
10	Kyrkstäder.....	65	
10.1	Skyddet för kyrkstäder	65	
10.2	Upphävande av kungliga skrivelser	69	
11	Kostnadskonsekvenser.....	70	
12	Författningskommentar.....	70	
12.1	Förslaget till lag om ändring i lagen (1963:583) om avveckling av fideikommiss.....	70	
12.2	Förslag till lag om ändring i lagen (1963:587) om inkomstbeskattning av fideikommissbo, m.m.	71	
12.3	Förslag till lag om ändring i lagen (1988:950) om kulturminnen m.m.	73	
12.4	Förslaget till lag om ändring i lagen (1996:701) om Tullverkets befogenheter vid Sveriges gräns mot ett annat land inom Europeiska unionen.....	75	
Bilaga 1	Sammanfattning av betänkandena Skyddet av kulturmiljön (SOU 1996:128) och delbetänkandet Kulturegendomar och kulturföremål (SOU 1995:128) samt promemorian Kulturhistoriskt värdefulla samlingar i fideikommiss.....	76	
Bilaga 2	Delar av Kulturarvsutredningens författningsförslag i betänkandet Skyddet av kulturmiljön (SOU 1996:128)	82	
Bilaga 3	Delar av Kulturarvsutredningens författningsförslag i betänkandet Kulturegendomar och kulturföremål (SOU 1995:128).....	97	
Bilaga 4	Författningsförslag i promemorian Kulturhistoriskt värde- fulla samlingar i fideikommiss.....	113	
Bilaga 5	Remissinstanser som yttrat sig över betänkandet skyddet av kulturmiljön	115	
Bilaga 6	Remissinstanser som yttrat sig över betänkandet Kulturegendomar och kulturföremål	115	
Bilaga 7	Remissinstanser som yttrat sig över promemorian Kulturhistoriskt värdefulla samlingar i fideikommiss.....	116	
Bilaga 8	Lagrådsremissens lagförslag.....	118	
Bilaga 9	Lagrådets yttrande.....	131	
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 6 maj 1999.....	135	
	Rättsdatablad.....	136	

1 Förslag till riksdagsbeslut

Prop. 1998/99:114

Regeringen föreslår att riksdagen

dels antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i lagen (1963:583) om avveckling av fideikommiss,
2. lag om ändring i lagen (1963:587) om inkomstbeskattning av fideikommissbo, m.m.,
3. lag om ändring i lagen (1988:950) om kulturminnen m.m., och
4. lag om ändring i lagen (1996:701) om Tullverkets befogenheter vid gräns mot ett annat land inom Europeiska unionen,

dels godkänner vad regeringen föreslår om målen för kulturmiljöarbetet (avsnitt 4.3).

2 Lagtext

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i lagen (1963:583) om avveckling av fideikommiss

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1963:583) om avveckling av fideikommiss

dels att 32 § skall upphöra att gälla,

dels att i 6, 16, 17, 19, 28, 30, 31, 34, 37 och 38 §§ ordet ”Konungen” i olika böjningsformer skall bytas ut mot ”regeringen” i motsvarande form,

dels att i 16 och 17 §§ ordet ”kronan” skall bytas ut mot ”staten”,

dels att 18 § skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

18 §

Avvecklingen av fideikommiss skall ske under medverkan av en särskild nämnd, fideikommissnämnden.

Fideikommissnämnden skall utreda frågor som avses i 6, 16, 17 och 38 §§ samt *till Konungen* göra de framställningar, som *föranledas* av utredningen. Vidare skall nämnden *främja avvecklingen* genom *rådgivande* och *vägledande verksamhet* samt meddela beslut, som enligt vad nedan stadgas ankommer på nämnden.

Fideikommissnämnden skall utreda frågor som avses i 6, 16, 17 och 38 §§ samt *hos regeringen* göra de framställningar, som *föranleds* av utredningen. Vidare skall nämnden genom *rådgivning* och *på annat sätt verka för att lagens syften fullföljs* samt meddela beslut, som enligt vad nedan stadgas ankommer på nämnden.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2000.

2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1963:587) om inkomstbeskattning av fideikommissbo, m.m.

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1963:587) om inkomstbeskattning av fideikommissbo, m.m.¹

dels att 5 § skall upphöra att gälla,

dels att 2 § skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas sju nya paragrafer, 2 a–2 g §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Om fideikommissfastighet överföres till ett aktiebolag genom tillskott i samband med aktieteckning, skall *följande iakttagas.*

Skattepliktig realisationsvinst eller avdragsgill realisationsförlust skall *icke* anses uppkomma genom överföringen *och ej heller om bolaget avyttrar fastigheten eller den, som erhållit aktie i bolaget vid avvecklingen av fideikommiss, avyttrar aktien.*

Överföringen skall icke medföra, att fideikommissinnehavare vid tillämpning av bestämmelserna i förordningen den 27 mars 1954 (nr 142) om taxering för inkomst av medel, som insatts å skogskonto, skall anses hava överlåtit fastighet.

Efter därom gjord framställning äger fideikommiss eller fideikommissbo *erhålla befrielse* från beskattning av sådan intäkt av skogsbruk och av jordstyeckningsrörelse, som *må föranledas* av överföringen. Vid befrielse från beskattning av intäkt av skogsbruk skall bolaget *övertaga det för fideikommisset eller fideikommiss-*

Föreslagen lydelse

2 §

Om *en* fideikommissfastighet överförs till ett aktiebolag genom tillskott i samband med aktieteckning, skall skattepliktig realisationsvinst eller avdragsgill realisationsförlust *inte* anses uppkomma genom överföringen.

2 a § *I fall som avses i 2 § har en fideikommissinnehavare eller ett fideikommissbo rätt att efter anmälan undantas från beskattning för sådan intäkt av näringsverksamhet som hänför sig till skogsbruk eller tomtrörelse och som föranleds av överföringen. Därvid gäller i fråga om skogsbruk att aktiebolaget skall*

¹ Senaste lydelse av lagens rubrik 1986:1294 5 § 1990:352.

boet vid överföringen gällande ingångsvärdet och det för fideikommisset eller boet gällande ingående virkesförrådet för skogen. Vid befrielse från beskattning av intäkt av jordstyckningsrörelse skall bolagets anskaffningsvärde för fastighet eller del av fastighet, som vid överföringen ingår i jordstyckningsrörelsen, anses motsvara det i beskattningshänseende gällande värdet av sådan fastighet eller fastighetsdel hos fideikommisset eller fideikommissboet.

Efter därom av fideikommissinnehavare eller fideikommissbo gjord framställning äger bolaget åtnjuta de värdeminskningsavdrag för täckdikningsanläggningar och skogsvägar å fastigheten som skulle hava tillkommit fideikommisset, fideikommissinnehavaren eller fideikommissboet om fastigheten icke överlåtit.

överta det ingångsvärde som gäller för fideikommisset eller fideikommissboet. I fråga om tomtrörelse gäller att bolagets anskaffningsvärde för en fastighet eller en del av fastighet som vid överföringen ingår i tomtrörelsen anses motsvara det skattemässiga värdet av en sådan fastighet eller fastighetsdel hos fideikommisset eller fideikommissboet.

2 b § Efter anmälan av fideikommissinnehavaren eller fideikommissboet inträder i fall som avses i 2 § aktiebolaget i överlåtarens skattemässiga situation i fråga om värdeminskningsavdrag för täckdikningsanläggningar och skogsvägar på fastigheten.

2 c §

Om en samling som avses i 17 § lagen (1963:583) om avveckling av fideikommiss överförs till ett aktiebolag genom tillskott i samband med aktieteckning, skall skattepliktig realisationsvinst eller avdragsgill realisationsförlust inte anses uppkomma genom överföringen.

2 d §

Om en fastighet eller en tillgång som ingår i en samling som avses i 17 § lagen (1963:583) om avveckling av fideikommiss efter utgången av år 1999 har överförts till ett aktiebolag genom tillskott i samband med aktieteckning, skall bolagets anskaffningsvärde för egendomen anses motsvara tillgångens skattemässiga värde vid tidpunkten för överföringen.

2 e §

Med skattemässigt värde avses i denna lag vad som följer av 9 § lagen (1998:1600) om beskattning vid överlåtelser till underpris.

2 f §

Vid överföring av en näringsfastighet enligt 2 § tillämpas inte bestämmelserna om återföring av värdeminskningssavdrag m.m. i punkt 4 andra stycket och punkt 5 anvisningarna till 22 § kommunalskattelagen (1928:370).

2 g §

Om i fall som avses i 2 eller 2 c § en överföring av en fideikommissfastighet eller en samling som avses i 17 § lagen (1963:583) om avveckling av fideikommiss gjorts efter utgången av år 1999 skall anskaffningsvärdet för aktie som förvärvas i samband med överföringen anses motsvara den överförda fastighetens respektive samlingens marknadsvärde vid den tidpunkten, fördelat på de aktier som då förvärvas.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2000 och tillämpas på överföringar och avyttringar som sker efter ikraftträdandet.
 2. Om en fideikommissfastighet överförs till ett aktiebolag före utgången av år 1999 och bolaget avyttrar fastigheten skall bolagets anskaffningsvärde för tillgången anses motsvara fastighetens marknadsvärde den 1 januari 2000.
 3. Om en fideikommissfastighet överförs till ett aktiebolag före utgången av år 1999 och en aktie som förvärvats i samband med överföringen avyttras skall anskaffningsvärdet för aktien anses motsvara dess marknadsvärde den 1 januari 2000.

2.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1988:950) om kulturminnen m.m.

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1988:950) om kulturminnen m.m.

dels att 5 kap. 4–6, 8, 12 och 14 §§ skall upphöra att gälla,

dels att rubrikerna närmast före 5 kap. 3 och 10 §§ skall utgå,

dels att i 3 kap. 2, 3, 10, 11, 14, 15 och 18 §§ ordet ”skyddsföreskrifter” i olika böjningsformer skall bytas ut mot ”skyddsbestämmelser” i motsvarande form,

dels att 5 kap. 11 och 13 §§ skall betecknas 5 kap. 12 och 8 §§,

dels att 1 kap. 2 §, 2 kap. 24 §, 3 kap. 6, 16, 17 och 19 §§ samt 5 kap. 1, 3, 7, 9 och 10 §§ skall ha följande lydelse,

dels att rubriken närmast före 5 kap. 8 § skall sättas närmast före 5 kap. 7 §,

dels att det i lagen skall införas tre nya paragrafer, 1 kap 4 §, 5 kap. 11 och 13 §§ samt närmast före 1 kap. 4 § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

2 §¹

I denna lag finns bestämmelser om fornminnen, byggnadsminnen och kyrkliga kulturminnen samt om utförsel av kulturföremål *ur landet*.

I denna lag finns bestämmelser om fornminnen, bygg- och kyrkliga kulturminnen samt om utförsel *och återlämnande* av kulturföremål.

Länsstyrelsen har tillsyn över kulturminnesvården i länet.

Riksantikvarieämbetet har överinseende över kulturminnesvården i landet. Riksantikvarieämbetet får överklaga beslut av domstol eller annan myndighet enligt denna lag.

God ortnamnsed

4 §

Vid statlig och kommunal verksamhet skall god ortnamnsed iakttas. Detta innebär att

– hävdvunna ortnamn inte ändras utan starka skäl,

– ortnamn i övrigt stavas enligt vedertagna regler för språkriktighet, om inte hävdvunna stavningsformer talar för annat,

– påverkan på hävdvunna namn beaktas vid nybildning av ortnamn, och

¹ Senaste lydelse 1997:1162.

– svenska, samiska och finska namn så långt möjligt används samtidigt på kartor samt vid skyltning och övrig utmärkning i flerspråkiga områden.

Namn som godkänts för offentlig kartproduktion skall även i andra sammanhang användas i sin godkända form.

2 kap.

24 §²

Beslut av länsstyrelsen överklagas hos allmän förvaltningsdomstol när det gäller

1. fastställelse av gränserna för ett fornlämningsområde enligt 2 §,

2. särskilda ordningsföreskrifter enligt 9 §,

3. fridlysning enligt 9 § eller

4. tillstånd att medföra och använda metallsökare enligt 20 §.

Beslut av Riksantikvarieämbetet enligt 16 § överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Beslut i övrigt enligt detta kapitel av länsstyrelsen eller Riksantikvarieämbetet får överklagas hos regeringen, om inte annat följer av 25 §.

Kommunen får överklaga länsstyrelsens beslut enligt 2 § andra stycket, 9 § första–fjärde styckena och 12 § andra stycket.

Beslut av Riksantikvarieämbetet eller länsstyrelsen enligt detta kapitel överklagas hos allmän förvaltningsdomstol, om inte annat följer av andra stycket eller 25 §. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Beslut av Riksantikvarieämbetet enligt 17 § överklagas hos regeringen.

3 kap.

6 §

Om en byggnad kan antas komma i fråga som byggnadsminne, får länsstyrelsen, utan att fråga väckts om byggnadsminnesförklaring, förordna att anmälan till länsstyrelsen skall göras, innan byggnaden rivs eller ändras på ett sätt som väsentligt minskar dess kulturhistoriska värde.

Om en byggnad kan antas komma i fråga som byggnadsminne får länsstyrelsen förordna att anmälan till länsstyrelsen skall göras innan byggnaden rivs eller ändras på ett sätt som väsentligt minskar dess kulturhistoriska värde (anmälningsplikt).

² Senaste lydelse 1995:72.

Länsstyrelsen skall inom en månad från det *anmälningen* kom in dit avgöra om den *skall ta upp fråga om byggnadsminnesförklaring av den berörda byggnaden*. Under denna *frist* får den anmälda åtgärden inte vidtas utan att länsstyrelsen har medgett det.

Länsstyrelsen skall inom en månad från det *anmälan* kom in dit avgöra om den *anmälda åtgärden skall få vidtas eller förbjudas enligt 5 §*. Under denna *tid* får den anmälda åtgärden inte vidtas utan att länsstyrelsen har medgett det.

16 §

Om ägaren till ett byggnadsminne försummar det som åligger honom enligt skyddsföreskrifterna, får länsstyrelsen förelägga honom att inom viss skälig tid vidta nödvändiga åtgärder. Föreläggandet får inte omfatta åtgärder som med hänsyn till byggnadens användning och omständigheterna i övrigt är oskäligt betungande. Om föreläggandet inte följs, får länsstyrelsen utföra åtgärderna på ägarens bekostnad.

Länsstyrelsen får förelägga den som är ansvarig för förvaltningen av ett byggnadsminne att vidta rättelse eller avbryta pågående åtgärder för att säkerställa efterlevnaden av skyddsbestämmelser och beslut enligt detta kapitel. Ett sådant föreläggande får förenas med vite.

I de fall som avses i första stycket får länsstyrelsen i stället hos kronofogdemyndigheten begära särskild handräckning enligt lagen (1990:746) om betalningsföreläggande och handräckning mot den som ansvarar för förvaltningen av ett byggnadsminne.

17 §³

Om ett byggnadsminne har ändrats i strid mot meddelade skyddsföreskrifter, får länsstyrelsen förelägga ägaren att återställa ändringen om det är möjligt. Ett sådant föreläggande får förenas med vite.

Om en länsstyrelse har meddelat ett föreläggande eller förbud mot någon i egenskap av ägare till en fastighet, tomträttshavare eller ägare till en byggnad på mark som tillhör någon annan, får länsstyrelsen sända beslutet till inskrivningsmyndigheten för anteckning i fastighetsboken eller tomträttsboken. Är föreläggandet förenat med löpande vite, skall även detta antecknas. Den som

³ Senaste lydelse 1994:1425.

senast sökt lagfart eller inskrivning av förvärv av tomträtt skall, om den sökande inte är föreläggandets eller förbudets adressat, av inskrivningsmyndigheten genast i rekommenderat brev underrättas om anteckningen.

Kronofogdemyndigheten får meddela särskild handräckning för att avbryta pågående förstörelse av ett byggnadsminne eller för att återställa det. Även i annat fall får handräckning beslutas, om det behövs för att bestämmelse i detta kapitel skall efterlevas.

Har anteckning gjorts, gäller föreläggandet eller förbudet mot ny ägare av egendomen. Har den nya ägaren förvärvat egendomen genom köp, byte eller gåva och utgör egendomen fastighet eller tomträtt, gäller även löpande vite mot den nya ägaren räknat från tidpunkten för äganderättsövergången. Annat vite gäller inte mot en ny ägare av egendomen, men länsstyrelsen får sätta ut nytt vite för den ägaren. Löpande vite som avser en viss period får tas ut endast av den som var ägare vid periodens början.

Ansökan om handräckning får göras av länsstyrelsen. I fråga om sådan handräckning finns bestämmelser i lagen (1990:746) om betalningsföreläggande och handräckning.

Har ett antecknat föreläggande eller förbud upphävts genom ett beslut som vunnit laga kraft eller har den åtgärd som avses med föreläggandet vidtagits eller har ändamålet med föreläggandet eller förbudet förlorat sin betydelse, skall länsstyrelsen så snart den fått vetskap om förhållandet anmäla detta till inskrivningsmyndigheten för borttagande av anteckningen.

19 §⁴

Beslut av länsstyrelsen överklagas hos allmän förvaltningsdomstol när det gäller

- 1. byggnadsminnesförklaring enligt 1 §,*
- 2. skyddsföreskrifter enligt 2 §,*
- 3. förbud mot åtgärder enligt 5 §,*
- 4. anmälningsplikt enligt 6 §,*
- 5. deposition enligt 12 § första stycket,*

Beslut av länsstyrelsen enligt detta kapitel överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

⁴ Senaste lydelse 1995:72.

6. tillstånd eller villkor för tillstånd enligt 14 §,

7. jämkning av skyddsföreskrifter eller hävande av byggnadsminnesförklaring enligt 15 § första stycket,

8. dokumentation enligt 15 § tredje stycket,

9. föreläggande enligt 16 § eller

10. föreläggande enligt 17 § första stycket.

Länsstyrelsens beslut att inte förklara en byggnad för byggnadsminne får överklagas endast av Riksantikvarieämbetet.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

5 kap.

1 §

Äldre svenska och utländska kulturföremål som anges i detta kapitel och som är av stor betydelse för det nationella kulturarvet, får inte föras ut ur landet utan särskilt tillstånd.

Äldre svenska och utländska kulturföremål som kan vara av stor betydelse för det nationella kulturarvet, får inte föras ut ur landet utan särskilt tillstånd.

3 §

Den som vill föra ut ett kulturföremål ur landet skall ha tillstånd till utförseln, om föremålet är av det slag som anges i 4 och 5 §§.

Regeringen får meddela föreskrifter om vilka kulturföremål som inte får föras ut ur landet utan särskilt tillstånd.

7 §

Ett kulturföremål får föras ut ur landet utan tillstånd, om

1. föremålets ägare flyttar från Sverige för att bosätta sig i annat land,

2. föremålet genom arv, testamente eller bodelning har förvärvats av en enskild person som är bosatt i annat land,

3. föremålet förs ut ur landet av en offentlig institution här i landet eller en institution som får bidrag av stat, kommun eller landstings-

Frågor om tillstånd till utförsel skall prövas av Kungl. biblioteket, Riksantikvarieämbetet, Riksarkivet, Statens konstmuseer eller Stiftelsen Nordiska museet (tillståndsmyndigheter) enligt den fördelning som regeringen bestämmer.

Ansökningarna skall ges in till Riksantikvarieämbetet.

Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om

kommun och det skall föras tillbaka till Sverige,

4. föremålet förs ut av en enskild person för att användas i samband med offentlig kulturverksamhet och det skall föras tillbaka till Sverige eller

5. föremålet är tillfälligt inlånat från utlandet.

ansökningsförfarandet.

Prop. 1998/99:114

9 §

Frågor om tillstånd till utförsel skall prövas av kungl. biblioteket, riksantikvarieämbetet, riksarkivet, statens konstmuseer eller Stiftelsen Nordiska museet (tillståndsmyndigheter).

För varje slag av föremål som anges i 4 och 5 §§ föreskriver regeringen vilken tillståndsmyndighet som skall pröva ansökan om tillstånd.

Den som söker tillstånd skall på begäran av tillståndsmyndigheten ställa föremålet till myndighetens förfogande för granskning.

10 §

Ansökan om tillstånd skall ges in till Riksantikvarieämbetet. Om det med stöd av 9 § har föreskrivits att ansökningen skall prövas av annan tillståndsmyndighet, skall ansökningen överlämnas till denna.

Tillstånd till utförsel skall ges, om föremålet inte är av stor betydelse för det nationella kulturarvet.

11 §

Även om ett föremål är av stor betydelse för det nationella kulturarvet skall tillstånd till utförsel ges om

1. ägaren flyttar från Sverige för att bosätta sig i ett annat land,

2. föremålet genom arv, testamente eller bodelning har förvärvats av en enskild person som är bosatt i annat land,

3. föremålet förs ut ur landet av en offentlig institution här i landet eller en institution som får bidrag av stat, kommun eller landstingskommun och det skall

föras tillbaka till Sverige,

4. föremålet förs ut av en enskild person för att användas i samband med offentlig kulturverksamhet och det skall föras tillbaka till Sverige, eller

5. föremålet tillfälligt är i landet.

Även om ett föremål är av stor betydelse för det nationella kulturarvet får tillstånd till utförelse ges om föremålet förvärvats av en institution i utlandet.

13 §

Ett tillstånd till utförelse gäller i ett år från dagen för beslutet.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2000.

2. Beslut om tillstånd till utförelse av kulturföremål som har meddelats innan denna lag trätt i kraft gäller inte efter utgången av år 2000.

2.4 Förslag till lag om ändring i lagen (1996:701) om Tullverkets befogenheter vid Sveriges gräns mot ett annat land inom Europeiska unionen

Härigenom föreskrivs att 3 § lagen (1996:701) om Tullverkets befogenheter vid Sveriges gräns mot ett annat land inom Europeiska unionen skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §¹

Lagen är tillämplig endast beträffande följande varor:

1. krigsmateriel som avses i lagen (1992:1300) om krigsmateriel, och produkter som avses i lagen (1998:397) om strategiska produkter,
2. varor som skall beskattas enligt lagen (1994:1565) om beskattning av privatinförsel av alkoholdrycker och tobaksvaror från land som är medlem i Europeiska unionen,
3. narkotika som avses i narkotikastrafflagen (1968:64),
4. vapen och ammunition som avses i vapenlagen (1996:67),
5. injektionssprutor och kanyler,
6. dopningsmedel som avses i lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel,
7. springstiletter, springknivar, knogjärn, kaststjärnor, riv- eller nit-handskar, batonger, karatepinnar, blydaggas, spikklubbor och liknande,
8. kulturföremål som avses i 5 kap. 4–6 §§ lagen (1988:950) om kulturminnen m.m.,
8. kulturföremål som avses i 5 kap. lagen (1988:950) om kulturminnen m.m.,
9. hundar och katter för annat ändamål än handel,
10. spritdrycker, vin och starköl enligt alkohollagen (1994:1738), teknisk sprit och alkoholhaltiga preparat enligt lagen (1961:181) om försäljning av teknisk sprit m.m. samt tobaksvaror vid kontroll av åldersgränsen i 13 § tobakslagen (1993:581),
11. nötkreatur, svin, får, getter, fjäderfän, fisk och reptiler,
12. andra djur än sådana som anges ovan och produkter av djur, om det finns särskild anledning att misstänka att smittsam sjukdom förekommer, att djuret eller djurprodukten på annat sätt utgör en allvarlig hälsorisk för människor eller djur, att medföljande dokument är ofullständiga eller felaktiga, att erforderliga dokument saknas eller att de villkor som i övrigt gäller för införseln inte är uppfyllda,
13. barnpornografi enligt lagen (1998:1443) om förbud mot införsel och utförsel av barnpornografi,
14. varor som avses i lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor.

¹ Senaste lydelse 1999:57

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2000.

3 Ärendet och dess beredning

I juni 1994 bemyndigades chefen för Kulturdepartementet att tillkalla en särskild utredare med uppgift att utreda vissa frågor om kulturminnesskydd m.m. (dir. 1994:57). Utredningen antog namnet Kulturarvsutredningen.

Utredningen överlämnade i december 1995 delbetänkandet Kulturegendomar och kulturföremål (SOU 1995:128) och i september 1996 slutbetänkandet Skyddet av kulturmiljön (SOU 1996:128). En sammanfattning av delbetänkandet och slutbetänkandet finns i *bilaga 1*.

Efter remissbehandlingen har beredning fortsatt i Regeringskansliet. Arbetet redovisades i november 1998 i promemorian Kulturhistoriskt värdefulla samlingar i fideikommiss. En sammanfattning av promemorian finns i *bilaga 1*.

Kulturarvsutredningen har föreslagit förändringar av normgivningsreglerna i regeringsformen. Detta är en fråga som har stor principiell betydelse. Den kräver enligt regeringens mening en djupare analys än som varit möjlig inom ramen för detta lagstiftningsarbete. Frågan bör övervägas ytterligare.

De delar av utredningens lagförslag som behandlas i denna proposition finns i *bilaga 2* och *3*. Promemorians lagförslag finns i *bilaga 4*.

Betänkandena och promemorian har remissbehandlats. Remissinstanserna är förtecknade i *bilaga 5*, *6* respektive *7*. Remissammanställningar finns tillgängliga i Kulturdepartementet (dnr Ku1999/1289/Ka). Vidare har Riksantikvarieämbetet och länsstyrelserna i Kalmar och Gävleborgs län givits tillfälle att lämna synpunkter på avsnitt 4.3.

Lagrådet

Regeringen beslutade den 8 april 1999 att inhämta Lagrådets yttrande över de lagförslag som finns i *bilaga 8*.

Lagrådets yttrande finns i *bilaga 9*.

Lagrådet har lämnat ett antal synpunkter på utformningen av lagförslagen. Synpunkterna är främst av redaktionell art men avser i vissa fall sakfrågorna. Regeringen har i stor utsträckning följt Lagrådets förslag. Regeringen återkommer i avsnitt 7.3 och 8.5 samt i författningskommentaren till Lagrådets synpunkter.

I förhållande till lagrådsremissens förslag har ett avsnitt lagts till (avsnitt 4). Vidare har vissa språkliga ändringar gjorts.

4 Kulturmiljöverksamhetens mål och inriktning

4.1 Bakgrund

Under våren 1998 stod den svenska regeringen värd för den mellanstatliga Unescokonferensen om kultur och utveckling, *The Power of Culture*. Vid konferensen, som grundade sig på den av FN:s världskommission för kultur och utveckling utarbetade rapporten "Vår skapande mångfald", antog de ansvariga ministrarna en handlingsplan med namnet "Kulturpolitik för utveckling" (Svenska Unescorådets skriftserie nr 3, 1998). Handlingsplanen slår fast att en hållbar utveckling och en vital kultur är ömsesidigt beroende av varandra, dvs. att all politik för utveckling i grunden måste vara lyhörd för kulturen själv. All kulturpolitik bör beakta alla de faktorer som formar kulturlivet, dvs. skapandet, bevarandet av kulturarvet och kulturens tillgänglighet. Därför enades medlemsländernas delegationer om att det är angeläget att stärka politiken för att skydda och berika kulturarvet – såväl det materiella som det immateriella. Man enades också om – i linje med den kulturarvspolitik Sverige driver – att den traditionella definitionen av kulturarvet måste omprövas till att innefatta alla naturens och kulturens resurser som ärvs eller nyskapas, samt att planer, program och politik för städers och landsdelars utveckling måste innefatta och säkerställa skyddet av kulturellt värdefulla byggnader, platser, sammanhållna miljöer och landskap.

I propositionen Kulturmiljövård (1987/88:104) anförde regeringen bl.a. att skyddet och vården av vår byggda och odlade miljö är en viktig nationell angelägenhet. Detta slogs också fast i en inledande bestämmelse i lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. (kulturminneslagen) som följde propositionen. I samma bestämmelse klargörs också att ansvaret för kulturmiljön delas av alla och såväl enskilda som myndigheter skall visa hänsyn och aktsamhet mot kulturmiljön. Betydelsen av att upprätthålla det synsätt som den inledande bestämmelsen ger uttryck för har inte minskat sedan den infördes. Snarare har dess betydelse ökat inför trycket av en fortsatt snabb samhällsomvandling.

Kulturarvet utgörs av vad tidigare generationer skapat och hur vi uppfattar, tolkar och för det vidare. Varje tid bildar sig således, vilket också framhölls i propositionen, en egen uppfattning om det kulturella arvets innehåll och betydelse och om vilka delar av det som är särskilt värdefulla och angelägna att ta vara på och utveckla. Vidare framhöll regeringen behovet av en bred kulturminnesvård som omfattar såväl enskilda monument som kulturmiljön som sådan och att detta borde föranleda att verksamheten integreras med annan miljöplanering. För att också befästa att verksamheten inte bara gällde kulturarvets specifikt ålderdomliga delar valde regeringen att i fortsättningen använda uttrycket

kulturmiljövård som en sammanfattande benämning för vården av den av människan skapade miljön.

Att bevara och bruka kulturarvet är ett av riksdagen fastlagt nationellt mål för kulturpolitiken. Propositionen Kulturpolitik (1996/97:3) där detta fördes fram markerar en betydelsefull utveckling av kulturpolitiken. Här anlades ett samlat perspektiv på de kulturverksamheter för vilka omsorgen om kulturarvet är en huvuduppgift och där särskilt kulturmiljöorganisationen, övrigt museiväsende och arkiven har ett gemensamt ansvar. Samtidigt underströk regeringen att kulturarvet speglar samhället och människors historia i en mångfald av uttrycksformer och spår. Det är då inte fråga endast om fornminnen och byggd miljö utan även den av människan utnyttjade och påverkade naturen. Även rena naturformer kan bli en del av kulturarvet, genom människans namngivning, klassificering och insamling. Alla människor har del i tillkomsten av kulturarvet oavsett kön, ålder, härkomst, social ställning, utbildning, talang eller sysselsättning. Kulturarvet är både det materiella och det immateriella, det skolat konstnärliga och det folkliga, det unika och det vanliga. Det bevaras i institutioner som arkiv, bibliotek och museer och i utvalda kulturmiljöer, men det finns också runtom oss i vardagslandskapet, i hemmen och på arbetsplatserna. Regeringen underströk också att kulturmiljön är en del av våra samlade resurser, vår miljö i dess vidaste bemärkelse, som måste förvaltas på ett långsiktigt och hållbart sätt.

Det ligger i linje med detta synsätt att sambandet mellan kulturarvets materiella och immateriella delar betonas. Det har därför varit naturligt för regeringen att i olika sammanhang återkomma till vikten av samband och samspel mellan de s.k. kulturarvsinstitutionerna, t.ex. i arbetet med att framhäva kulturarvets betydelse för demokratin och i insatserna för industrisamhällets kulturarv. Det är inte minst i det sistnämnda fallet som den byggda miljön, traditioner och levnadsskick, historiskt dokumenterade händelser, föremål och produktionsprocesser kan ges en bättre förståelse utifrån en beskrivning och analys som utgår från ett samlat kulturarvsperspektiv. Det är bl.a. en sådan behandling som regeringens särskilda satsning på industrisamhällets kulturarv syftar till (prop. 1997/98:1, utg. omr. 17, prop. 1998/99:1, utg. omr. 17, dir. 1998:43, SOU 1999:18).

För Riksantikvarieämbetet, länsstyrelserna och läns museerna har det breddade perspektivet inneburit ökade krav på fördjupning, men också nya möjligheter att se och utveckla sambanden mellan det yttre kulturmiljöarbetet och den kulturhistoriska museiverksamheten i övrigt samt en strävan efter integration över tidigare sektorsgränser inom kulturområdet. Riksantikvarieämbetets uppdrag som central förvaltningsmyndighet för kulturmiljöfrågor kvarstår oförändrat men har i myndighetens instruktion kompletterats med ett ansvar för kulturarvet.

Regeringen framhöll därför i propositionen Kulturpolitik (1996/97:3) att det i den praktiska hanteringen av vår gemensamma miljö är av särskild vikt att olika sektorer och synsätt samverkar till gagn för en långsiktigt hållbar förvaltning och utveckling av kultur- och naturmiljön, samt att målen för kulturmiljöarbetet borde kompletteras med en sådan

inriktning. I propositionen framhöll regeringen också kulturens betydelse för den demokratiska utvecklingen samt vikten av samarbete över nationsgränserna och att Sverige även är berett att göra insatser i andra länder där kulturarvet hotas av katastrofer. Regeringen återkommer nu med målformuleringar som svarar mot dessa behov.

Kulturarvsbegrepp

Kulturarvet kan sägas utgöras av de traditioner och värden som vi medvetet eller omedvetet övertar från tidigare generationer. Det är både materiellt och immateriellt. Dess innehåll är öppet och dynamiskt och påverkas ständigt av tidsmässigt och socialt skiftande värderingar. Det inbegriper sådant som enskilda kulturminnen, kulturmiljöer, konstnärliga verk, myter och bruk - faktorer som vittnar om människans villkor i olika tider och civilisationer. *Kulturmiljön* kan beskrivas som det samlade uttrycket för människans materiella och immateriella påverkan på den omgivande miljön. *Kulturmiljöer* är områden där det finns historiskt och geografiskt samband betingat av den mänskliga påverkan och prägling som utformat eller bidragit till att utforma platsen eller på annat sätt ge den en mening. *Kulturmiljöarbete* eller *kulturmiljöverksamhet* är den verksamhet som bedrivs för att främja kulturmiljöns värden. Det innefattar således såväl vård och levandegörande som nyttjande, dvs sådana aktiviteter som syftar till att kulturmiljövärdena tas till vara och integreras i samhällsutvecklingen.

4.2 Kulturmiljöns tvärspektoriella hantering samt internationellt samarbete

Regeringens bedömning: En rad betydelsefulla insatser har gjorts under senare år för att utveckla ansvaret för miljöns kulturvärden inom olika sektorer i samhället. Arbetet med att utveckla det tvärspektoriella ansvaret för kulturmiljön bör fortsätta samt fördjupas.

Skäl för regeringens bedömning: Kulturmiljön – och därmed också förutsättningarna för kulturmiljöarbetet – påverkas ständigt av förändringar i omvärlden. En följd av detta förhållande är att kulturmiljön i hög grad påverkas av utvecklingen inom en rad andra politikområden än kulturpolitiken. Regeringen har sedan propositionen Kulturpolitik (1996/97:3) beslutades genom en rad initiativ ytterligare strukit under och utvecklat kulturmiljöns betydelse som en viktig del av arbetet inom olika politikområden. Enligt regeringens mening är det angeläget att fortsätta arbetet med att utveckla det tvärspektoriella ansvaret för kulturmiljön. Ett sådant vidgat ansvar för att ta till vara miljöns kulturvärden i andra sektorer i samhället utgår ytterst från kulturminneslagens inledande bestämmelse att det är en nationell angelägenhet att skydda och vårda vår kulturmiljö och att ansvaret för detta delas av alla (1 kap. 1 §). Nedan görs en sammanfattning av de senaste årens viktigare beslut av betydelse för

kulturmiljön inom huvudsakligen andra politikområden. Vidare görs en kort sammanfattning av det internationella samarbetet inom området. Prop. 1998/99:114

Arkitektur, formgivning och design

I propositionen Framtidsformer (1997/98:117) redovisades för första gången ett nationellt handlingsprogram för arkitektur, formgivning och design. Genom propositionen lades sex mål för statens arbete på dessa områden fast. I detta sammanhang kan särskilt nämnas att kulturhistoriska och estetiska värden i befintliga miljöer skall tas till vara och förstärkas, samt att kvalitet och skönhetsaspekter inte skall underställas kortsiktiga ekonomiska överväganden. Genom ändringar i väglagen (1971:948) och lagen (1995:1649) om byggande av järnväg förtydligades ansvaret för landskapets estetiska och kulturhistoriska värden hos de myndigheter som ansvarar för de kanske mest storskaliga ingreppen i landskapet. Genom ändringar i plan- och bygglagen (1987:10) förtydligades förutsättningarna för kommunerna att ta ett större ansvar för arkitektoniska värden och kulturmiljövärden.

Det kyrkliga kulturarvet

Svenska kyrkan är ansvarig för den största sammanhållna delen av vårt kulturarv. Detta kulturarv omfattar bl.a. kyrkobyggnader, prästgårdar och andra byggnader, kyrkotomter, kyrkliga inventarier, begravningsplatser samt kyrkliga arkiv och kyrkomusik. När det gäller vissa kategorier av den kyrkliga egendomen ställer staten speciella krav i fråga om förvaltningen. I 4 kap. kulturminneslagen finns nämligen särskilda bestämmelser om skydd för kyrkliga kulturminnen, dvs kyrkobyggnader, kyrkotomter, kyrkliga inventarier och begravningsplatser.

Den 1 januari 2000 kommer relationerna mellan staten och Svenska kyrkan att ändras. De särskilda skyddsbestämmelserna i 4 kap. kulturminneslagen skall gälla även efter relationsändringen. Vidare skall Svenska kyrkan få viss ersättning från staten för kulturhistoriskt motiverade kostnader i samband med vård och underhåll av de kyrkliga kulturminnena, kyrkoantikvarisk ersättning (se prop. 1998/99:38, bet. 1998/99:KU18, rskr. 1998/99:176). Fördelningen av ersättningen skall ske genom Svenska kyrkan och beslut om fördelning skall föregås av samråd med myndigheterna inom kulturmiljöområdet. Det skall träffas en överenskommelse mellan staten och Svenska kyrkan i frågor som rör de kulturhistoriska värdena inom kyrkan. Vidare kan nämnas att länsstyrelsen skall ha möjlighet att, i likhet med vad som gäller för byggnadsminnen enligt 3 kap. kulturminneslagen, förelägga den som är ansvarig för förvaltningen av ett kyrkligt kulturminne att vidta rättelse eller avbryta pågående åtgärder om föreskrifter eller beslut enligt 4 kap. kulturminneslagen inte följs.

Regeringen lyfter i prop. 1998/99:38 fram betydelsen av samverkan mellan Svenska kyrkan och kulturmiljöområdets myndigheter och museer i fråga om kulturvärdena inom Svenska kyrkan. Bland annat bör det enligt regeringens bedömning skapas samrådsgrupper för frågor som rör de

kyrkliga kulturvärdena. Sådana samrådsgrupper, som bör finnas på central och regional nivå, bör bestå av representanter för de antikvariska myndigheterna och Svenska kyrkan. Regeringen avser att ge Riksantikvarieämbetet i uppdrag att i samverkan med Svenska kyrkan ta fram ett underlag för hur samrådsgrupperna bör vara sammansatta och vilka uppgifter de bör ha.

Storstadspolitiken

En stor utmaning för en mer jämlik storstadsutveckling är att finna former för att förvalta och utveckla storstadens bebyggelsearv. I propositionen Utveckling och rättvisa – en politik för storstaden på 2000-talet (1997/98:165) uppmärksammade regeringen särskilt betydelsen av storstadsregionernas kulturmiljövärden och arkitektoniska värden. En utgångspunkt härvidlag är behovet av att flytta kulturmiljöverksamhetens tidsperspektiv framåt i tiden. Det framstår som angeläget att inte bara den äldre bebyggelsen, utan även efterkrigstidens, inte minst 1960- och 70-talens, bebyggelse uppmärksammas. Här är förändringstrycket för närvarande kanske som starkast och dessa miljöer ställer nya krav bl.a. på kunskapsunderlag och samverkansformer. I propositionen lyfts vidare storstädernas kulturmiljövärden och arkitektoniska kvaliteter in i diskussionerna kring de allmänna utvecklingsfrågornas koppling till förändringar i den fysiska miljön. Den särskilda satsning på storstädernas kulturmiljövärden och arkitektoniska kvaliteter som redovisades i propositionen har påbörjats och bör bl.a. ge tillgång till fördjupade kunskapsunderlag när det gäller de värden som finns i bebyggelse och kulturmiljöer från vår egen tid.

Miljöpolitiken

Naturvårds- och kulturmiljösektorerna har viktiga gemensamma intressen i det samlade arbetet för resurshushållning och hållbar utveckling. För att så effektivt som möjligt kunna hävda sina långsiktiga intressen i samhällsplaneringen är det angeläget att de båda sektorerna eftersträvar en samlad miljösyn. I propositionen Svenska miljömål – miljöpolitik för ett hållbart Sverige (1997/98:145) lyfts kulturmiljön fram som en central del i en sådan bred miljösyn. För flertalet av de 15 nya miljö kvalitetsmål som föreslås i propositionen och som skall uppnås inom en generation skall särskilda delmål för miljöns kulturvärden formuleras. I propositionen läggs grunden för ett system med mål- och resultatstyrning som bl.a. innebär att kulturmiljösektorn tar steget in i en ny hantering, som i ökad utsträckning kommer att utgå från en ökad samordning och ett decentraliserat ansvar för hushållningen med natur- och kulturvärden. Av särskild betydelse är således det utökade ansvar för miljöns kulturvärden som bör bäras av andra sektorer i samhället. Som en följd av regeringens proposition har ett 25-tal myndigheter getts i uppdrag att bl.a. lämna förslag på sektorsmål för sin verksamhet som utgår från de föreslagna delmålen och således skall tillgodose även kulturvärdena.

Miljöbalken som trädde i kraft den 1 januari 1999 utgör en samordnad, skärpt och breddad miljölagstiftning för en hållbar utveckling. Vad gäller miljöns kulturvärden skall balken tillämpas bl.a. så att värdefulla natur- och kulturmiljöer skyddas och vårdas. Miljöbalken innehåller också ett helt nytt skyddsinstitut benämnt kulturresevat. Skyddsinstitutet ger länsstyrelser och kommuner möjlighet att inrätta kulturresevat enligt samma principer som gäller för naturresevat då det huvudsakligen är det historiska landskapet och dess kulturvärden som skall skyddas. Men även på andra sätt, bl.a. genom tydligare preciserade krav på miljökonsekvensbeskrivningar i anslutning till exploateringsföretag, kommer miljöbalken att påverka möjligheterna att skydda och vårda kulturmiljön.

Arbetet för en ekologiskt hållbar utveckling har även drivits genom de lokala investeringsprogrammen för ekologisk omställning och genom den s.k. Kretsloppsmiljarden. Kulturmiljösektorn har en viktig roll när det gäller denna omställning. I de lokala investeringsprogrammen finns krav på att insatser inte får ske på bekostnad av kulturmiljövärden och att dessa värden måste hanteras varsamt samt att konsekvenserna för kulturmiljön skall definieras och beskrivas. Därutöver finns möjligheter att erhålla stöd för att genomföra insatser för att ta till vara kulturmiljön och kulturvärdena som ett led i en ökad resurshushållning.

Jordbrukspolitiken

Jordbruket har sedan tusentals år format och omformat landskapet och därmed satt sin prägel på stora delar av Sverige. Ett levande jordbruk är en förutsättning för att natur- och kulturvärden skall kunna bevaras i odlingslandskapet och utvecklas. Sveriges EU-medlemskap och anslutningen till den gemensamma jordbrukspolitiken (CAP) innebar nya förutsättningar för jordbrukspolitiken och för möjligheten att hävda odlingslandskapets natur- och kulturvärden, bl.a. genom jordbrukets miljöersättningsprogram. Riksdagen har även uttalat att EG:s gemensamma jordbrukspolitik måste förändras mot en ökad miljöanpassning i enlighet med propositionen Riktlinjer för Sveriges arbete med jordbruks- och livsmedelspolitiken inom Europeiska unionen (prop. 1997/98:142, bet. 1997/98:JoU23, rskr. 1997/98:241). För närvarande pågår arbetet med att ta fram förslag på ett nytt, förbättrat kulturmiljöstöd inom ramen för ett nytt svenskt miljöprogram för jordbruket för perioden 2001–2005. Genom riksdagens beslut i enlighet med propositionen Hållbart fiske och jordbruk (prop. 1997/98:2, bet. 1997/98:JoU9, rskr. 1997/98:116) genomfördes en utbyggnad och förstärkning av jordbrukets miljöersättningsprogram. Nya ersättningsformer för bl.a. bevarande av samiska natur- och kulturmiljöer och för restaurering av slättermarker har införts.

Skogspolitiken

Den svenska skogen rymmer ett rikt kulturarv, som många gånger kanske inte är lika känt och uppmärksammat som i t.ex. odlingslandskapet.

Under senare år har emellertid kunskaperna om skogens kulturmiljövärden utvecklats samtidigt som intresset och engagemanget för skogens natur- och kulturmiljövärden har ökat. I propositionen Uppföljning av skogspolitiken (1997/98:158) behandlade regeringen särskilt skogens kulturmiljövärden. Härvid betonades bl.a. vikten av en nära samverkan mellan naturvärden, kulturmiljöorganisationen och Skogsvårdsorganisationen samt att en sådan samverkan bör komma till uttryck bl.a. i en ökad samordning av olika underlag för bevarandearbetet. Enligt skogspolitikens miljömål skall skogens kulturmiljövärden värnas. Detta mål skall i enlighet med nämnda proposition ligga fast. I det arbete som pågår med att utveckla delmål till miljökvalitetsmålet Levande skogar har kulturmiljöfrågorna getts en framskjuten plats. Regeringen avser att noga följa utvecklingen av hänsynen till skogens kulturmiljövärden, bl.a. med utgångspunkt i den fortlöpande utvärdering av skogspolitiken som Skogsstyrelsen har i uppdrag att göra.

Transportpolitiken

De senare årens utbyggnad av den storskaliga infrastrukturen har inneburit betydande påfrestningar på landskapets natur- och kulturvärden. Det var bl.a. mot denna bakgrund som regeringen i propositionen Infrastrukturinriktning för framtida transporter (1996/97:53) angav vissa målsättningar för nya transportanläggningar, t.ex. att nya transportanläggningar bör lokaliseras så att de fungerar i samklang med sin omgivning och utformas med hänsyn till regionala och lokala natur- och kulturvärden. I propositionen Transportpolitik för en hållbar utveckling (1997/98:56) utvecklade regeringen ytterligare betydelsen av hänsyn till natur- och kulturmiljön i samband med infrastrukturutbyggnad och transporter. Genom de nya målen för transportpolitiken lyftes miljöns kulturvärden fram som en av utgångspunkterna för hur infrastrukturutvecklingen skall ske. Regeringen angav bl.a. att transportsystemet så långt möjligt måste utvecklas och utformas på ett sätt som utgår från, samspelar med och bygger vidare på den befintliga natur- och kulturmiljön. Regeringen uttalade också att vissa etappmål bör utvecklas, bl.a. avseende transporternas inverkan på natur-, kultur- och bebyggelsemiljön.

Regional utveckling, tillväxt och sysselsättning

Sambandet mellan kultur, kulturarv och utveckling har under 1990-talet tillmätts en ökad betydelse. I propositionen Regional tillväxt – för arbete och välfärd (1997/98:62) framhölls kulturmiljön som en utgångspunkt för lokal och regional identitet, men också som central för en regions attraktivitet. Denna koppling mellan betydelsen av en rik livsmiljö för utveckling och tillväxt har i förlängningen självklara ekonomiska konsekvenser. Härtill kommer att insatser av betydelse för kulturmiljöområdet ger nya arbetstillfällen inom skilda samhällssektorer. Inom EU:s strukturfondsprogram uppmärksammas kulturen och kulturarvet som en faktor som kan bidra till utveckling i eftersatta

områden. Särskilt har insatser inom kulturarvsområdet och för den småskaliga besöksnäringen – kulturturismen – lyfts fram. Sammanställningar visar att omkring 300 miljoner kronor av EU-medel avsattes mellan den 1 november 1997 och 31 oktober 1998 för åtgärder och verksamhet med anknytning till kulturen och kulturarvet. Därtill skall läggas den nationella medfinansieringen som beräknats till omkring 430 miljoner kronor för samma period. Kulturarvet och kulturmiljön kommer även i fortsättningen att utgöra en viktig grund för regeringens arbete med de regionala tillväxtavtalen och de kommande strukturfondsprogrammen.

Internationellt samarbete

I allt större utsträckning har kulturarvet och kulturmiljön kommit att uppmärksammas i det internationella samarbetet som en utgångspunkt för dialog, samarbete, ömsesidig respekt och förståelse mellan människor. Regeringens internationella arbete inom i första hand EU, Unesco, Europarådet, Östersjösamarbetet och det nordiska samarbetet syftar bl.a. till att uppmärksamma kulturarvets betydelse för en demokratisk samhällsutveckling.

Inom EU har antagits ett direktiv (93/7/EEG) som innebär att vissa kulturföremål som olagligen förts bort från en medlemsstat under vissa förutsättningar skall återlämnas till den statens territorium. Inom EU har vidare kulturarvsprogrammet Raphael nu börjat verka i full omfattning. Ett avtal upprättades år 1997 med EG-kommissionen om ett svenskt informationskontor på Riksantikvarieämbetet. Erfarenheterna hittills av programmet tyder bl.a. på att svenska institutioner är eftertraktade som samarbetspartners i olika projekt. EG-kommissionen har föreslagit att ett nytt kulturrampprogram skall inrättas år 2000–2005 och att Raphaelprogrammet skall uppgå i detta. Kommissionens förslag bereds för närvarande i rådet. Kulturens och kulturarvets betydelse för ökad sysselsättning, regional utveckling och tillväxt har uppmärksammas i ett flertal sammanhang, liksom vikten av att kulturen beaktas inom alla unionens verksamheter i enlighet med artikel 128 (4) i Romfördraget..

Inom Unesco har Sverige bl.a. deltagit aktivt i den nyligen genomförda revideringen av 1954 års Haagkonvention till skydd för kulturegendom i händelse av väpnad konflikt och i beredningen av en eventuell konvention till skydd för det marina kulturarvet. Intresset och engagemanget för objekt som förts upp för skydd enligt 1972 års konvention om skydd för världens kultur- och naturarv, den s.k. världsarvskonventionen, får bedömas vara betydande. Sverige bevakar vidare inom Unesco frågor som gäller kulturföremål.

Europarådet bedriver en omfattande och bred verksamhet inom kulturarvsområdet. Genom normativa instrument såsom konventioner, rekommendationer och resolutioner, men även genom kampanjer samt expertutbyte och expertsamverkan verkar Europarådet för att skydda kulturarvet och kulturmiljön samt utveckla dess betydelse i ett europeiskt perspektiv. Sverige stöder aktivt detta arbete och har bl.a. stått värd för den officiella europeiska invigningen av European heritage days, som är Europarådets årligen återkommande manifestation för kulturarvet, samt

ett internationellt seminarium om nedbrytning av kulturarvet genom luftföroreningar och andra liknande faktorer. För närvarande pågår förberedelserna för Europarådets kampanj *Europe - a common heritage*, som beslutades av regeringscheferna vid deras andra toppmöte i Strasbourg år 1997. Kampanjen skall pågå under perioden september 1999 – september 2000.

Inom Östersjösamarbetet har kulturministrarna som en följd av Visbytoppmötet tillsatt en arbetsgrupp med uppgift att ta fram ett förslag till en strategisk handlingsplan för Östersjöregionens gemensamma kulturarv. Kulturmiljön har även uppmärksammats som en resurs och som en utgångspunkt för regional utveckling i samband med regeringens beslut angående den s.k. Östersjömiljarden, där under år 1997 och 1998 två stora byggnadsvårdsprojekt i Polen respektive Estland har beviljats sammanlagt 60 miljoner kronor.

Även inom biståndsverksamheten har kulturarvet kommit att uppmärksammas som en utgångspunkt och viktig faktor för en demokratisk och hållbar utveckling. Särskilda bidrag har bl.a. lämnats till Stiftelsen Kulturarv utan gränser, som verkar för återuppbyggnaden av det krigsskadade kulturarvet i det forna Jugoslavien.

Inom ramen för det nordiska samarbetet har nyligen tagits fram en handlingsplan för bevarande av kulturmiljöer i landskapet. Vidare svarar bl.a. Nordiska ministerrådet för betydelsefull expertsamverkan och erfarenhetsutbyte.

4.3 Målen för kulturmiljöarbetet

Regeringens förslag: De övergripande målen för verksamheten inom kulturmiljöområdet skall vara:

Ett försvarat och bevarat kulturarv

Ett hållbart samhälle med goda och stimulerande miljöer och med kulturmiljöarbetet som en drivande kraft i omställningen

Allas förståelse, delaktighet och ansvarstagande för den egna kulturmiljön

Nationell och internationell solidaritet och respekt inför olika gruppers kulturarv

Skäl för regeringens förslag: Kulturpolitiken skall skapa förutsättningar för att bevara och bruka kulturarvet. Kulturmiljön är en del av vårt kulturarv och är genom sin existens i nuet också ovillkorligen en del av vår samtid. Kulturmiljön utgör därmed en viktig del av den grund på vilken samhället vilar. Den kan ge oss den nödvändiga bakgrunden till dagens och morgondagens utveckling och förståelsen för sambandet med tidigare epoker, andra länder och andra kulturer. Den utgör en del av den mångfald som behövs i ett kulturellt rikt samhälle och utgör därmed ett viktigt inslag i de faktorer som kan skapa attraktiva bygder för bosättning och näringslivsutveckling. Kulturmiljön har liksom kulturarvet i stort i alla tider gett inspiration till nyskapande men en gång förlorade kan dess värden inte återskapas. Samspelet mellan det kulturhistoriska bevarandearbetet, naturmiljön och den nyskapande arkitekturen är av stor

betydelse för kvaliteten i den miljö vi lever i. Ett klokt utnyttjande av den samhällsresurs som kulturmiljön utgör är en nödvändig grund för ett framgångsrikt regionalt och lokalt utvecklingsarbete.

Kulturmiljön bär på vittnesbörd om vår historia och på gemensamma minnen. Det är därför viktigt vad som bevaras eftersom det i hög grad kommer att påverka vad vi kan få kunskap om. Bredast möjliga urval av miljöer och andra vittnesbörd om kultur och natur måste därför tas till vara, såväl enstaka objekt som hela miljöer, såväl det exklusiva och specifikt intressanta som det vardagliga, såväl det som präglats av dominerande kulturer som av dominerade, såväl av det dagliga livet övergivna kulturminnen som levande, också det som präglats av vår tid. Var och en har rätt till respekt för sin kulturmiljö samt till delaktighet i bruket och utformningen av den. Det arbete som utförs i kommuner, i folkrörelser och frivilligorganisationer i syfte att underlätta och stödja det demokratiska bruket av kulturmiljön är därför att stor betydelse. Sverige har här också ett ansvar för att medverka i ett internationellt solidaritetsarbete.

Det är sektorns ansvar att sprida de kunskaper och perspektiv som kulturarvet – manifesterat i våra kulturmiljöer – möjliggör. Kulturmiljöarbetet syftar till att göra kulturarvet i form av kulturmiljöer och kulturminnen tillgängligt för hela befolkningen, för nu levande och kommande generationer. Det innebär att kulturarvet i sina väsentliga delar skall fortleva, vara väl dokumenterat, väl tolkat och väl presenterat samt i tillämpliga delar fortsatt brukat på ett sätt som inte bryter ner dess väsentliga värden. Att förstå och förklara samt förmedla och försvara är tillsammans med klok användning, varsam förnyelse och entusiasmerande och insiktsfulla presentationer, nyckelbegrepp i de strategier som måste tillämpas tillsammans i ett framgångsrikt arbete för kulturmiljön.

Kulturmiljövården skall enligt den målbeskrivning som gavs i regeringens proposition 1987/88:104 bevara och levandegöra kulturarvet, syfta till kontinuitet i utvecklingen av den yttre miljön, främja den lokala kulturella identiteten, möta hoten mot kulturmiljön och bidra till att öka medvetenheten om estetiska värden och historiska sammanhang.

Med utgångspunkt i det senaste decenniets erfarenheter och det kulturmiljöarbete som i dag bedrivs enligt den beskrivning som lämnats ovan finns det nu anledning att modernisera de övergripande målen för kulturmiljöverksamheten. Det finns ett behov av att de på ett tydligare sätt än för närvarande skall svara mot den vikt som idag läggs på att integrera frågor om resurshushållning och hållbarhet, bevarande, delaktighet, tolerans för olika gruppers kulturarv, samt ett internationellt engagemang, det senare särskilt aktualiserat genom EU-inträdet. De nu föreslagna övergripande målen är inte av karaktären att de i sig kräver ökade insatser inom kulturmiljöverksamheten i förhållande till nuvarande mål. Regeringen anser således att följande övergripande verksamhetsmål bör gälla.

Ett effektivt och framåtsyftande kulturmiljöarbete måste bedrivas förebyggande. Verksamheten skall i god tid uppmärksamma och påtala hoten mot kulturmiljön och den lokala miljöns identitet. Det kräver att kulturmiljöverksamheten samverkar med andra samhällssektorer men också att kulturmiljöverksamheten systematiskt följer och analyserar samhällsutvecklingen och dess inverkan på kulturarvet. Ett effektivt försvar av kulturvärden liksom en kvalitetsmässig förnyelse kan inte åstadkommas utan djup kunskap om sådana processer och deras historiska betingelser. Forskning och kunskapsinhämtning om kulturarvet och dess villkor är därför av grundläggande betydelse.

Ett hållbart samhälle med goda och stimulerande miljöer och med kulturmiljöarbetet som en drivande kraft i omställningen

Kulturmiljöverksamheten skall utgå från en helhetssyn på människan och hennes miljö. Den måste därför spela en tydlig och integrerad roll inom övriga samhällssektorer. Kulturmiljöverksamhet är ytterst resurshushållning och dess uppdrag är att ta till vara, hävda och återanvända befintliga värden i miljön så att de tjänar samtiden och därmed framtiden. Kulturvärden kan, och skall, nybildas men kulturhistoriska värden som förstörts kan inte återskapas. Detta manar till en konstruktiv dialog mellan det befintliga och det nytillkommande. En ökad medvetenhet om estetiska värden och historiska samband är härvid av stor vikt. Kulturarvet skall därför ses som en tillgång i samhällsbygget och bilda utgångspunkt för nyskapande och erforderliga förändringar av bebyggelse och anläggningar i stad och landskap. En varsam förvaltning och ett framsynt tillvaratagande av kulturarvet i all dess mångfald är således en nödvändig utgångspunkt i arbetet för en hållbar utveckling. En kulturmiljövårdande inställning i samhället och till våra vardagsmiljöer innebär en minskad förbrukning av ändliga material och att förvaltningsskedets betydelse för livslängden i investeringar och nyinstallationer framhävs. Verksamheten inom området skall syfta till att kulturmiljövärden hävdas och brukas på ett sätt som garanterar dess bevarande på lång sikt.

Allas förståelse, delaktighet och ansvarstagande för den egna kulturmiljön

Kulturmiljöverksamhet är i djupaste mening vården av vår vardagsmiljö - den miljö där vi bor, arbetar och tillbringar vår fritid. Utformningen av denna miljö är en angelägenhet för alla och ansvaret för dess vård delas också av alla. Människor utan erkänt kulturarv och dokumenterad historia riskerar att stå sämre rustade när de skall delta i formandet av samhället och hävda sina krav på lika rättigheter och möjligheter. Kulturmiljöns förutsättningar att skapa levande kunskap om kultur och historia hos alla måste tas till vara. Kulturmiljöverksamhetens uppgift är därför att ge perspektiv på samhällsutvecklingen och underlätta förståelsen för miljöns kulturvården så att de kan engagera oss, leva vidare och på så sätt berika våra upplevelser av och vår förankring i den egna miljön, samt sätta oss i stånd att försvara kulturmiljöns väsentliga värden mot förfall och förödelse.

Nationell och internationell solidaritet och respekt inför olika gruppers kulturarv

Kulturarvet i Sverige är en del av mänsklighetens kulturarv och som sådant ett svenskt ansvar gentemot det internationella samfundet. Av motsvarande skäl bör Sverige engagera sig i ett solidariskt samarbete med andra länder för att skydda detta arv. Men kulturarvet är inget enhetligt. Tvärtom utmärks det av mångsidighet och olikhet över tiden och mellan regioner och folkgrupper. Denna rikedom är en väsentlig del av kulturarvets värde och kulturmiljöverksamheten måste arbeta i medvetande om och respekt för skilda kulturyttringar. Förståelsen för olika gruppers kulturarv inom och utom det egna landet är en grund för tolerans med olikheter. Men kulturarvet kan också missbrukas i ett trångsynt identitetsbyggande som i förlängningen kan leda till utestängning av det olikartade. Kulturmiljöverksamheten skall därför ta ansvar för kunskapen om och tolkningen av kulturarvet och härigenom medverka till ett ansvarsfullt användande.

4.4 Behov av fortsatt utredning

Regeringens bedömning: En särskild utredare bör tillkallas för att utreda och lämna förslag om ett förbättrat skydd för kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. Utredaren bör vidare överväga möjligheten att låta byggnadsminnesförklaringar omfatta även lösöre.

Skälen för regeringens bedömning

K-märkning

Sverige har ett i en internationell jämförelse svagt skydd för kulturhistorisk bebyggelse vilket till viss del torde ha att göra med en i

detta hänseende omständlig lagstiftning. Det svaga skyddet svarar inte mot det folkliga intresse för byggnadsvården som har manifesterat sig bl.a. i den breda uppslutningen kring kampanjen Svenska folkets egen k-märkning under kulturhuvudstadsåret. Boverket har i en rapport till regeringen, Kulturvården i detaljplan (1998), konstaterat att kommunerna endast i begränsad utsträckning använder sig av möjligheten att skydda kulturminnen och kulturmiljöer genom de instrument som erbjuds i plan- och bygglagen (1987:10), PBL. En bidragande orsak till detta är att planläggning normalt inte sätts i gång enbart för att värna kulturvården.

Regeringen finner det angeläget att finna former som utan att vara administrativt betungande eller innebära allt för stora ingrepp i äganderätten kan förbättra skyddet för den kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsen.

Kulturarvsutredningen har föreslagit att länsstyrelsen skall kunna besluta om anmälningsplikt för kulturhistoriskt värdefulla byggnader där staten har lämnat bidrag eller en dokumentation har skett av byggnaden. Till frågan om utvidgad anmälningsplikt hör även frågan om det enbart är länsstyrelsen som bör besluta i sådana ärenden och den ytmässiga omfattningen av skyddet. Utredningen har utgått från att en sådan bestämmelse i kulturminneslagen uteslutande skall handhas av staten genom länsstyrelserna. Det finns emellertid skäl – inte minst på demokratiska grunder – att överväga om inte även kommunerna bör ges en möjlighet att vid sidan av PBL tillämpa kulturminneslagen och ett eventuellt anmälningsinstitut i denna kulturminnesmärkning (k-märkning) av bebyggelse. Härigenom bör bl.a. behovet av skydd för vissa prästgårdar och ännu oskyddad kyrkstadsbebyggelse kunna beaktas.

Byggnadsminnen

I förarbeten till kulturminneslagen och dess bestämmelser om byggnadsminnen fördes en diskussion om hur lagtexten skulle markera att lagen syftade till att skydda den kulturhistoriskt sett mest kvalificerade och svårmistliga bebyggelsen (prop. 1987/88:104). Frågan gällde om rekvisitet ”synnerligen märklig” skulle ersättas med enbart ”märklig” för att inte alltför drastiskt beskära tillämpningsområdet då ordet ”synnerligen” i lagsammanhang anger mycket stor restriktivitet. Regeringen uttalade att uttrycket synnerligen märklig skulle uttolkas som innebärande ett betydande kulturhistoriskt värde, utan att det för den skull måste innebära mycket långtgående krav (a. prop. s. 48). Regeringen är fortsatt av samma uppfattning.

I miljöbalken och tidigare i naturresurslagen används emellertid, när det gäller att avgränsa frågor som är av nationellt intresse från sådana av mer regionalt eller lokalt intresse, begreppet riksintresse. Det kan ifrågasättas om det är lämpligt att miljöbalken och kulturminneslagen har helt olika uttryckssätt för närbesläktade företeelser. Regeringen anser därför att denna fråga bör utredas närmare.

Kulturarvsutredningen har föreslagit att det skall öppnas en möjlighet att låta skyddsföreskrifter vid byggnadsminnesförklaring omfatta lösöre. Regeringen delar utredningens uppfattning att lösöret i många fall har stor betydelse för det samlade kulturhistoriska värdet hos en byggnad. Utredningens förslag i denna del behöver dock övervägas ytterligare.

5 Ortnamn

5.1 En regel om hänsyn för ortnamn

Regeringens förslag: En bestämmelse om att god ortnamnsredskap skall iakttas vid statlig och kommunal verksamhet införs i kulturminneslagen.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens.

Riksdagens tidigare överväganden: Frågan om en ortnamnslagstiftning har flera gånger behandlats av riksdagen under 1990-talet och senast i kulturutskottets betänkande (1995/96:KrU8) varvid arbetsläget i frågan beskrivs. I betänkandet (1993/94:KrU2) Ortnamn framhöll utskottet att samhällsförändringarna nu påkallade överväganden om en lagstiftning som har till uppgift att skydda ortnamn och att regeringen borde återkomma till riksdagen med förslag till en hänsynsregel för ortnamn i första hand i kulturminneslagen. Regeringen borde härvid överväga om det är lämpligt att skapa ett skydd för ortnamn även i annan lagstiftning av betydelse på området, bl.a. fastighetsbildningslagstiftningen.

Remissinstanserna: Utredningens förslag får ett starkt stöd av flertalet av remissinstanserna. *Svenska kommunförbundet* anser att utredningen gjort en lämplig avvägning mellan olika krav. *Föreningen Sveriges landsantikvarier* och flera läns museer, däribland *Blekinge läns museum*, anser dock att utredningens förslag inte är tillräckligt långtgående. Flera remissinstanser efterlyser en starkare markering av att adresseringssystemet på landsbygden inte bör utformas så att traditionella by- och gårdsnamn tas ur bruk.

Språk- och folkminnesinstitutet ifrågasätter utredningens slutsats att det inte finns tillräckliga skäl för särskilda regler om ortnamn i fastighetsbildningslagen. *Kammarkollegiet* anser däremot att en gemensam hänsynsregel i kulturminneslagen är att föredra framför en vittgående specialreglering.

Sveriges Hembygdsförbund anser att en tvingande regel om att kommunerna skall inrätta en särskild ortnamnsberedning bör införas och att en hänsynsregeln även bör gälla ortnamnsverksamheten vid statliga och kommunala bolag.

Skälen för regeringens förslag: Med ortnamn menas alla benämningar som syftar till att geografiskt identifiera olika lokaliteter som är accepterade inom en given språkgemenskap. Ortnamnet är en del av en plats identitet och dess bibehållande kan ha stor betydelse för människors känsla av samhörighet med en plats och dess traditioner. Ortnamn är dessutom en viktig historisk källa. Med språkhistoriska kunskaper kan man ofta förstå äldre ortnamns ursprungliga innebörd vilket kan ge viktiga upplysningar om den namngivna platsens tidigare historia. I områden där förändringarna varit stora kan ortnamnen vara kvarlevande vittnesbörd om det förgångna.

Ortnamnen är således en viktig del av vårt kulturarv. Det är av stort värde att nedärvda ortnamn vårdas och bevaras samt att namngivning av ortnamn sker med hänsyn till kulturarvet. Detta gäller inte minst ursprungsbefolkningens kulturarv. Samtidigt är det viktigt att vedertagna regler för språkriktighet inom respektive språkgrupp respekteras vid sådan namngivning, både med avseende på stavning och ordbildning.

Ortnamn hålls levande genom att hållas i bruk eller nyskapas vid behov. Livslängden och tillkomsten av nya ortnamn påverkas i första hand av om de behövs av dem som använder namnet. Men påverkan sker också genom åtgärder som stat och kommun genomför av främst administrativa skäl. Det är i första hand vid fem sådana åtgärder som det allmännas påverkan av ortnamnsskicket sker, nämligen vid fastighetsbildning och fastighetsregistrering, ändring av adresseringssystem, administrativ indelning, kommunal ortnamngivning samt redigering och utgivning av allmänna kartor.

Såvitt gäller fastighetsbildning och fastighetsregistrering kan konstateras att fastighetsbeteckningsreformen, så som påtalats av utredningen, inte medfört att ortnamn tagits ur bruk i någon större utsträckning. Det framstår i stället som avgörande för namnens fortsatta liv om fastigheterna är bebyggda och namnen redovisas på kartor. Regeringen delar därför utredningens uppfattning att det med nuvarande regelverk för fastighetsindelning och fastighetsbeteckning går att få en ur ortnamnssynpunkt bra tillämpning.

Vad gäller adressering har i strävan att rationalisera lägesbestämningen av fastigheter på landsbygden i många kommuner införts adressregister av stadskaraktär med gatunamn. Detta har skett för att tillgodose bl.a. postdistribution och räddningstjänst. Genom det adresseringssystem som tillämpats för landsbygden har för dessa områden ett nytt och främmande ortnamnsbruk införts. Detta har starkt kommit att ifrågasättas av namnvårdande och kulturmiljövårdande organ. Efter ett samarbete mellan Posten AB och Svenska kommunförbundet träffades ett avtal i frågor som rör adressering på landsbygden mellan nämnda parter. Avtalet innebar bl.a. att det slogs fast att kommunerna har ansvar för adresser på landsbygden och att adressättningen skall ske i samverkan med berörda parter. Med anledning av nu nämnda avtal har Svenska kommunförbundet belyst adresseringsfrågorna från kulturhistoriska och språkliga utgångspunkter bl.a. genom att ge ut cirkulär och anordna konferenser.

Regeringen vill framhålla vikten av att adresseringssystemet på landsbygden utformas så att traditionella by- och gårdsnamn får fortsatt användning och att inte för lokalmiljön främmande system införs.

Såvitt avser betydelsen av den administrativa indelningen och den kommunala ortnamnsverksamheten hänvisas till vad utredningen anfört i dessa delar (SOU 1996:128 s. 214 ff., 225 ff. och s. 248–254).

Vad gäller allmänna kartor kan inledningsvis framhållas att utmärkning på sådana är av stor betydelse för att hålla kunskapen om platsers namn vid liv. Enligt utredningen är utmärkning på kartor den åtgärd som har den största effekten för att god ortnamnsred, inbegripet stavningen av ortnamn, upprätthålls. Regeringen delar utredningens uppfattning.

Allmänna kartor framställs till stor del av Lantmäteriverket. De namn som finns på allmänna kartor producerade av Lantmäteriverket har granskats av ortnamnsexpertis och får en normerande roll. De ortnamn som förekommer på kartorna bildar tillsammans ett ortnamnsregister som är under uppbyggnad och som lämpar sig för att utgöra ett register ur vilket officiellt godkända namnformer kan hämtas för olika ändamål.

De kommunalt producerade kartorna har också stor genomslagskraft. De är dock mer sällan granskade av ortnamnsexpertis. Dessa kartor får särskild betydelse eftersom de kan återge ortnamn som inte får plats på Lantmäteriverkets mer småskaliga kartor. Av den anledningen finns behov av riktlinjer till stöd för kommunal namnverksamhet.

De argument som framförts för behov av god ortnamnsred i allmänhet gäller givetvis även minoritetsspråk. I nu aktuellt hänseende får finska även anses innefatta meän kieli, dvs. tornedalsfinska. Ortnamnen utgör ett immateriellt kulturarv som inte bör förringas eller utsläckas genom tillämpning av majoritetsspråket. Regeringen finner att de namnformer som ingår i Lantmäteriverkets ortnamnsregister och därmed används på de allmänna kartorna också bör användas vid vägskyltning även om det i vissa fall leder till dubbla namnformer.

Som framgått fattar Lantmäteriverket de mest väsentliga normgivande besluten när det gäller ortnamn. Verket skall enligt förordningen (1995:1418) med instruktion för det statliga lantmäteriet verka för ett ändamålsenligt och vårdat ortnamnsskick samt fastställa ortnamn i den utsträckning som inte någon annan myndighet har sådana befogenheter. Namnförslag remitteras före fastställandet till Språk- och folkminnesinstitutet för språklig och kulturhistorisk granskning och i vissa fall även till Riksantikvarieämbetet.

Inom Lantmäteriverket skall enligt dess instruktion finnas ett råd för frågor om ortnamn med företrädare för ortnamnsvårdande och namngivande intressenter. Ortnamnsrådet biträder verket med synpunkter i namngivningsfrågor. Verket beslutar om ortnamnsrådets sammansättning.

Det sätt på vilket Lantmäteriverket fastställer ortnamn får anses fungera väl. Vidare kan konstateras att Lantmäteriverket lägger sig vinn om ortnamnsrådets representativitet. Det ortnamnsregister som verket bygger upp i samband med kartarbetet bör vara normerande för den statliga och kommunala ortnamnsverksamheten. Regeringen finner det angeläget att även den kommunala hanteringen av ortnamn präglas av samma omsorg

som Lantmäteriverket visar. Svenska kommunförbundet arbetar också som ovan nämnts med att sprida kunskaper i ortnamnsfrågor till kommunerna.

Det allmännas påverkan av ortnamn genom de tidigare beskrivna åtgärderna kan, till skillnad från den påverkan som sker genom det spontana bruket av ortnamn, regleras genom exempelvis lagstiftning. Detta gäller givetvis också stavningen av ortnamn.

Även om det är möjligt att införa en specialreglering riktad till de myndigheter som är centrala för ortnamnsverksamheten, finns det en påtaglig risk för att det leder till en onödigt tyngande byråkrati. En sådan detaljreglering skulle knappast heller träffa all användning av ortnamn och inte gå att genomföra utanför myndighetsområdet. Regeringen delar utredningens uppfattning att det är naturligt att i stället komplettera kulturminneslagen med ifrågavarande ortnamnsregler då ortnamn – befintliga såväl som nytillkommande – utgör en väsentlig del av en levande kulturmiljö.

Sammantaget finner regeringen att övervägande skäl talar för att regler om god ortnamnsred införs i kulturminneslagen.

En hänsynsregel om god ortnamnsred bör kunna utgöra ett stöd för kommunernas arbete med ortnamn. En sådan bestämmelse bör därför omfatta även kommunal verksamhet.

Bestämmelsen bör utformas så att hävdvunna ortnamnsformer prioriteras, men bör också kräva respekt för vedertagna regler för språkriktighet – även de som gäller för minoritetsspråken.

I detta sammanhang vill regeringen erinra om det överinseende över kulturminnesvården i landet som Riksantikvarieämbetet har enligt 1 kap. 2 § tredje stycket kulturminneslagen. Detta ansvar kommer att innefatta även de delar av kulturmiljön som utgörs av ortnamn.

6 Överklagande av beslut i forn- och byggnadsminnesärenden

6.1 Nuvarande ordning

Beslut av länsstyrelsen eller Riksantikvarieämbetet i fornminnesärenden enligt 2 kap. kulturminneslagen överklagas hos regeringen med undantag för beslut som rör fastställelse av gränserna för ett fornlämningsområde enligt 2 §, särskilda ordningsföreskrifter enligt 9 §, fridlysning enligt 9 § eller tillstånd att medföra och använda metallsökare enligt 20 §. Undantag görs vidare för beslut enligt 16 § om inlösen, ersättning och hittelön vid fornfynd, som överklagas hos allmän förvaltningsdomstol (24 §).

Beslut av länsstyrelsen får inte överklagas när det gäller ersättning för kostnader eller skada enligt 7 § fjärde stycket, ersättning enligt 8 § tredje stycket, beslut om kostnad för förundersökning eller särskild

förundersökning enligt 14 § andra stycket eller ersättning enligt 15 § första stycket. Den som är missnöjd med ett sådant beslut kan i stället väcka talan mot staten vid fastighetsdomstolen (25 §).

Beslut av länsstyrelsen i ärenden om byggnadsminnen enligt 3 kap. kulturminneslagen överklagas hos allmän förvaltningsdomstol när det gäller byggnadsminnesförklaring enligt 1 §, skyddsföreskrifter enligt 2 §, förbud mot åtgärder enligt 5 §, anmälningsskyldighet enligt 6 §, deposition enligt 12 § första stycket, tillstånd eller villkor för tillstånd enligt 14 §, jämkning av skyddsföreskrifter eller hävande av byggnadsminnesförklaring enligt 15 § första stycket, dokumentation enligt 15 § tredje stycket, föreläggande enligt 16 § eller föreläggande enligt 17 § första stycket. Länsstyrelsens beslut att inte förklara en byggnad för byggnadsminne får överklagas endast av Riksantikvarieämbetet (19 §).

Länsstyrelsens beslut om ersättning och inlösen får inte överklagas. Talan får i stället väckas vid fastighetsdomstol (20 §).

6.2 Beslut i fornminnesärenden överklagas hos allmän förvaltningsdomstol

Regeringens förslag: Beslut i fornminnesärenden enligt 2 kap. kulturminneslagen som nu överklagas hos regeringen skall överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Undantagna är beslut om fyndhantering (17 §) och ersättningsfrågor (25 §).

Utredningens förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningen har föreslagit att – till skillnad från vad som gäller i dag – beslut om byggnadsminnesförklaring skall överklagas hos regeringen.

Remissinstanserna: *Hovrätten för Västra Sverige, Kammarkollegiet, Sveriges Fastighetsägareförbund* och *Sveriges Jordägareförbund* har avstyrkt att beslut om att förklara en byggnad för byggnadsminne skall överklagas hos regeringen och tillstyrkt utredningens förslag i övrigt. De remissinstanser som i övrigt yttrat sig, däribland *Kammarrätten i Stockholm* och *Riksantikvarieämbetet*, tillstyrker att beslut att förklara en byggnad för byggnadsminne överklagas hos regeringen och fornminnesärenden hos allmän förvaltningsdomstol.

Skälen för regeringens förslag: Riksdagen fastställde år 1984 riktlinjer för en systematisk översyn av reglerna om rätten att överklaga beslut till regeringen. I enlighet med dessa riktlinjer har strävandena inriktats bl.a. på att från regeringen lyfta bort sådana ärenden som inte kräver ställningstaganden från regeringen som politiskt organ. Enligt riktlinjerna bör det i allmänhet ankomma på regeringen att pröva överklaganden i frågor där försvars-, ordnings-, säkerhets-, allmänekonomiska eller statsnyttosynpunkter är särskilt framträdande medan förvaltningsdomstolarna huvudsakligen bör befatta sig med sådana mål och ärenden av rättslig natur, vilka rör förhållandet mellan enskilda

inbördes eller mellan enskilda och det allmänna och vilkas avgörande kan vara av väsentlig betydelse för den enskilde (prop. 1983/84:120).

Mot denna bakgrund finns inte skäl att ändra vad som nu gäller beträffande överklagande av ärenden om byggnadsminnen enligt 3 kap. kulturminneslagen. Beslut i dessa ärenden får alltså även fortsättningsvis överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Av samma skäl bör dock beslut enligt 2 kap. kulturminneslagen – med undantag för beslut som fattas med stöd av 7 § fjärde stycket, 8 § tredje stycket, 14 § andra stycket, 15 § första stycket (se 25 §) eller 17 § kulturminneslagen – överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Förslaget i denna del innebär i huvudsak att överklagande hos allmän förvaltningsdomstol får ske i ytterligare några fall där regeringen i dag är överklagandeinstans.

De beslut som fattas enligt 2 kap. kulturminneslagen och som kommer att överklagas hos allmän förvaltningsdomstol blir således följande. Riksantikvarieämbetets och länsstyrelsens beslut om åtgärder till skydd och vård av en fast fornlämning (7 §), Riksantikvarieämbetets och länsstyrelsens beslut om egna undersökningar m.m. av fornlämningar inklusive skeppsvrak (8 § första stycket), länsstyrelsens beslut om tillstånd för annan att företa undersökning eller bärgning av fornlämning/skeppsvrak (8 § andra stycket), länsstyrelsens beslut om särskild arkeologisk utredning (11 §) och länsstyrelsens beslut om tillstånd till ingrepp i fast fornlämning och vilka villkor som därvid skall gälla, inklusive kostnadsansvar för arkeologiska undersökningar (12–13 §§ samt 14 § första stycket). Har länsstyrelsen fattat beslut i kostnadsfrågan särskilt på grund av framställning från företagare att bli befriad från kostnadsansvar skall dock talan väckas vid fastighetsdomstol (jämför 25 § och prop. 1987/88:104 s. 46).

Den dominerande gruppen av ovan nämnda beslut som överklagas är sådana som rör tillstånd till ingrepp i fast fornlämning.

7 Byggnadsminnen

7.1 Nuvarande ordning

I 3 kap. kulturminneslagen finns regler om byggnadsminnen.

Om en byggnad är synnerligen märklig genom sitt kulturhistoriska värde eller ingår i ett synnerligen kulturhistoriskt märkligt bebyggelseområde får den förklaras som byggnadsminne av länsstyrelsen. Bestämmelserna om byggnadsminnen skall även tillämpas på parker, trädgårdar eller andra anläggningar av kulturhistoriskt värde (1 §).

När en byggnad förklaras för byggnadsminne skall länsstyrelsen genom skyddsföreskrifter ange på vilket sätt byggnaden skall vårdas och underhållas samt i vilka avseenden den inte får ändras (2 §).

Fråga om en byggnad bör förklaras för byggnadsminne kan väckas av var och en genom en ansökan eller tas upp av länsstyrelsen på eget initiativ (4 §).

När en fråga väckts eller tagits upp om att byggnad skall förklaras för byggnadsminne får länsstyrelsen i avvaktan på ärendets slutliga prövning meddela förbud mot åtgärder som kan minska eller förstöra byggnadens kulturhistoriska värde (5 §).

Om en byggnad kan antas komma i fråga som byggnadsminne, får länsstyrelsen, utan fråga väckts om byggnadsminnesförklaring, förordna att anmälan till länsstyrelsen skall göras, innan byggnaden rivs eller ändras på ett sätt som väsentligt minskar dess kulturhistoriska värde. Länsstyrelsen skall inom en månad från det att anmälan kom in dit avgöra om den skall ta upp fråga om byggnadsminnesförklaring av byggnaden. Under denna tid får den anmälda åtgärden inte vidtas utan att länsstyrelsen medgivit det (6 §).

Länsstyrelsen skall i de fall ett statligt byggnadsminne övergått till att bli byggnadsminne enligt kulturminneslagen utfärda en förklaring om att så skett. Länsstyrelsen skall vidare för anteckning i fastighetsboken ofördröjligen underrätta inskrivningsmyndigheten då fråga väckts eller tagits upp om att en byggnad skall förklaras för byggnadsminne eller förklaring utfärdats enligt 7 §, då förordnande enligt 6 § första stycket meddelats eller upphävts, då beslut om byggnadsminnesförklaring vunnit laga kraft eller hävts eller då ansökan om byggnadsminnesförklaring avslagits (7–8 §§).

Om ägaren till ett byggnadsminne försummar det som åligger honom enligt skyddsföreskrifterna så får länsstyrelsen förelägga honom att vidta nödvändiga åtgärder inom skäligen tid. Föreläggandet får inte omfatta åtgärder som med hänsyn till byggnadens användning och omständigheterna i övrigt är oskäligt betungande. Följs inte föreläggandet får länsstyrelsen utföra åtgärderna på ägarens bekostnad (16 §).

För det fall ett byggnadsminne ändrats i strid med skyddsföreskrifterna får länsstyrelsen förelägga ägaren att återställa ändringen om det är möjligt. Ett sådant föreläggande får förenas med vite. Vidare får kronofogdemyndigheten meddela beslut om särskild handräckning för att avbryta pågående förstörelse av ett byggnadsminne eller för att återställa det. Även i andra fall får handräckning beslutas om det behövs för att en bestämmelse i 3 kap. skall efterlevas. En ansökan om handräckning kan lämnas av länsstyrelsen (17 §).

Den som bryter mot förordnande som meddelats med stöd av 6 § första stycket eller vidtar åtgärder i strid med 6 § andra stycket döms till böter (18 §).

7.2 Anmälningssplikt under pågående handläggning

Regeringens förslag: Länsstyrelsen ges möjlighet att besluta om anmälningssplikt under pågående handläggning av ett ärende om att förklara en byggnad för byggnadsminne. Om länsstyrelsen inte inom en månad beslutar att förbjuda anmälda åtgärder får de utföras.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningen har dock föreslagit att anmälningssplikten skall få gälla under högst tre år.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser har tillstyrkt förslaget eller lämnat det utan erinran. Flera remissinstanser, däribland *Riksantikvarieämbetet*, har dock påpekat att handläggningstiden om en månad för att åtgärda en anmälan är alltför kort samt att giltighetstiden av ett beslut inte bör begränsas till tre år utan till fem år.

Skälen för regeringens förslag: Den utvärdering som utredningen gjort talar för att länsstyrelserna inte förklarat byggnader för byggnadsminnen i den takt som från antikvariskt håll anses motiverat. Utredningens slutsatser tyder även på att kommunerna inte i den omfattning som förutsattes vid införandet av plan- och bygglagen (1987:10) utnyttjat de skyddsinstrument som lagen erbjuder, t.ex. i form av skyddsbestämmelser och förhöjd lovplikt i vissa områden.

Orsaken till att länsstyrelserna inte förklarat byggnader för byggnadsminnen i önskvärd omfattning är enligt utredningen bl.a. det resurskrävande förfarandet och de svårigheter som är förenade med arbetet att fastställa skyddsföreskrifter.

Ett beslut om anmälningssplikt innebär ett förbud mot att vidta åtgärder som innebär rivning eller andra ändringar av byggnaden eller anläggningen innan en anmälan gjorts till länsstyrelsen. Möjligheterna att besluta om anmälningssplikt med stöd av 3 kap. 6 § kulturminneslagen har utnyttjats i ganska liten utsträckning av länsstyrelserna. Under tiden den 1 januari 1989 – 1 januari 1995 har det endast fattats elva sådana beslut. En första fråga är därför om ett skydd i form av anmälningssplikt bör behållas och eventuellt utvecklas.

När bestämmelsen om anmälningssplikt infördes ansågs det att den dels skulle ge länsstyrelserna möjlighet att ta upp frågor om

byggnadsminnesförklaring i lämplig tidsföljd, dels att den var lämplig mot bakgrund av det utdragna förfarandet vid en byggnadsminnesförklaring (prop. 1987/88:104 s. 51). Ytterligare skäl som anförts är att både fastighetsägaren och kommunen genom anmälningsplikten får kännedom om de kulturhistoriska värdena samt att länsstyrelserna får möjlighet att följa upp bidragsbeslut (Ds U 1987:9 s. 182 f. och SOU 1972:45 s. 145). Enligt regeringens mening har de skäl som tidigare åberopats för en bestämmelse om anmälningsplikt alltjämt bärighet. Det finns således skäl för att behålla ett enklare skydd i form av en anmälningsplikt. Förutsättningarna för att använda nämnda skyddsinstrument kan dock enligt regeringens bedömning förbättras. Detta kan ske bl.a. genom att anmälningsplikt kan beslutas under pågående handläggning.

Av 3 kap. 6 § kulturminneslagen följer att beslut om anmälningsplikt inte kan fattas under ett pågående ärende om att förklara en byggnad för byggnadsminne. Det är uppenbart att det medan handläggningen av ett ärende om byggnadsminnesförklaring pågår kan finnas ett behov av en enklare skyddsform. Särskilt mot bakgrund av att ett beslut om interimistiskt förbud enligt 3 kap. 5 § kulturminneslagen kan medföra en ersättningsskyldighet för staten. Härmed undgås i viss mån att frågor om ersättning inte aktualiseras i onödan. Länsstyrelsen bör därför kunna besluta om anmälningsplikt även under pågående handläggning. Beslutet förfaller om byggnadsminnesärendet avgörs genom att det konstateras att byggnaden inte har ett sådant kulturhistoriskt värde att den kan komma i fråga som byggnadsminne.

Förbudet bör, som nu, gälla under en månad från att anmälan kom in till länsstyrelsen om inte länsstyrelsen dessförinnan godkänt åtgärden. Tidsfristen för att bestämma om en anmäld åtgärd skall få vidtas blir därigenom så kort att inskränkningen inte bör utlösa ett ersättningsansvar för staten. För det fall länsstyrelsen vill att ett förbud skall fortsätta att gälla kan det ske genom ett interimistiskt beslut med stöd av 3 kap. 5 § kulturminneslagen.

Ett beslut om anmälningsplikt bör föregås av en kommunikation med fastighetsägaren.

Ett antal remissinstanser tar i sina remissvar upp frågan om giltighetstiden för ett beslut om anmälningsplikt under pågående handläggning av ett byggnadsminnesärende. Exempelvis föreslår Riksantikvarieämbetet att giltighetstiden bestäms till fem år för att på så sätt skapa ytterligare rådrum för länsstyrelsen.

Den tid som behövs för att handlägga ett ärende om byggnadsminnesförklaring bör givetvis hållas så kort som möjlig. Detta är även något som generellt gäller för myndigheters handläggning av ärenden enligt 7 § förvaltningslagen (1986:223). Mot bakgrund härav och det många gånger omfattande och komplicerade förfarandet i sådana ärenden saknas tillräckliga skäl att begränsa den tid som ett beslut om anmälningsplikt kan gälla.

Vad gäller termen ”skyddsföreskrifter” i 3 kap. kulturminneslagen ansluter sig regeringen till utredningens bedömning att denna skall bytas ut mot termen ”skyddsbestämmelser”. Benämningen ”föreskrifter” bör, så

som utredningen framhållit, vara förbehållen föreskrifter i Prop. 1998/99:114 regeringsformens mening.

7.3 Länsstyrelsens möjlighet att utfärda förelägganden utvidgas

Regeringens förslag: Länsstyrelsen ges rätt att förelägga den som är ansvarig för förvaltningen av ett byggnadsminne att vidta rättelse eller avbryta pågående åtgärder om skyddsbestämmelser eller beslut enligt 3 kap. kulturminneslagen inte följs. Ett föreläggande får förenas med vite. Länsstyrelsen kan i stället begära särskild handräckning hos kronofogdemyndigheten.

Ett föreläggande eller ett löpande vite skall gälla även mot en ny rättighetshavare till fastigheten eller en byggnad på fastigheten under förutsättning att anteckning om föreläggandet och vitet gjorts i fastighets- eller tomträttsboken.

Utredningens förslag överensstämmer i sak med regeringens.

Remissinstanserna: *Hovrätten för Västra Sverige* har anfört att det bör framgå på vilket stadium fråga om byggnadsminne skall befinna sig för att bestämmelsen skall bli tillämplig.

Skälen för regeringens förslag: Som tidigare nämnts kan enligt 3 kap. 16 och 17 §§ kulturminneslagen förelägganden utfärdas av länsstyrelsen om ägaren försummar vad som åligger honom enligt skyddsbestämmelserna eller, om det är möjligt, för att återställa en otillåten ändring av byggnaden. I det förstnämnda fallet kan föreläggandet inte förenas med vite. Ett föreläggande om att vidta rättelse skall vidare enligt nämnda bestämmelser i kulturminneslagen riktas mot den som är ägare till byggnadsminnet.

För att få till stånd en rättelse kan länsstyrelsen ansöka om särskild handräckningen enligt lagen (1990:746) om betalningsföreläggande och handräckning. Länsstyrelsen kan i samtliga fall där föreläggande kan användas i stället välja att ansöka om särskild handräckning hos kronofogdemyndigheten.

Regeringen delar utredningens bedömning att det i många fall kan finnas fördelar med att länsstyrelsen kan utfärda ett föreläggande i stället för att ansöka om särskild handräckning. Kan rättelse uppnås genom ett föreläggande framstår det exempelvis som onödigt att engagera kronofogdemyndigheten. Möjligheten till att använda förelägganden bör därför finnas kvar och i likhet med vad utredningen föreslagit utvidgas. Föreläggande bör därför kunna beslutas för att säkerställa att skyddsbestämmelser och beslut enligt 3 kap. följs. Det bör kunna kombineras med vite.

Som tidigare nämnts kan ett föreläggande enligt 3 kap. 16 och 17 §§ kulturminneslagen endast riktas mot ägaren av ett byggnadsminne. Det framstår dock som lämpligt att ett föreläggande kan riktas mot den som närmast har att svara för det åliggande detta innehåller. Det kan

exempelvis vara en nyttjanderättshavare, förvaltare eller annat förvaltningsorgan. 3 kap. 16 § kulturminneslagen bör därför ändras på så sätt att ett föreläggande om rättelse kan riktas mot den som i det enskilda fallet vidtagit en åtgärd i strid med skyddsbestämmelser eller beslut enligt 3 kap. Länsstyrelsen får härigenom möjlighet att rikta föreläggandet mot den som har sådan rådighet över egendomen att han har de faktiska och juridiska möjligheterna att utföra den förelagda åtgärden.

I likhet med vad som gäller enligt motsvarande bestämmelse i 26 kap. 15 § miljöbalken bör ett föreläggande eller ett löpande vite riktat mot fastighetsägaren eller tomträttshavaren kunna gälla även mot en ny fastighetsägare eller tomträttshavare. En förutsättning för detta är att anteckning skett i fastighetsboken eller tomträttsboken om föreläggandet och vitet. Jordabalkens regler om sådana anteckningar som nu är i fråga utgår fortfarande från att de görs i fastighetsbok respektive tomträttsbok (se 19 kap. jordabalken). Lämpligen bör därför anteckning ske i fastighetsboken eller tomträttsboken.

7.4 Övrigt

Regeringens bedömning: Rätten för var och en att väcka fråga om byggnadsminnesförklaring bör inte tas bort.

Utredningens förslag: Utredningen har föreslagit att rätten för var och en att väcka fråga om byggnadsminnesförklaring tas bort.

Remissinstanserna: *Riksantikvarieämbetet, Länsstyrelsen i dåvarande Göteborgs och Bohus län, Lantmäteriverket, Skellefteå kommun, Föreningen Sveriges länsantikvarier, Sveriges Jordägareförbund och Lantbrukarnas riksförbund* tillstyrker förslaget. *Sveriges Hembygdsförbund, Upplandsmuseet, Blekinge läns museum, Skaraborgs läns museum, Sveriges landsantikvarier, Läns museernas samarbetsråd, HSB och Länsstyrelsen i Kronobergs län* har ansett att förslaget rimmar illa med det ökande intresset för kulturmiljövård samt att det skulle minska allmänhetens möjligheter att engagera sig i och påverka vården av den byggda miljön. Några remissinstanser har menat att förslaget inte skulle medföra någon påtaglig lättnad för länsstyrelserna.

Skälen för regeringens bedömning: Enligt 3 kap. 4 § kulturminneslagen kan fråga om en byggnad bör förklaras för byggnadsminne väckas av var och en. Vidare framgår av 1 kap. 1 § kulturminneslagen att ansvaret för skydd och vård av vår kulturmiljö är något som delas av alla.

Enligt regeringens mening är det av stor vikt att det finns goda möjligheter för allmänheten att engagera sig i frågor som rör vår kulturmiljö. Utredningens förslag att rätten för var och en att väcka fråga om byggnadsminnesförklaring tas bort innebär en risk för att det ökande intresset hos allmänheten för kulturmiljövård motverkas. Det är vidare tveksamt om lättnaden i länsstyrelsernas arbetsbörda skulle bli sådan att den motiverar en inskränkning i rätten att ansöka om att en byggnad bör

förklaras för byggnadsminne. Med hänsyn härtill bör förslaget inte nu Prop. 1998/99:114 genomföras.

Kulturarvsutredningens förslag om kulturresevat m.m.

Av 7 kap. 9 § miljöbalken framgår att ett mark- eller vattenområde kan förklaras som kulturresevat i syfte att bevara värdefulla kulturpräglade landskap. Vidare kan kulturminneslagen i viss utsträckning erbjuda ett skydd åt förhållandevis utrymmeskrävande anläggningar. Som redogjorts för i avsnitt 4.4 skall en översyn av reglerna om skydd för den kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsen göras utifrån där angivna utgångspunkter. Mot den redovisade bakgrunden är underlaget inte tillräckligt för att nu föreslå ändrade regler såvitt gäller den ytmässiga utsträckningen av den bebyggelse som skall kunna skyddas med stöd av kulturminneslagen. Denna fråga kommer att övervägas när den angivna utredningen genomförts.

Kulturarvsutredningen har även lämnat förslag till ändring av naturvårdslagen (1964:822). Denna lag har dock upphört att gälla i samband med ikraftträdandet av miljöbalken.

Inom Regeringskansliet (Justitiedepartementet) övervägs för närvarande ett förslag till ny författningsreglering avseende registrering av fastigheter. Det finns därför enligt regeringens mening inte anledning att nu föreslå ytterligare förändringar rörande länsstyrelsernas underrättelseskyldighet enligt 3 kap. kulturminneslagen. De två betänkandena av Kulturarvsutredningen innehåller vidare ett antal förslag till redaktionella ändringar i kulturminneslagen. Regeringen har inte funnit skäl att nu genomföra dessa i större omfattning än vad som framgår av propositionen.

8 Utförelse av kulturföremål ur landet

8.1 Nuvarande ordning

Utförelse av kulturföremål

I 5 kap. kulturminneslagen finns bestämmelser om utförelse av vissa äldre kulturföremål.

Av 1 § framgår att det krävs tillstånd för att ur landet föra sådana äldre svenska och utländska kulturföremål som anges i lagen. Med svenska kulturföremål avses enligt 2 § föremål som är eller kan antas vara framställda i Sverige eller i annat land av en svensk. I 4 och 5 §§ anges för vilka föremål tillstånd krävs. I fråga om vissa föremål krävs att de skall ha ett visst minsta värde. Värdegränserna är 2 000 kr och 50 000

kr. För utländska kulturföremål gäller att de skall vara värda minst 50 000 kr och ha kommit till Sverige före år 1840.

Enligt 7 § får föremål i vissa fall föras ut från landet utan tillstånd. Det gäller om 1. föremålets ägare flyttar från Sverige för att bosätta sig utomlands, 2. föremålet genom arv, testamente eller bodelning har förvärvats av en enskild person som är bosatt i annat land, 3. föremålet förs ut av en offentlig institution här i landet eller en institution som får bidrag av stat, kommun eller landstingskommun och det skall föras tillbaka till Sverige, 4. föremålet förs ut av en enskild person för att användas i samband med offentlig kulturverksamhet och det skall föras tillbaka till Sverige, eller 5. föremålet är tillfälligt inlånat från utlandet.

Tillstånd till utförsel skall ges om föremålet inte är av stor betydelse för det nationella kulturarvet (8 §). Även om ett föremål har en sådan betydelse får regeringen medge tillstånd om det finns synnerliga skäl (16 §). Frågor om tillstånd prövas av Kungl. biblioteket, Riksantikvarieämbetet, Riksarkivet, Statens konstmuseer eller Stiftelsen Nordiska museet (9 §). Fördelningen mellan dem anges i 24–28 §§ förordningen (1988:1188) om kulturminnen m.m. (kulturminnesförordningen).

I 6 kap. kulturminneslagen finns bestämmelser om återlämnande av olagligt bortförda kulturföremål. Bestämmelserna bygger på rådets direktiv 93/7/EEG om återlämnande av kulturföremål som olagligt förts bort från ett medlemslands territorium. De avser föremål som enligt lagstiftning, som har stöd i artikel 36 Romfördraget, utgör nationella skatter och därför kan undantas från den fria rörligheten av varor. Sådana nationella skatter kan – om de faller inom de kategorier och värdegränser som framgår av bilagan till lagen – under vissa i lagen angivna förutsättningar komma att återlämnas till det land de olagligen förts bort från.

EG:s förordning om export av kulturföremål

EG:s råd antog år 1992 förordning (EEG) nr 3911/92 om export av kulturföremål. Enligt förordningen krävs det exportlicens för utförsel för av vissa kulturföremål från EU. De föremål som omfattas av förordningen är, i allt väsentligt, samma som kan bli föremål för återlämnande enligt 6 kap. kulturminneslagen. Beslut om sådan s.k. EG-licens fattas av samma myndigheter som beslutar om tillstånd enligt kulturminneslagen. Riksantikvarieämbetet beslutar i fråga om föremål för vilka det inte krävs utförseltillstånd enligt kulturminneslagen (se 23 a § kulturminnesförordningen).

8.2 Grunderna för bestämmelserna

Regeringens bedömning: Bestämmelserna om när tillstånd till utförsel skall lämnas bör inte ändras.

Utredningens förslag: Det preciseras vilka kriterier som ska beaktas vid prövningen av om ett föremål har så stor betydelse för det nationella kulturarvet att utförelse inte skall tillåtas.

Remissinstanserna: *Riksantikvarieämbetet* tillstyrker förslaget i huvudsak. *Statens konstmuseer, Stiftelsen Nordiska museet och Mölndals museum* invänder mot utredningens resonemang om ursprungsmiljön. De menar vidare att förekomsten av föremål i offentliga samlingar inte skall påverka bedömningen av ett föremåls betydelse för det nationella kulturarvet. *Bukowski Auktioner AB* förespråkar en mindre restriktiv syn på utförelse av kulturföremål och understryker vikten av att grunderna för att avslå en ansökan om utförelse noggrant preciseras.

Skälen för regeringens bedömning: Enligt 5 kap 8 § kulturminneslagen skall tillstånd till utförelse ges om föremålet inte är av stor betydelse för det nationella kulturarvet. Detta bör gälla även i fortsättningen.

När det gäller vad som avses med att ett föremål har stor betydelse för det nationella kulturarvet sägs i förarbetena till gällande lagstiftning ”att ett föremål måste anses ha stor betydelse för det nationella kulturarvet om det är unikt eller har bevarats relativt intakt och tillhör en föremålsgrupp som det inte längre finns ett representativt bestånd av i landet” (prop. 1984/85:179 s. 33). Vidare sägs att i vissa fall gäller ”främst kriteriet att förhindra en utarmning av det svenska kulturarvet. I dessa fall är de enstaka föremålen sällan unika men kan ha stort kulturhistoriskt värde. Dessa föremål kommer ofta från den folkliga kulturen. I andra fall kan själva föremålet vara kulturhistoriskt och kvalitetsmässigt synnerligen värdefullt och unikt” (a. prop. s. 20).

Regeringen finner inte anledning att föreslå någon ändring av dessa utgångspunkter.

Utredningen har föreslagit att det i lagtexten anges vad som skall beaktas vid bedömningen av ett föremåls betydelse för det nationella kulturarvet. Enligt förslaget skall beaktas om föremålet 1. är sällsynt eller särskilt representativt för landets kulturhistoria varvid hänsyn skall tas till förekomsten av motsvarande föremål i allmänt tillgängliga samlingar, 2. har ett värdefullt samband med en kulturmiljö av stor betydelse och lämpligen kan återställas dit, 3. är knutet till en betydelsefull person eller händelse i svensk historia, eller 4. av annan synnerlig anledning bör bevaras i landet.

Förslaget innebär en inskränkning av möjligheten att neka tillstånd. Enligt nu gällande regler krävs inte att föremål skall vara representativa i någon kvalificerad mening. Inte heller har förekomsten av motsvarande föremål i offentliga samlingar i sig någon avgörande betydelse. Snarare är det en av många faktorer som skall beaktas. Eftersom det är svårt att ange vilka fall som åsyftas, kommer sannolikt ett stort antal bedömningar att hänföras till en sista generellt utformad punkt. Under sådana förhållanden har inte den önskade preciseringen uppnåtts. Med hänsyn härtill och till att någon ändring i sak inte är motiverad, bör förslaget inte genomföras.

Regeringens förslag: Regeringen bemyndigas att genom förordning meddela föreskrifter om vilka föremål som skall vara tillståndspliktiga.

Utredningens förslag: Utredningen har inte lämnat något förslag om detta.

Remissinstanserna: *Riksantikvarieämbetet* har föreslagit att regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer skall bemyndigas att ange vilka föremål som skall vara tillståndspliktiga.

Skälen för regeringens förslag: I 5 kap. kulturminneslagen anges vilka föremål som skall omfattas av tillståndsplikt. Sådana föreskrifter behöver dock inte meddelas genom lag. Enligt 8 kap. 7 § första stycket 3 regeringsformen kan nämligen regeringen efter bemyndigande i lag genom förordning meddela föreskrifter om bl.a. in- och utförsel av varor.

Som Riksantikvarieämbetet anfört i sitt remissyttrande är det inte i alla avseenden lämpligt att det skall krävas ett riksdagsbeslut varje gång det visar sig att en föremålskategori behöver ändras eller en ålders – eller värdegräns förändras. Det innebär ju att det tar tid innan ändringar kan genomföras. Det kan finnas behov att snabbt genomföra ändringar i reglernas systematik på grund av ändringar av EG-reglerna. Vidare kan det finnas behov att snabbt införa tillståndsplikt för vissa föremål. Det är således väsentligt att det skapas möjlighet att snabbt anpassa reglerna till förändrade förhållanden. Mot den bakgrunden bör regeringen ges ett bemyndigande att genom förordning föreskriva vilka föremål som skall vara tillståndspliktiga. Med hänsyn till frågans vikt bör denna befogenhet inte kunna delegeras vidare till myndighet.

8.4 Föremålskategorier

Regeringens bedömning: En författningsteknisk anpassning till EG-reglerna bör göras i fråga om föremålskategorierna. Åldersgränsen för utländska föremål bör avse föremål som varit i landet mer än 100 år. Tillståndsplikt bör införas för

- vissa arkeologiska föremål som härrör från tiden före år 1650 oavsett värde,
- svenska porträtt som är äldre än 100 år och värda mer än 20 000 kr,
- samlingar av inkunabler och icke tryckt material som är värda mer än 50 000 kr på i övrigt samma villkor som för de enskilda objekten,
- svenska och utländska böcker äldre än 100 år som är värda mer än 10 000 kr,
- utländska kartor som funnits i landet mer än 100 år och svenska kartor äldre än 100 år som är värda mer än 10 000 kr,
- utländska transportmedel som har funnits i landet mer än 100 år och svenska transportmedel äldre än 100 år som är värda mer än 50 000 kr,
- svenska föremål som framställts före år 1650 tillverkade av trä, ben, keramik, metall eller textil,
- kakelugnar som är mer än 100 år gamla och värda mer än 50 000 kr.

För svenska möbler, speglar och skrin bör åldersgränsen justeras till att avse föremål som tillverkats före år 1860.

Prop. 1998/99:114

Utredningens förslag: I fråga om föremålskategorierna överensstämmer utredningens förslag till stor del med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: *Riksantikvarieämbetet* anser att åldersgränsen år 1600 genomgående bör ersättas med år 1650. I fråga om arkeologiska föremål tillstyrker *Riksantikvarieämbetet* förslaget, men anser att den bör gälla oavsett material. *Kulturhistoriska föreningen för södra Sverige, Skaraborgs Länsmuseum, Värmlands museum, Läns museernas samarbetsråd och Föreningen Sveriges landsantikvarier* menar att tillstånd bör avse arkeologiska föremål som är mer än 100 år gamla. När det gäller svenska porträtt tillstyrker *Riksantikvarieämbetet, Statens konstmuseer* och *Stiftelsen Nordiska museet* förslaget. *Riksantikvarieämbetet* menar dock att med svenska porträtt bör avses porträtt som föreställer en svensk eller en i Sverige verksam person och att värdegränsen skall vara 10 000 kr. *Stiftelsen Nordiska museet* menar att värdegränsen skall vara 5 000 kr och – liksom *Statens konstmuseer* – att modellen skall vara svensk. *Statens konstmuseer* föreslår att även utländsk grafik skall omfattas av tillståndsplikt. I fråga om transportmedel tillstyrker *Riksantikvarieämbetet* förslaget. *Statens sjöhistoriska museer* anser att det bör övervägas att låta tillståndsplikten även avse fartyg. *Stiftelsen Tekniska museet* föreslår i fråga om svenska föremål att tillståndsplikt skall gälla för motorfordon som är äldre än 50 år och värda mer än 10 000 kr. *Kulturhistoriska föreningen för södra Sverige, Skaraborgs Länsmuseum, Värmlands museum, Läns museernas samarbetsråd och Föreningen Sveriges landsantikvarier* anser att tillståndsplikten bör avse transportmedel som tillverkats före år 1930 och som är värda mer än 20 000 kr. *Lantbrukarnas riksförbund* anser att åldersgränsen bör sänkas till i vart fall 75 år och att det klart bör framgå att reglerna avser även fartyg, båtar, järnvägsmaterial, bilar, motorcyklar, traktorer och velocipeder. *Kulturhistoriska föreningen för södra Sverige, Skaraborgs Länsmuseum, Värmlands museum, Läns museernas samarbetsråd och Föreningen Sveriges landsantikvarier* anser att tillståndsplikten för svenska föremål av trä, ben, keramik, metall och textil bör avse föremål som är äldre än 100 år. *Riksantikvarieämbetet* menar att tillståndsplikt även bör gälla för folkdräkter och broderad eller mönstervävd folklig textil framställda före år 1860, svenska icke tryckta protokoll, brev, dagböcker, manuskript, noter, räkenskaper samt handritade kartor och ritningar som är äldre än 50 år oavsett värde, svenska daguerrotyper m.fl. tekniker framställda före år 1860 oavsett värde, kyrkliga föremål som är mer än 100 år gamla och papperstapeter som är värda mer än 20 000 kr. Flera remissinstanser anser att det klart bör framgå att kakelugnar är tillståndspliktiga. *Kungl. biblioteket* och *Riksantikvarieämbetet* anser att svenska tryckta skrifter före år 1600 även fortsättningsvis bör vara tillståndspliktiga oavsett värde. *Kungl. biblioteket* menar vidare att det kan vara svårt att använda regeln om samlingar, eftersom de ofta skingras och säljs styckevis utomlands. *Naturhistoriska riksmuseet* föreslår att tillståndsplikt införs för samlingar och föremål från

zoologiska, botaniska, mineralogiska och anatomiska samlingar samt samlingar av paleontologiskt intresse som är äldre än 100 år och värda mer än 50 000 kr. *Statens Sjöhistoriska museer* menar att tillståndsplikt även bör gälla för äldre värdefull nautika. *Folkens Museum - Etnografiska* anser att frågor om tillstånd till utförsel av äldre etnografiska samlingar och föremål bör prövas av museet.

Skälen för regeringens bedömning: Som framgår av avsnitt 8.1 finns det två parallella system för utförseltillstånd. Föremålskategorierna i de olika systemen skiljer sig åt. EG-kategorierna är fler och omfattar även andra föremål än reglerna i kulturminneslagen. Åldersgränserna är också olika och EG-reglernas värdegränser i de flesta avseenden betydligt högre. Som utredningen har konstaterat behöver reglerna i kulturminneslagen i materiellt hänseende inte anpassas till EG-reglerna. Däremot talar mycket för att bestämmelserna i lagen anpassas till EG-reglerna så att samma systematik gäller i fråga om indelningen i kategorier, annars blir systemet med utförseltillstånd svårt för de berörda att förstå. Dessutom blir det inte möjligt att samordna ansökningsförfarandet och prövningen enligt de två systemen, vilket framstår som angeläget. Mot denna bakgrund bör, som utredningen föreslagit, en författningsteknisk anpassning av bestämmelserna i kulturminneslagen göras.

Allmänt om föremålskategorierna

I fråga om vilka föremål som skall vara tillståndspliktiga är utgångspunkten att nuvarande regler med vissa ändringar bör bestå. Det bör dock framhållas att de bedömningar som nedan görs angående beloppsgränser och föremålskategorier kan komma att behöva anpassas till gällande förhållanden m.m. vid den tidpunkt då beslutet om förordning skall fattas. De utgör sålunda en utgångspunkt för de bedömningar som då kommer att göras. Regeringen avser vidare att ha en hög beredskap för att kunna göra de ändringar som behövs för att effektivt kunna skydda det nationella kulturarvet.

Utländska föremål

Tillståndsplikten för utländska föremål avser bara sådana som kommit till Sverige före år 1840. Utredningen har föreslagit att kriteriet i stället skall var att föremålet funnits i landet i mer än 100 år. Remissinstanserna har tillstyrkt förslaget och det bör genomföras.

Arkeologiska föremål

Denna EG-kategori har idag ingen motsvarighet i kulturminneslagen. Utredningen har föreslagit att vissa arkeologiska föremål som inte tillhör staten eller omfattas av hembudsplikt enligt 2 kap. 4 § kulturminneslagen skall vara tillståndspliktiga. Enligt förslaget skall föremålen vara av trä, ben, keramik och metall och härröra från tiden före år 1600.

Riksantikvarieämbetet har invänt att tidsgränsen bör vara år 1650, bl.a. eftersom det är en bättre tidpunkt för att bedöma föremål stilistiskt. Vidare menar ämbetet att begränsningen till vissa material är olämplig, eftersom den utesluter viktiga material som sten, glas, bärnsten, horn och textil. Regeringen delar Riksantikvarieämbetets bedömning. Att ytterligare utvidga tillståndsplikten till att avse föremål som är äldre än 100 år – som några remissinstanser föreslagit – finns det dock inte tillräckliga skäl för. Tillståndsplikt bör således införas för arkeologiska föremål som härrör från tiden före år 1650, oavsett material och värde.

Svenska porträtt

Utredningen har föreslagit att en särskild kategori av målningar och teckningar m.m. införs, svenska porträtt, med en värdegräns om 20 000 kr. Med svenska porträtt avser utredningen porträtt som är eller kan antas vara framställda av en svensk i Sverige eller i annat land av en svensk.

Remissinstanserna har tillstyrkt förslaget, men invänt mot definitionen och värdegränsen. Av förslagen till definition är den som förespråkas av Riksantikvarieämbetets att föredra. Det är något vidare och torde bättre täcka de situationer då ett föremål kan ha betydelse för det nationella kulturarvet. Med svenska porträtt bör därför avses porträtt som föreställer en svensk eller en i Sverige verksam person. Det har inte framkommit tillräckliga skäl för att sätta värdegränsen lägre än 20 000 kr.

Originalgrafik m.m.

Utredningen har föreslagit att tillståndsplikt införs för matriser till originalgrafik som är framställd före år 1600. Riksantikvarieämbetet har invänt att matriser bör kunna utgå, eftersom de få ännu bevarade med stor säkerhet ingår i offentliga samlingar. På samma skäl som tidigare nämnts har ämbetet ansett att år 1650 bör vara tidsgränsen för den befintliga tillståndsplikten för bilder, vilka ämbetet anser bör benämnas träsnitt och kopparstick. Regeringen delar Riksantikvarieämbetets bedömning.

Originalskulpturer m.m.

Utredningen har föreslagit att kopior av originalskulpturer och originalstatyer skall vara tillståndspliktiga. Riksantikvarieämbetet har – bortsett från vissa terminologiska anmärkningar – ansett att tillståndsplikten skall avse repliker i stället för kopior. Regeringen delar den uppfattningen. Däremot finns inte tillräckliga skäl att sänka den nuvarande värdegränsen från 50 000 kr till 20 000 kr, som ämbetet har föreslagit.

Utredningen har förslagit att den nu gällande tillståndsplikten för inkunabler, dvs. skrifter som tryckts före år 1501, m.m. och icke tryckt material även skall avse samlingar av sådana föremål om värdet är mer än 50 000 kr. Förslaget har tillstyrkts av den enda remissinstansen som yttrat sig om saken, Riksantikvarieämbetet, och bör genomföras. Däremot finns inte skäl att, som Riksantikvarieämbetet har föreslagit, ta bort värdegränsen för enstaka föremål av icke tryckt material.

Böcker

Enligt gällande regler är tryckta skrifter framställda före år 1600 tillståndspliktiga oavsett värde. Utredningen har förslagit att tillståndsplikten skall utökas till att avse svenska böcker som är äldre än 100 år och utländska böcker under förutsättning att de är värda mer än 10 000 kr. Vidare har förslagits att samlingar av böcker värda mer än 50 000 kr skall vara tillståndspliktiga. Remissinstanserna har tillstyrkt förslaget, men ansett att tryckta skrifter framställda före år 1600 även i fortsättningen bör vara tillståndspliktiga oavsett värde. Kungl. biblioteket har framfört att brukslitteraturen från tiden före år 1600 ofta inte når upp till den föreslagna värdegränsen, 10 000 kr, trots att de är väsentliga delar av kulturarvet. Vidare har Kungl. biblioteket påpekat att kategorin samlingar blir svår att tillämpa, eftersom samlingar ofta skingras redan i Sverige och säljs styckevis utomlands. Regeringen delar uppfattningen att tillståndsplikten för tryckta skrifter som framställts före år 1600 bör gälla oavsett värde. Tillståndsplikt för samlingar skulle vara alltför lätt att kringgå och bör därför inte införas. I övrigt bör dock förslaget genomföras.

Tryckta kartor

Enligt gällande regler är tryckta kartor framställda före år 1600 tillståndspliktiga oavsett värde. Utredningen har förslagit att tillståndsplikten skall avse svenska tryckta kartor som är äldre än 100 år och utländska kartor som funnits i landet mer än 100 år. Vidare har utredningen föreslagit en värdegräns om 10 000 kr. Skälet är att även yngre kartor kan vara av stor betydelse för det nationella kulturarvet. Förslaget har tillstyrkts av den enda remissinstansen som yttrat sig om saken, Riksantikvarieämbetet, och bör genomföras.

Transportmedel

Transportmedel är inte tillståndspliktiga enligt kulturminneslagen. Utredningen har föreslagit att tillståndsplikt införs för svenska transportmedel som är mer än 100 år gamla och utländska transportmedel som funnits i landet i mer än 100 år. Den föreslagna värdegränsen är 50 000 kr. Remissinstanserna har haft många synpunkter på såväl föremålskategorins utformning som ålders- och värdegränser. Regeringen

delar uppfattningen att tillståndsplikt bör införas för transportmedel. Med hänsyn till att det är en ny kategori och skyddsbehoven inte är helt klarlagda, bör tillståndsplikten tills vidare ha den omfattning som utredningen förslagit.

Tekniska modeller, prototyper och vetenskapliga instrument

Tekniska modeller, prototyper och vetenskapliga instrument är enligt gällande regler tillståndspliktiga om de är mer än 50 år gamla och värda mer än 2 000 kr. Utredningen har föreslagit att tillståndsplikten upphävs, eftersom sådana föremål sällan varit föremål för utförelseprövning. Remissinstanserna har motsatt sig detta och anfört bl.a. att många framstående tekniker och instrumentmakare varit verksamma i Sverige. Regeringen delar bedömningen att dessa föremål även fortsättningsvis bör vara tillståndspliktiga. Det är inte nödvändigt att anpassa åldersgränsen till det som gäller enligt kategori 14 i EG-förordningen. Därför bör åldersgränsen vara oförändrad.

Svenska möbler, speglar och skrin

För svenska möbler, speglar och skrin gäller tillståndsplikt för föremål som är mer än 100 år gamla. Utredningen har förslagit att tillståndsplikten skall gälla sådana föremål som framställts före år 1860 och oavsett värde. Skälet är att de flesta ansökningar avser dessa föremål och endast 3–4 procent av ansökningarna avslås. Genom den föreslagna åldersgränsen skulle antalet ansökningar begränsas, utan att flertalet av de föremål som har betydelse för det nationella kulturarvet skulle falla utanför systemet. Som skäl för att inte ha någon värdegräns har utredningen anfört att föremål som har stor betydelse för det nationella kulturarvet ofta säljs för mindre än 2 000 kr. Förslaget har tillstyrkts av den enda remissinstansen som yttrat sig om saken, Riksantikvarieämbetet, och bör genomföras.

Kakelugnar

Utredningen har inte ansett det nödvändigt att särskilt ange att kakelugnar är tillståndspliktiga, eftersom de täcks av kategorin keramik. För den kategorin gäller tillståndsplikt om föremålen är mer än 100 år gamla och värda mer än 50 000 kr. Flera av tillståndsmyndigheterna har ansett att det klart bör framgå att kakelugnar är tillståndspliktiga.

Det är uppenbart att kakelugnar bör utförelseprövas i någon mån. Eftersom tillståndsmyndigheterna utgått från att de nu inte omfattas av tillståndsplikt, bör det göras klart vad som gäller. Således bör det uttryckligen föreskrivas att tillståndsplikt gäller för kakelugnar. Åldersgränsen bör vara 100 år och värdegränsen 50 000 kr. Tillståndsplikten bör endast avse svenska kakelugnar.

För följande svenska föremål som är mer än 100 år gamla gäller tillståndsplikt oavsett värde: dryckeskärl, seldon och textilredskap, om de är av trä och har målad eller skuren dekor; folkdräkter och broderad eller mönstervävd folklig textil; bonadsmåleri; möbler speglar och skrin; golvvur, väggur och bordsur; signerade fajanser; musikinstrument; samt skjutvapen, blankvapen och skyddsvapen. Utredningen har – utöver vad som redan redogjorts för under rubriken svenska möbler m.m. – föreslagit att en ny föremålskategori införs, svenska föremål som framställts före år 1600 av trä, ben, keramik, metall eller textil. Förslaget innebär bl.a. att en mängd serietillverkade vapen från 1800-talet undantas från tillståndsplikt.

Riksantikvarieämbetet har i sitt remissyttrande föreslagit att tillståndsplikt skall gälla för alla material, eftersom viktiga material som arkitekturfragment av sten annars inte skulle omfattas. Vidare har ämbetet föreslagit att tidsgränsen skall sättas till år 1650 och att även folkdräkter och broderad eller mönstervävd textil framställda före år 1860 skall vara tillståndspliktiga.

I fråga om materialbegränsningen kan noteras att stenföremål idag inte omfattas av tillståndsplikt. Det finns inget underlag för att bedöma om det finns risk för att föremål av detta slag som är av betydelse för det nationella kulturarvet förs ut ur landet. Mot den bakgrunden bör den av utredningen föreslagna materialbegränsningen godtas. I fråga om åldersgränsen talar, som tidigare nämnts, starka skäl för att år 1650 är en mera lämplig tidsgräns och den bör därför gälla. I fråga om folkdräkter m.m. har Riksantikvarieämbetet uppgett att de nu gällande reglerna har minskat utförelsen av sådana föremål. Mot den bakgrunden bör tillståndsplikten för dessa föremål behållas. I övrigt bör förslaget genomföras.

Övriga förslag

Remissinstanserna har lämnat en mängd förslag om nya föremålskategorier, ändrade värdegränser och nya tillståndsmyndigheter.

I fråga om förslagen om nya föremålskategorierna saknas det genomgående tillräckligt underlag för att bedöma behovet av tillståndsplikt. Det är därför inte aktuellt att nu utvidga området för tillståndsplikt ytterligare. Det kan vidare konstateras att flera föremål, som t.ex. en hel del zoologiska föremål omfattas av annan författningsreglering och att etnografiska föremål i stor omfattning kommer att täckas av de föremålskategorier som behandlats ovan.

När det gäller värdegränserna förordar regeringen, som framgått, vissa justeringar nedåt. En ny värdegräns om 20 000 kr skall gälla för en del kategorier. I fråga om andra avskaffas värdegränsen. Värdegränserna har den huvudsakliga uppgiften att begränsa antalet ansökningar (se prop. 1984/85:179 s. 17 ff). För att ytterligare sänka värdegränserna bör därför krävas att det finns en påtaglig risk för det nationella kulturarvet. Det har inte påvisats och därför bör det inte nu vara aktuellt att ändra fler värdegränser.

Tillståndsprövningen ligger idag på fyra myndigheter och Stiftelsen Nordiska museet. Det är ett tillräckligt stort antal. Om det krävs för att pröva en ansökan, bör tillståndsmyndigheten inhämta upplysningar från andra myndigheter eller institutioner. Därmed bör de önskemål som framförts vara tillgodosedda. Prop. 1998/99:114

8.5 Undantag från tillståndsplikten

Regeringens förslag: Tillstånd till utförsel krävs även i de situationer som nu är tillståndsfria, men tillstånd skall beviljas. Bestämmelserna förtydligas så att det framgår att tillstånd skall ges för alla föremål som tillfälligt är i landet.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens.

Remissinstanserna: *Riksantikvarieämbetet* tillstyrker förslaget. *Statens musiksamlingar* avstyrker förslaget och menar att reglerna bör förtydligas så att det framgår att de även avser fallet att ett föremål som förts till landet av en utländsk ägare, t.ex. för försäljning, skall föras ut ur landet.

Skälen för regeringens förslag: Som framgår av avsnitt 8.1 finns vissa situationer när tillstånd till utförsel inte behövs. Enligt utredningen har denna ordning inte fungerat helt tillfredsställande. Det har t.ex. förekommit fall där det varit svårt att utreda om föremålet verkligen ärvt av den som det skall föras ut till.

Med nuvarande regler finns det alltid en risk för att det blir problem för tullen att utreda om tillståndsfrihet föreligger. Även om en sådan utredning kan ta tid har den nuvarande ordningen den fördelen att saken kan lösas på plats av tullen. Det behövs ju inte tillstånd av någon annan myndighet. Den föreslagna ordningen kan därför förväntas att leda till ytterligare förseningar. Detta talar mot förslaget. Mot det skall ställas att det för export av kulturföremål till tredje land krävs tillstånd, s.k. EG-licens, för alla föremål som omfattas av EG-förordningen. Med utredningens förslag skulle ett enhetligt system skapas. Fördelarna med det är uppenbara. Mot den bakgrunden bör förslaget genomföras. Således måste tillstånd sökas i de fall som nu är tillståndsfria, men tillstånd skall beviljas. Lagrådet har ifrågasatt om förslaget bör genomföras eftersom ett åsidosättande av tillståndskravet utgör varusmuggningsbrott och påföljder och rättsverkningar – i vart fall i teorin – kan leda till allvarliga konsekvenser. Regeringen delar Lagrådets uppfattning att det kan förutsättas att straffet för en ägare som underlåtit att skaffa ett tillstånd, som inte kan vägras honom, i regel kommer att stanna vid penningböter och att ett förverkande av föremålet anses uppenbart obilligt. Mot denna bakgrund och med beaktande av de fördelar förslaget medför vad gäller att skapa ett med EG-förordningen enhetligt system och att underlätta för tullen, bör förslaget genomföras.

Utredningen har föreslagit att tillstånd även skall kunna ges om föremålet förvärvats av en institution i utlandet och förvärvet kan antas främja kunskap om svenska kulturföremål. Enligt 5 kap. 8 § andra stycket kulturminneslagen får även om ett föremål har stor betydelse för det nationella kulturarvet tillstånd ges om föremålet förvärvas av en institution i utlandet. Motivet till bestämmelsen är att det ligger ett värde i att kännedom om svensk kultur sprids utanför landets gränser och ges en

fullvärdig presentation i museer och andra institutioner i utlandet (prop. 1984/85:179 s. 33). Utredningens förslag är således redan tillgodosett med gällande bestämmelser.

Mot bakgrund av remissynpunkterna från Statens musiksamlingar bör bestämmelserna förtydligas så att det framgår att tillstånd skall ges för alla föremål som tillfälligt är i landet.

Med anledning av påpekanden i remissyttrandena från Statens konstmuseer och Stiftelsen Nordiska museet kan anmärkas att det är helt klart att antikvitetsmässor inte är att anse som offentlig kulturverksamhet och att utförelse för att delta i en sådan mässa därför inte omfattas av de nu gällande bestämmelserna om tillståndsfrihet (se prop. 1994/95:179 s. 34).

8.6 Tillståndsprövningen

Regeringens förslag: Föreskrifter om ansökningarnas innehåll och handläggningen av dem beslutas av regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer. Ansökan skall vara fri från avgift. Ett tillstånd till utförelse skall gälla i ett år.

Regeringens bedömning: Förhandsbesked bör inte regleras i lag.

Utredningens förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens. Utredningen har dock föreslagit att tillståndsmyndigheter ges en lagfäst möjlighet att meddela icke-bindande förhandsbesked om utförelsetillstånd i samband med att föremål bjuds ut till försäljning .

Remissinstanserna: *Riksantikvarieämbetet* tillstyrker förslagen. *Kammarrätten i Göteborg* ifrågasätter behovet att författningsreglera förhandsbesked, eftersom beskeden inte är avsedda att vara bindande.

Skälen för regeringens förslag: I 5 kap. 12 § första stycket kulturminneslagen anges vad ansökan om tillstånd till utförelse skall innehålla. Sådana bestämmelser behöver inte ha lagform. De bör i stället beslutas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. På detta sätt kan en snabb anpassning ske om bestämmelserna i EG-förordningen ändras.

Som närmare utvecklats i betänkandet (se SOU 1995:128, s. 242–243, 280) torde det inte vara förenligt med EG-rätten att ta ut avgifter för ansökningar om s.k. EG-licens. Avgift tas inte heller ut idag i fråga om sådana ansökningar. Däremot är ansökningar om tillstånd enligt 5 kap. kulturminneslagen belagda med avgift (se 5 kap. 14 § kulturminneslagen, 29 § kulturminnesförordningen). Den nuvarande ordningen är svår att motivera. Till detta kommer att det tillståndspliktiga området föreslås bli utökat till att avse även fall där tillstånd skall meddelas. Mot denna bakgrund bör även ansökningar om tillstånd enligt 5 kap. kulturminneslagen vara avgiftsfria. Detta kommer att innebära ett intäktsbortfall för tillståndsprovande institutioner om sammanlagt cirka 300 000 kr per år.

Tillstånden till utförelse enligt kulturminneslagen är inte tidsbegränsade. EG-licenserna gäller däremot endast i ett år. Bedömningen av om ett föremål är av stor betydelse för det nationella kulturarvet kan förändras,

bl.a. för att föremål av det aktuella slaget förts ut i sådan utsträckning att det blivit sällsynt i landet. Till detta kommer risken för att tillstånd missbrukas genom att användas flera gånger för snarlika föremål. Med hänsyn härtill bör tillstånden ges en begränsad giltighet. Samma tid bör gälla som för EG-licenserna. Äldre tillstånd bör – som utredningen förslagit – upphöra att gälla ett år efter det att de nya bestämmelserna har trätt i kraft.

Utredningens förslag om icke-bindande förhandsbesked tillämpas redan av vissa tillståndsmyndigheter. Att lagfästa detta förfarande är dock – som Kammarrätten i Göteborg anmärkt – inte nödvändigt och inte heller lämpligt. Ett författningsreglerat förhandsbesked bör nämligen vara bindande i det enskilda fallet. Förslaget bör därför inte genomföras. De tillståndsmyndigheter som finner det lämpligt kan dock även fortsättningsvis lämna icke-bindande förhandsbesked, förutsatt att den som bjuder ut föremålet till försäljning medger det.

8.7 Överklagande

Regeringens bedömning: Riksantikvarieämbetet bör inte undantas från kravet på prövningstillstånd i kammarrätten.

Utredningens förslag: Riksantikvarieämbetet skall kunna överklaga allmän förvaltningsdomstols beslut att ge tillstånd till utförelse. För Riksantikvarieämbetet skall inte fordras prövningstillstånd i kammarrätten.

Remissinstanserna: *Riksantikvarieämbetet* tillstyrker förslaget. *Kammarrätten i Göteborg* avstyrker förslaget om prövningstillstånd.

Skälen för regeringens bedömning: Det saknas bärande skäl att undanta Riksantikvarieämbetet från kravet på prövningstillstånd i kammarrätt. Förslaget i fråga bör därför inte genomföras.

Enligt 7 a § första stycket förvaltningsprocesslagen (1971:291) skall om en enskild överklagar en förvaltningsmyndighets beslut myndigheten vara den enskildes motpart. Detta gäller dock enligt andra stycket nämnda lagrum inte i fråga om beslut som överklagas direkt hos kammarrätt. I de fall som avses i första stycket har myndigheten rätt att överklaga domstolens beslut om det gått myndigheten emot (33 § andra stycket samma lag). Av 2 § samma lag följer att detta gäller om inte annat föreskrivits.

Riksantikvarieämbetet är central myndighet på kulturmiljöområdet. Det har kommit till uttryck bl.a. genom att ämbetet enligt 1 kap. 2 § kulturminneslagen får överklaga beslut av domstol eller myndighet enligt denna lag. Denna bestämmelse medför att Riksantikvarieämbetet – jämsides med tillståndsmyndigheten i de fall denna är annan myndighet än ämbetet – blir motpart i de fall en enskild överklagar ett beslut att inte medge tillstånd till utförelse. Den enskilde kan således i vissa situationer få två motparter. I de fall en annan myndighet än Riksantikvarieämbetet är tillståndsmyndighet bör givetvis ett samråd ske mellan myndigheterna.

Flera remissinstanser anser att det skall finnas en skyldighet att uppvisa tillstånd vid gräns mot annat EU-land. Som utredningen konstaterat är det inte möjligt att föreskriva det. Vid passage av gräns mot tredje land är dock den som skall föra ut ett tillståndspliktigt föremål skyldig att visa upp tillståndet.

Som utredningen konstaterat har anslutningen till EU i viss mån minskat möjligheten att kontrollera att tillståndspliktiga föremål inte förs ut illegalt till ett annat medlemsland. För att förbättra kontrollen föreslog utredningen att tullmyndighet skulle få kontrollera om utförsel av kulturföremål till annat EU-land förekommit i strid med bestämmelserna i kulturminneslagen. Förslaget har redan genomförts genom lagen (1996:701) om Tullverkets befogenheter vid Sveriges gräns mot annat land inom Europeiska Unionen, som trädde i kraft den 1 juli 1996. Lagen avser vissa i lagen angivna varor, bl.a. kulturföremål som avses i 5 kap. 4–6 §§ kulturminneslagen. Enligt den får kontroller vid gränsen mot annat land inom Europeiska unionen inte utformas så att urvalet av vad och vem som skall kontrolleras sker slumpmässigt (2 §). Selektiva kontroller får dock utföras även om det inte finns misstanke om visst smuglingsbrott.

9 Frågor rörande fideikommiss

9.1 Nuvarande ordning

Avveckling av fideikommiss

Enligt lagen (1963:583) om avveckling av fideikommiss (avvecklingslagen) skall fideikommiss, som upprättats för obegränsad tid till förmån för medlemmar av en eller flera släkter, avvecklas (1 §). Avvecklingen skall ske när den avlider som när lagen trädde i kraft – den 1 januari 1964 – var innehavare av fideikommisset (3 §).

Om ett fideikommiss har synnerligt kulturhistoriskt värde eller det annars föreligger särskilda skäl får dock regeringen besluta att fideikommisset skall bestå tills vidare eller till dess att en i beslutet angiven innehavare avlider (6 §). Vid avvecklingen skall egendomen fördelas. Den som skulle ha blivit nästa fideikommissarie – efterträdaren – har rätt till hälften av boet. Resten av boet skall fördelas enligt vanliga arvs- och testamentsregler. Efterträdaren har rätt att på sin lott få huvudgården med där förvarade samlingar. Om det finns särskilda bestämmelser i fideikommissurkunden om vad som skall gälla om fideikommisset upphävs, gäller de i princip (7–10 §§).

Regeringen kan besluta om inlösen av en större jord- och skogsegendom om dess bevarande som en enhet är av betydande allmänt intresse (16 §). Lösenrätt finns också när det gäller samlingar av möbler, tavlor, böcker eller andra föremål av särskilt kulturhistoriskt värde (17 §). För att förebygga att en sådan samling får försämrad vård, skingras eller bortflyttas får regeringen besluta att staten eller en kulturvårdande institution skall överta den. Om enighet inte kan nås om lösesummans storlek skall den bestämmas genom skiljedom.

Avveckling av fideikommiss skall ske under medverkan en särskild nämnd, Fideikommissnämnden (18 §). Nämnden skall bl.a. utreda frågor om förlängning av fideikommiss, lösen av större jord- och skogsegendomar, lösen av samlingar samt genom rådgivning främja avvecklingen av fideikommiss. Utan nämndens medgivande får bl.a. skifte av ett fideikommissbo inte ske (29 §). Nämnden beslutar vidare om permutation när det gäller fideikommiss som omfattas av avvecklingslagen (2 § permutationslagen /1972:205/)

Beskattningsregler

I lagen (1963:587) om inkomstbeskattning av fideikommissbo, m.m. finns regler för att underlätta bildandet av fideikommissaktiebolag. Enligt bestämmelserna skall skattepliktig realisationsvinst eller avdragsgill realisationsförlust inte anses uppkomma när en fideikommissfastighet överförs till ett aktiebolag genom tillskott i samband med aktieteckning. Detsamma gäller om bolaget avyttrar fastigheten eller om den som fått aktier i samband med avvecklingen av ett fideikommiss avyttrar sådana aktier.

Enligt förordningen (1963:588) om arvsskatt vid avveckling av fideikommiss kan regeringen besluta om befrielse eller nedsättning av arvsskatt för byggnad, trädgård, parkanläggning eller samling vars bevarande med hänsyn till egendomens historiska, vetenskapliga eller konstnärliga värde är av allmänt intresse. Även i annat fall kan regeringen fatta sådant beslut om det finns synnerliga skäl.

Kulturhistoriska värden i kvarvarande fideikommiss

I bilaga 2 till utredningens betänkande SOU 1995:128 finns en förteckning över fideikommissen. I den görs en bedömning av de kulturhistoriska värdena. Fideikommissen delas därvid in i tre kategorier. För kategori 1 anges att ett långsiktigt bevarande är av nationellt intresse och bör genomföras även om det kräver stora statliga insatser samt att en avveckling inte bör godtas förrän en långsiktig lösning tryggats. För kategori 2 anges att ett långsiktigt bevarande är angeläget, att ett samlat bevarande bör främjas av staten och att en förlängning bör främjas om innehavaren önskar det. För kategori 3 anges att det inte behövs några insatser utöver vad som kan uppnås inom ramen för kulturminneslagen och plan- och bygglagen.

Till kategori 1 hänförs 12 av de fideikommiss som är intakta, dvs. fideikommiss från vilka egendom inte sålts eller tillskjutits till

fideikommissaktiebolag. Av dessa är ett under avveckling. Tre av fideikommissen, Boo, Fullerö och Erstavik har förlängts. Till kategori 2 hänförs 13 intakta fideikommiss, varav två är under avveckling.

9.2 Förlängning av fideikommiss, m.m.

Regeringens bedömning: Bestämmelserna om förlängning av fideikommissurkundens giltighet bör inte ändras. Inte heller bör det införas en möjlighet att till en stiftelse överföra fideikommisssegendom.

Utredningens förslag: Kulturhistoriskt särskilt värdefulla fideikommiss skall inte avvecklas förrän kulturvärdenas långsiktiga bevarande tryggats på annat sätt. En innehavare av ett fideikommiss med särskilt stora kulturhistoriska värden skall kunna ges tillstånd att till en stiftelse överlåta fideikommisssegendom om syftet är att hålla de kulturhistoriska värdena samlade.

Remissinstanserna: Flertalet av de som yttrat sig är positiva till förslagen.

Skälen för regeringens bedömning: Enligt avvecklingslagen skall fideikommiss avvecklas. Som framgår av avsnitt 9.1 finns dock möjlighet för regeringen att förlänga fideikommissurkundens bestämmelser om fideikommisssegendomen har synnerligt kulturhistoriskt värde eller det annars finns särskilda skäl.

Det finns inte skäl att ompröva syftet med avvecklingslagen. Utgångspunkten är således att de fideikommiss som omfattas av lagen skall avvecklas. Därför bör utrymmet för förlängning även fortsättningsvis vara begränsat. Utredningens förslag i denna del bör därför inte genomföras.

Regeringen har i tre fall, som det närmare redogörs för i betänkandet (se SOU 1995:128 s. 218), genom permutationsbeslut tillåtit att fideikommisssegendom överlåtits till en stiftelse. Det finns dock inte utrymme för att fatta ett sådant beslut enligt avvecklingslagen. Detta och att egentliga grunder för permutation av detta slag saknas är de huvudsakliga skälen till utredningens förslag om stiftelser.

En stiftelsebildning ligger fideikommisset nära i fråga om verkningar och ändamål. Det skulle innebära ett väsentligt avsteg från avvecklingslagens huvudsakliga syfte, nämligen att återföra egendomen till vanlig succession. Mot denna bakgrund bör förslaget inte genomföras.

9.3 Fideikommissnämndens uppgifter m.m.

Regeringens förslag: Fideikommissnämnden skall genom rådgivning och på annat sätt verka för att avvecklingslagens syften fullföljs. Avvecklingslagen skall anpassas till gällande aktiebolagsrättsliga regler.

Utredningens förslag överensstämmer i huvudsak med regeringens.

Remissinstanserna: *Fideikommissnämnden, Riksantikvarieämbetet, Sveriges jordägareförbund, Fideikommissariernas intresseorganisation, Sveriges hembygdsförbund och Läns museernas samarbetsråd* tillstyrker förslaget om att Fideikommissnämnden skall ta aktiv del i frågan om bevarande av fideikommissens kulturvärden. *Stiftelsen Nordiska museet* anser att Fideikommissnämnden bör ha ytterligare en ledamot med kulturhistorisk kompetens.

Skälen för regeringens förslag: Utredningen har föreslagit att det skall vara Fideikommissnämnden i stället för regeringen som skall ge tillstånd till innehavare av fideikommiss eller till fideikommissbo att tillskjuta fideikommissegendom till ett aktiebolag i samband med aktieteckning. Utredningens förslag skulle troligen inte ha någon större praktisk betydelse. Mot denna bakgrund väljer regeringen att inte nu lägga fram något förslag i denna del.

Fideikommissnämndens huvuduppgifter i dag framgår av 18–20 §§ avvecklingslagen. Nämndens uppgifter före avvecklingstillfället är begränsade och nämnden har inte några möjligheter att ta egna initiativ avseende fideikommiss som inte står under avveckling. Utredningen har framhållit att det följer av förslaget om nya beslutsbefogenheter för Fideikommissnämnden att nämnden bör ges ett större ansvar för att avvecklingen av fideikommiss sker utan att kulturvärden skadas. Enligt utredningen kräver de utvidgade arbetsuppgifterna som nämnden skulle få bl.a. ett intensifierat samarbete med kulturmiljövårdande expertmyndigheter. Utredningen har föreslagit att nämnden skall genom rådgivning och egna initiativ verka för att lagens syften fullföljs. Fideikommissnämnden har välkomnat denna möjlighet till större frihet att agera. Även om det inte i förevarande lagstiftningsärende föreslås utökade beslutsbefogenheter för Fideikommissnämnden anser regeringen att det skulle vara värdefullt att nämnden nu får bättre befogenheter att verka för att syftena med avvecklingslagen fullföljs. Som nämnden har påpekat bör det dock vara fideikommissinnehavaren och hans familj som skall ta det första initiativet till avveckling och förberedande åtgärder för avvecklingen. Fideikommissnämndens något utvidgade befogenhet att agera bör markeras genom en ändring av 18 § avvecklingslagen.

I förarbetena till avvecklingslagen sägs i fråga om Fideikommissnämndens sammansättning att ordföranden och vice ordföranden bör vara lagkunniga och att det bör finnas företrädd erfarenhet av jordbruks-, skogs- och kulturfrågor samt av fideikommissförvaltning (prop. 1963:5 s. 184). Det finns varken skäl för att ändra dessa utgångspunkter eller för att ändra nämndens sammansättning.

I 32 § avvecklingslagen ges regler om undantag från aktiebolagslagen (1975:1385) för att en ensam fideikommissinnehavare eller ett fideikommissbo skall få bilda ett bolag. Ett sådant undantag är enligt i dag gällande aktiebolagsrättsliga regler inte nödvändigt. Bestämmelsen bör därför upphävas.

Regeringens förslag: Undantaget från bestämmelserna om skatt på reavinst vid tillskott i samband med aktieteckning enligt lagen (1963:587) om inkomstbeskattning av fideikommissbo, m.m. skall även gälla vid överföring av samlingar som avses i 17 § avvecklingslagen. Om fideikommissaktiebolaget säljer samlingen eller aktieägare avyttrar aktie skall reavinstbeskattning ske. Reavinstbeskattning skall också ske om ett fideikommissaktiebolag avyttrar fideikommissfastighet.

Bolagets anskaffningsvärde för egendom som överförs skall motsvara tillgångarnas skattemässiga värde vid tidpunkten för överföringen.

Anskaffningsvärdet för aktie som förvärvas i samband med överföring av en fideikommissfastighet eller en samling skall anses motsvara den tillskjutna egendomens marknadsvärde vid tidpunkten för överföringen, fördelat på de aktier som då förvärvas.

Promemorians förslag: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag.

Remissinstanserna: *Fideikommissnämnden* tillstyrker förslaget i den del förslaget innebär att undantag från reglerna om reavinstbeskattning görs för kulturhistoriskt värdefulla samlingar av lösöre som överförs genom tillskott till ett fideikommissaktiebolag. Nämnden ställer sig dock tveksam till att reavinstbeskattning skall ske om fideikommissaktiebolag avyttrar en överförd fastighet och vid avyttring av aktier i bolaget. *Riksskatteverket* tillstyrker förslaget men anser att övergångsbestämmelserna i vissa avseenden inte ger klart besked om vilket anskaffningsvärde som skall gälla för aktier i bolaget. *Riksantikvarieämbetet* tillstyrker förslaget. *Statens konstmuseer* tillstyrker förslaget men menar att detta behöver kompletteras med föreskrifter om dels krav på detaljerade register över det lösöre som tillskjuts bolaget, dels besiktning av kulturvårdande myndigheter. *Länsstyrelsen i Skåne län* menar att det bör klarläggas vad som avses med skattemässigt värde. *Fideikommissariernas Intresseorganisation (FIO)* tillstyrker förslaget att samlingar skall kunna överföras till ett fideikommissaktiebolag utan reavinstbeskattning och menar att det bör övervägas om denna möjlighet även skall finnas för lösöre som inte utgör fideikommiss. FIO avstyrker förslaget om att reavinstbeskattning skall ske när ett fideikommissaktiebolag avyttrar samling, fideikommissfastighet eller när aktie i sådant bolag avyttras.

Skälen för regeringens förslag: Som tidigare nämnts finns det i lagen (1963:587) om inkomstbeskattning av fideikommissbo, m.m. särskilda bestämmelser om reavinstbeskattning för bl.a. fideikommissaktiebolag. De avser endast fast egendom. När lagen kom till i början på 1960-talet var bestämmelserna om reavinstbeskattning av lös egendom inte lika omfattande som nu. Bl.a. förelåg inte skatteplikt för föremål som

innehafts en längre tid. Skatteeffekterna var därför mycket marginella. Reavinster är enligt gällande regler skattepliktiga oavsett innehavstid. För föremål med stort ekonomiskt värde som förvärvats för lång tid sedan kan därför skatten vid en överlåtelse uppgå till betydande belopp.

I samband med avveckling av fideikommiss är risken stor att samlingar med kulturhistoriskt värde skingras. Om en samling har särskilt kulturhistoriskt värde kan visserligen regeringen enligt 17 § avvecklingslagen besluta att lösa in den. Det är dock som regel förenat med stora ekonomiska åtaganden för staten. Vidare ligger ofta en stor del av det särskilda kulturhistoriska värdet i att samlingen finns kvar i sin miljö. Inlösen är därför sällan en lämplig lösning. Benägenheten att tillskjuta en samling till ett fideikommissaktiebolag – så att den kan hållas samlad i byggnaden där den funnits sedan länge – torde vara liten om det leder till skattekonsekvenser. Efterträdaren har visserligen rätt att få samlingen på sin lott. I många fall torde emellertid inte tillgångarna i boet vara tillräckligt stora för att göra detta möjligt. Oftast skiftas samlingen i stället mellan de efterlevande och skingras därmed.

Om samlingar av särskilt kulturhistoriskt värde kunde överföras till ett fideikommissaktiebolag utan skattekonsekvenser skulle förutsättningarna för att hålla ihop sådana samlingar avsevärt förbättras. Mot bakgrund av vad som nu sagts bör bestämmelserna i lagen om inkomstbeskattning av fideikommissbo, m.m. även gälla samlingar som avses i 17 § avvecklingslagen. Undantaget från reavinstbeskattning bör dock endast avse själva överföringen av samlingen till bolaget. Om bolaget säljer hela eller delar av samlingen eller om aktierna som tecknats i samband med tillskottet av samlingen säljs, bör däremot vanliga reavinstregler gälla. Vidare bör bolagets anskaffningsvärde för den överförda samlingen motsvara det skattemässiga värdet på egendomen. På detta sätt upprätthålls kontinuitet vid beskattningen.

För att fideikommissegendom eller ett fideikommissbos egendom skall få tillskjutas ett aktiebolag krävs tillstånd enligt avvecklingslagen. Om ett sådant tillståndsbeslut omfattar en samling som avses i 17 § avvecklingslagen bör det av beslutet framgå vad samlingen består av. För att motverka att samlingen skingras bör ett krav för tillstånd vara att det av bolagsordningen skall framgå att samlingen eller delar av den inte får överlåtas utan tillstånd av Fideikommissnämnden. Liknande villkor brukar ställas i fråga om fast egendom som tillskjuts ett fideikommissaktiebolag (jämför prop. 1963:5 s. 151 och SOU 1995:128 s. 215).

Punkt 14 tredje stycket av anvisningarna till 32 § kommunalskattelagen (1928:370), KL, tar sikte på det fallet att en delägare eller denne närstående person avyttrar personligt lösöre eller annan lös egendom till ett fåmansbolag. Om sådan egendom inte är eller kan väntas bli till nytta för bolaget, s.k. näringsfrämmande egendom, skall hela ersättningen beskattas hos överlåtaren som inkomst av tjänst. Genom att avvecklingslagen ger möjlighet att överföra lös egendom i form av en samling till ett fideikommissaktiebolag kan bolagets verksamhet anses vara bl. a. förvaltning av sådan egendom. Det kan också förutsättas att detta anges i bolagsordningen. På grund härav kan en sådan samling inte

anses vara näringsfrämmande. Därmed kan det inte bli fråga om tjänsteinkomstbeskattning hos överlåtaren.

Antalet samlingar som berörs av förslaget är litet; färre än tio. Endast om det hade blivit fråga om försäljning eller byte skulle skattekonsekvenser ha uppstått. Om föremålen skiftas till arvingarna skulle troligen huvuddelen av föremålen ha behållits av dem. Således torde skattebortfallet vara litet.

Som tidigare nämnts uppkommer inte skattepliktig reavinst om den som fått aktier i ett fideikommissaktiebolag i samband med en avveckling av en fideikommiss senare avyttrar aktierna. Det finns inte några bärande skäl för att behålla detta undantag från vanliga regler om reavinstbeskattning. Om aktier avyttras bör samma regler gälla oavsett vilken egendom som tillskjutits i samband med att aktierna tecknades. Det finns inte heller några bärande skäl för att behålla undantaget från reavinstbeskattning om bolaget avyttrar en fideikommissfastighet. Lagen om inkomstbeskattning av fideikommissbo, m.m. bör ändras i enlighet med detta.

Mot bakgrund av att det inte längre skall föreligga någon skattefrihet om bolaget avyttrar fastigheten bör bolagets anskaffningsvärde för fastigheten inte anses överstiga fastighetens skattemässiga värde vid tidpunkten för överföringen. Detta skall, som ovan angetts, även gälla för samlingar som överförs till ett bolag. Anskaffningsvärdet för aktien bör dock anses motsvara den tillskjutna egendomens marknadsvärde.

Den 1 januari 1999 trädde lagen (1998:1600) om beskattning vid överlåtelser till underpris (underprislagen) och en ändring i 3 § 1 h mom. lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt, SIL, i kraft. Dessa bestämmelser har i huvudsak samma skattemässiga innebörd som de nu föreslagna ändringarna i lagen (1963:587) om inkomstbeskattning av fideikommissbo, m.m. Det har därför ifrågasatts om inte den särskilda skatteregleringen av fideikommissbon skulle avskaffas. I så fall skulle överföringar till fideikommissaktiebolag i skattehänseende regleras enligt samma bestämmelser som sådana överföringar i allmänhet.

Vissa skäl talar emellertid mot en sådan ordning. Den lösning som här föreslås beträffande anskaffningsvärdet för en aktie i ett fideikommissaktiebolag skiljer sig från vad som skulle gälla enligt den allmänna regleringen. Det som nu föreslagits innebär att anskaffningsvärdet på aktierna i fideikommissaktiebolaget skall motsvara marknadsvärdet på den tillskjutna egendomen. Motsvarande regler i underprislagen och i SIL har en annan utformning. Anskaffningsvärdet på aktierna skulle bli lägre och den latent reavinsten i motsvarande mån högre. Detta kan förväntas innebära att viljan att föra över fideikommissfastigheter och samlingar till bolag väsentligen skulle minska. Sådana skatteregler skulle således kunna komma att motverka regeringens strävanden att öka förutsättningarna för att fideikommissegendom hålls samman. Regeringen har därför gjort den bedömningen att särskilda skatteregler bör för fideikommissegendom finnas även i fortsättningen.

Det nyss nämnda skattebortfallet som uppkommer vid överföringar av samlingar torde kompenseras av den föreslagna skatteplikten vid avyttring av fastigheter och aktier.

Övergångsregler

De nya reglerna skall tillämpas på sådana överföringar som sker efter ikraftträdandet, vilket föreslås ske den 1 januari 2000.

För sådana överföringar som skett före utgången av år 1999 skall inte längre skattefrihet föreligga när bolaget säljer fastigheten eller en aktieägare avyttrar aktie i bolaget. Den värdestegring på fastighet eller aktie som uppkommit efter det att egendomen överfördes till bolaget fram till den nya lagens ikraftträdande bör emellertid inte omfattas av skatteplikten. Det bör därför föreskrivas att bolagets anskaffningsvärde för fastigheten och aktieägarens anskaffningsvärde för aktien bör motsvara tillgångens marknadsvärde vid tidpunkten för den nya lagens ikraftträdande, dvs. den 1 januari 2000.

Om fastighetens marknadsvärde inte utan problem går att fastställa bör vid värderingen som alternativ kunna tillämpas 133 % av fastighetens taxeringsvärde den 1 januari 2000. Det uppräknade värdet på den tillskjutna egendomen skall inte föranleda att bolaget därigenom får ett högre avskrivningsunderlag. Det uppräknade värdet skall endast tillämpas vid reavinstberäkningen om bolaget säljer fastigheten.

Den som fått aktier i samband med avveckling av ett fideikommiss före den nya lagens ikraftträdande bör på motsvarande sätt få ett anskaffningsvärde på aktierna som motsvarar deras marknadsvärde vid den tidpunkten.

9.5 Arvsskatt vid avveckling av fideikommiss

Regeringens bedömning: Utredningens förslag om anstånd med arvsskatt bör inte genomföras.

Utredningens förslag: Anstånd skall kunna medges – under högst tio år – med fastställande av arvs- och gåvoskatt som belöper på fast egendom som förklarats som byggnadsminne eller är av beskaffenhet att kunna bli byggnadsminne. Kulturhistoriskt motiverade överkostnader vid reparation och underhåll skall avräknas som betalning av skatten. Arvsskatt skall kunna efterges när fideikommissegendom i samband med avvecklingen avstås till en bevarandestiftelse. Realisationsvinst skall inte uppkomma när en fideikommissfastighet överlåts till en sådan stiftelse.

Remissinstanserna: Flera remissinstanser har menat att utredningens förslag bör kompletteras med ekonomiska insatser från statens sida, bl.a. genom åtgärder på skatteområdet. *Riksantikvarieämbetet, Livrustkammaren, Skoklosters slott och Hallwylska museet (LSH)* och *Arkitekturmuseet* tillstyrker förslaget. *Sveriges jordägareförbund* och *Fideikommissariernas intresseorganisation* tillstyrker förslaget om

anstånd m.m., men anser att det även bör omfatta skatt som belöper på jord och skog och att tiden bör utsträckas till 15 år. Vidare anser de att en motsvarande reglering bör gälla för den årliga kapitalbeskattningen. *Lantbrukarnas riksförbund* anser att reglerna bör avse hela den fastighet där byggnaden finns. *Sveriges hembygdsförbund* ifrågasätter om förslaget innebär någon egentlig lättnad. *Riksskatteverket* och *Kammarkollegiet* avstyrker förslaget. *Fideikommissnämnden* och *Statens konstmuseer* anser att förslaget är otillräckligt, eftersom byggnader som förklarats som byggnadsminne normalt har ett förhållandevis lågt taxeringsvärde. *Kammarkollegiet*, *Riksantikvarieämbetet*, *LSH*, *Sveriges jordägareförbund*, *Fideikommissariernas intresseorganisation*, *Sveriges hembygdsförbund* och *Länsmuseernas samarbetsråd* tillstyrker förslaget om eftergift av arvsskatt. *Sveriges jordägareförbund* föreslår att eftergift av arvsskatt skall kunna lämnas även för kulturbyggnader som inte är fideikommissegendom.

Skälen för regeringens bedömning: Utredningens förslag om anstånd med arvsskatt m.m. skulle – som flera remissinstanser påpekat – få mycket begränsad effekt, eftersom kulturhistoriskt värdefulla byggnader normalt är åsatta ett relativt lågt värde. Vidare avser förslaget en relativt stor och heterogen grupp. I den ingår allt från hyreshus i storstäder till herrgårdar. Problemen vid ett generationsskifte är som regel helt olika i dessa fall. Hotbilderna från kulturmiljösynpunkt skiljer sig också starkt. Mot bakgrund härav bör utredningens förslag i denna del inte genomföras.

10 Kyrkstäder

10.1 Skyddet för kyrkstäder

Regeringens bedömning: Utredningens förslag om skydd för kyrkstäder bör inte genomföras.

Utredningens förslag: Utredningen har föreslagit att bestämmelser om skydd för kyrkstäderna införs i kulturminneslagen. Skyddet skall innebära att kyrkstäderna underhålls så att deras kulturhistoriska värde inte minskar eller förvanskas. Länsstyrelsen skall pröva frågor om väsentliga ändringar och en anmälan skall göras dit innan ägarbyte sker inom en kyrkstad.

Remissinstanserna: Flertalet remissinstanser har tillstyrkt förslaget. Några remissinstanser, däribland *Länsstyrelserna i Norrbottens* och *Västerbottens län*, har påtalat att även nyttjandet av kyrkstugor bör regleras.

Skälen för regeringens bedömning: Inledningsvis vill regeringen framhålla att kyrkstäderna utgör en värdefull del av vårt kulturarv. Det är därför angeläget att de skyddas och bevaras.

Med den avgränsning utredningen gjort finns det 16 kyrkstäder. Det finns dock, som påtalats av *Skellefteå kommun*, gränsdragningsproblem. Bl. a. beträffande kyrkstugor i Åsele och Jörn, som flyttats och fått annan användning samt den enda bevarande kyrkstugan i Pajalas första kyrkplats. Nedan ges kortfattat en redovisning av de kyrkstäder som faller inom den avgränsning utredningen gjort och de beslut som fattats för dessa med stöd av plan- och bygglagen (1987:10) och/eller kulturminneslagen.

Arvidsjaur, Lappstaden

Lappstaden är sedan år 1976 byggnadsminne. Enligt skyddsföreskrifterna är rivning, flyttning och yttre förändringar förbjudna. Det anges även att arbeten som berör äldre fast inredning endast får utföras efter tillstånd av riksantikvarien, att området inte får bli föremål för väsentlig förändring utan tillstånd och att löpande underhåll skall utföras på byggnaderna.

Boden

För kyrkstaden i Boden finns sedan den 4 april 1995 en detaljplan med allmänna bevarandebestämmelser.

Hortlax

För kyrkstaden finns en byggnadsplan från den 22 april 1961 enligt vilket området betecknas Ks, vilket innebär område för kyrkstugor.

Luleå – Gammelstaden

Sedan den 16 november 1993 finns en detaljplan för området. Planen innehåller detaljerade utformnings- och skyddsbestämmelser samt bestämmelser om rivningsförbud och förhöjd lovplikt. Området utgör kulturmiljö av riksintresse och är sedan år 1997 ett objekt uppfört på UNESCO:s värdsarvslista.

Norrjärden

I gällande byggnadsplan från år 1955 är området avsatt för kyrkstugor. Kyrkstugorna får enligt planen uppföras fristående till vissa högsta nybyggnadshöjder. Miljön är av riksintresse.

Råneå

För området gäller en stadsplan med reservatsbestämmelser för befintliga hus och med bestämmelser om våningsantal och byggnadshöjd för nya byggnader.

Den 13 september 1993 fastställdes en detaljplan med bestämmelser om bevarande för kyrkstaden. Området ligger inom den del av Älvsbyns samhälle som markerats som kulturmiljö av riksintresse.

Öjebyn – Piteå Gammelstad

För området finns sedan den 6 maj 1970 en stadsplan med bestämmelser om bevarande. Området har markerats som kulturmiljö av riksintresse.

Ammarnäs

Det finns sedan den 30 december 1975 en byggnadsplan med kulturrestarvatsbestämmelser för Ammarnäs. Kyrkstaden är vidare skyddad genom ett beslut av länsstyrelsen år 1950 enligt 1942 års lag om skydd för kulturhistoriskt märkliga byggnader. Området ingår i en miljö som förklarats vara en kulturmiljö av riksintresse.

Burträsk

I stadsplanen från den 15 januari 1985 är området där kyrkstaden är belägen utlagt som hembygdsgård o.d.

Byske

Enligt en stadsplaneändring den 22 december 1987 är kyrkstaden utlagd som kulturresevat med rivningsförbud och förbud mot förändringar av kyrkstugornas exteriör. Kyrkstaden blev byggnadsminne år 1986.

Fatmomakke

Någon detaljplan finns inte för området där kyrkstaden är belägen men det utpekats i översiktsplanen från år 1990 som en kulturmiljö av riksintresse.

Lövånger

Kyrkstaden är skyddad som kulturresevat enligt stadsplaneändring år 1987 samt har utpekats som kulturmiljö av riksintresse.

Skellefteå landsförsamling, Bonnstan

År 1982 byggnadsminnesförklarades kyrkstaden. Byggnadsminnesförklaringen innehåller bestämmelser om förbud mot rivning och förändring av kyrkstugornas exteriör. Kyrkstaden ingår vidare i ett området som har förklarats vara en kulturmiljö av riksintresse.

Området där kyrkstaden är belägen är markerat som kulturresevat i stadsplan av den 3 juli 1984. Kyrkstaden ingår vidare i en kulturmiljö av riksintresse.

Ankarede

Kommunen har utfärdat områdesbestämmelser för kyrkstaden år 1993. Området har vidare utpekats som kulturmiljö av riksintresse.

Av de 16 kvarvarande kyrkstäderna är tre skyddade som byggnadsminnen (Lappstaden, Byske och Bonnstan). En kyrkstad (Ammarnäs) är skyddad genom beslut år 1950 med stöd av 1942 års lag om skydd för kulturhistoriskt märkliga byggnader. För sistnämnda kyrkstad förbereds vidare beslut om byggnadsminnesförklaring. Av resterande 12 kyrkstäder omfattas alla, utom Fatmomakke, av planbestämmelser. För tre av dessa (Gammelstaden, Boden och Älvsbyn) har detaljplan fastställts efter ikraftträdandet av plan- och bygglagen (1987:10). Detaljplanen för Gammelstaden är av sådan omfattning att den får sägas ge samma skydd som en byggnadsminnesförklaring. Sammanfattningsvis kan således konstateras att samtliga kyrkstäder, utom Fatmomakke, omfattas av någon form av skydd. Vidare kan konstateras att endast Öjebyn, Fatmomakke och Lövånger innehåller ett större antal byggnader.

Det framstår som tveksamt om ett generellt skydd i kulturminneslagen skall införas för ett så begränsat bestånd av byggnader som kyrkstäderna. Detta gäller särskilt mot bakgrund av att fem kyrkstäder får sägas ha ett tillfredsställande skydd och flertalet av de övriga endast rymmer ett begränsat antal kyrkstugor, kåtor eller härbren. Härtill kommer att en byggnadsminnesförklaring, även om den kan vara tidsödande, är fullt möjlig att genomföra beträffande kyrkstäder. Detta framgår bl.a. av att byggnadsminnesförklaring utfärdats för en av de största kyrkstäderna, Bonnstan i Skellefteå. Till detta kommer att den process som leder fram till en byggnadsminnesförklaring har betydelse för att skapa förståelse och kunskap om de kulturhistoriska värden en byggnad har. I första hand bör därför ett skydd skapas genom kommunal plan eller byggnadsminnesförklaring. Av utredningen framgår vidare att de kyrkliga organen, som många gånger är ägare till marken kyrkstäderna är uppförda på, tar ett stort ansvar för dessa.

Mot bakgrund härav saknas tillräckliga skäl för att införa ett generellt skydd för kyrkstäderna.

De nuvarande skyddsinstrumenten bör – som ovan konstaterats – kunna ge kyrkstäderna det skydd som krävs. Regeringen avser dock att noga följa hur och i vilken omfattning de olika skyddsinstrumenten kommer till användning.

Regeringens bedömning: Kungl. Maj:ts skrivelser den 6 maj 1817 och den 9 november 1849 om förvärv och nyttjande av kyrkstugor bör upphävas.

Utredningens förslag överensstämmer med regeringens bedömning.

Remissinstanserna: *Riksantikvarieämbetet* tillstyrker utredningens förslag. *Länsstyrelsen i Jämtlands län* instämmer i utredningens analys av det statsrättsliga läget. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* har inget att invända mot förslaget. *Skellefteå kommun* tillstyrker förslaget. *Arvidsjaur kommun* anser att skrivelserna torde kunna upphävas. Flera remissinstanser, däribland *länsstyrelserna i Norrbottens och Västerbottens län* samt *Föreningen Sveriges landsantikvarier*, anser att de kungliga skrivelserna måste ersättas med någon form av offentlig reglering av nyttjandet av kyrkstugorna för det fall de tas bort.

Regeringens bedömning: För kyrkstäderna i Norrbotten och Västerbotten gäller i dag alltså två kungliga skrivelser från den 6 maj 1817 respektive den 9 november 1849. Den sistnämnda skrivelserna utgör dock endast en ändring i förhållande till vad som angavs i skrivelserna från år 1817. För Ankarede kyrkstad, som ligger i Jämtlands län, saknas motsvarande reglering.

Bakgrunden till de två nämnda skrivelserna var de problem som i början av 1800-talet förekom i form av bl.a. oreglerat byggande, slagsmål, fylleri m.m. inom kyrkstäderna.

Enligt skrivelserna gäller för kyrkstäderna i Norrbottens och Västerbottens län sammanfattningsvis att inga nya kyrkstugor får uppföras utan länsstyrelsens tillstånd och att förbud mot handel skall råda förutom vid marknadstiderna.

Skrivelserna innehåller inte något förbud mot ändring eller rivning av bebyggelsen.

Vad som regleras i nämnda kungliga skrivelser är sådant som enligt nu gällande regeringsform skall bestämmas av riksdagen (8 kap. 3 § regeringsformen). Skrivelserna är dock enligt p 6 första stycket av övergångsbestämmelserna till regeringsformen alltså gällande. Av samma bestämmelse framgår dock att en äldre bestämmelse meddelad av Konungen ensam inte är giltig till den del den innehåller ett bemyndigande för regeringen att meddela föreskrifter inom ett område som tillkommer riksdagen.

Sammantaget kan därför sägas att skrivelserna fortfarande gäller, men att de inte ger länsstyrelserna rätt utfärda föreskrifter eller överlämna frågor om tillstånd till köp m.m. till korporationer eller enskilda subjekt.

Kyrkstugorna ägs i regel av andra än markägaren. Detta innebär att markägaren i samband med markupplåtelse har en praktisk möjlighet att reglera nyttjandet av kyrkstugorna. I likhet med utredningen anser regeringen att en förvärvslagstiftning för kyrkstugor knappast kan säkerställa att endast ortsbor blir innehavare av sådana. Inte heller torde förvärvslagstiftning vara ett effektivt redskap för att hindra ett nyttjande

av kyrkstugor som strider mot s.k. god kyrkstadssed. Det framstår därför som mest ändamålsenligt att markupplåtaren tar ansvar och engagerar sig i denna fråga, vilket de redan i dag till stor del gör. Det finns heller inga hinder mot att markägaren vid upplåtelse av mark reglerar i vilken omfattning kyrkstugor får användas.

De kungliga skrivelserna bör mot bakgrund härav upphävas av regeringen.

11 Kostnadskonsekvenser

Förslagen till ändringar i kulturminneslagen kommer, såvitt regeringen kan bedöma, inte att medföra några mer märkbara kostnadsökningar. Genom att fornminnesärendena kommer att överklagas hos allmän förvaltningsdomstol kommer domstolarnas arbetsbörda i viss utsträckning att öka. Det rör sig här dock endast om ett tiotal ärenden per år varför kostnadsökningen bör bli försumbar. Regeringen gör bedömningen att kostnadsökningen skall finansieras inom ramen för befintligt anslag för domstolsväsendet.

Som närmare har berörts i avsnitt 8.6 kommer de tillståndsprövande institutionernas intäkter att minska med sammanlagt ca 300 000 kr per år med anledning av att ansökningarna skall vara avgiftsfria. Minskningen för var och en av institutionerna är således av begränsad omfattning. Motiven för förslaget finns redovisat under angivet avsnitt.

Vad gäller förslagen till ändringar i lagen (1996:701) om Tullverkets befogenheter vid Sveriges gräns mot ett annat land inom Europeiska unionen kommer dessa enligt regeringens bedömning inte att medföra några kostnadsökningar.

I avsnitt 9.4 framgår att antalet samlingar som berörs av förslaget om undantaget för beskattning av samlingar till fideikommissbolag är ganska litet; mindre än tio. Endast om det hade blivit fråga om försäljning eller byte skulle skattekonsekvenser ha uppstått. Om föremålen skiftas till arvingarna skulle troligen huvuddelen av föremålen ha behållits av arvingarna. Således torde skattebortfallet vara litet. Det kompenseras av att undantagen från reavinstbeskattning vid avyttring av fastigheter och aktier upphävs.

12 Författningskommentar

12.1 Förslaget till lag om ändring i lagen (1963:583) om avveckling av fideikommiss

18 §

Bestämmelsen behandlas närmare i avsnitt 9.3.

Förändringen i *andra stycket* innebär att Fideikommissnämnden skall verka för att lagens syften fullföljs. Det betyder att nämnden inte endast skall verka för att främja avveckling utan att den även skall verka för att bl.a. kulturhistoriska värden bevaras. I övrigt är ändringarna av redaktionell natur.

32 §

Bestämmelsen upphävs. Skälen för detta anges i avsnitt 9.3.

12.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1963:587) om inkomstbeskattning av fideikommissbo, m.m.

2 §

Bestämmelsens innehåll är hämtad från första och andra styckena i den tidigare lydelsen av 2 §. Lydelsen i det tidigare andra stycket har ändrats på så sätt att undantagen från reavinstbeskattning vid avyttring av fastighet respektive aktie upphävs. Det betyder att skattepliktig reavinst eller avdragsgill reaförlust uppkommer om aktie som erhållits vid avveckling av fideikommiss avyttras eller om bolaget avyttrar den överförda fastigheten. Det är endast vid överföringen av en fastighet till ett bolag som skattepliktig reavinst eller avdragsgill reaförlust inte uppkommer.

2 a §

Paragrafen är ny och dess innehåll är hämtat från fjärde stycket i den tidigare lydelsen av 2 §. I bestämmelsen har det gjorts en anpassning till gällande bestämmelser och terminologi. Det är således inte frågan om några ändringar i sak. Bestämmelsen har utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag.

2 b §

Paragrafen är ny och innehållet är hämtat från femte stycket i den tidigare lydelsen av 2 §. Ändringarna är endast av redaktionell art och har utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag.

2 c §

Bestämmelsen är ny och innebär att skattepliktig reavinst eller avdragsgill reaförlust inte uppkommer om en innehavare av ett fideikommiss eller ett fideikommissbo tillskjuter en samling till ett fideikommissaktiebolag i samband med aktieteckning.

2 d §

Bestämmelsen är ny och innebär att vid överföringar av fastigheter eller samlingar som sker efter utgången av år 1999 skall bolagets anskaffningsvärde för tillgångarna i den överförda samlingen eller fastigheten motsvara det skattemässiga värde som sökanden hade på respektive tillgång vid tidpunkten för överföringen. Bestämmelsen har utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag.

2 e §

Bestämmelsen är ny. Av bestämmelsen följer att med skattemässigt värde, som används i 2 a och 2 d §§, avses samma begrepp som i underprislagen. I 9 § underprislagen definieras skattemässigt värde och definitionen är beroende av tillgångens karaktär i näringsverksamheten. Bestämmelsen har utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag.

2 f §

Bestämmelsen är ny. Av bestämmelsen följer att värdeminskningsavdrag m.m. inte skall återföras när fastighet överförs till ett aktiebolag. Bestämmelsen har utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag.

2 g §

Bestämmelsen är ny och innebär ett avsteg från de principer som fr.o.m. den 1 januari 1999 gäller för anskaffningsvärde på aktie i samband med apport. Anskaffningsvärdet på en aktie som erhålls i samband med överföring av fideikommissfastighet eller sådan samling som avses i 2 c § skall anses motsvara det marknadsvärde som egendomen har vid tidpunkten för överföringen, fördelat på de aktier som förvärvas. Bestämmelsen har utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag.

5 §

Lagrådet har ifrågasatt om inte 5 § har blivit överflödig.

I samband med tillkomsten av 1990 års taxeringslag ansågs bestämmelserna i 3 § inte längre nödvändiga och de upphävdes därför. Samtidigt ändrades lydelsen i 4 § lagen (1963:587) om inkomstbeskattning av fideikommissbo, m.m. så att taxeringslagen (1990:324) i tillämpliga delar skulle gälla vid framställningar och överklagande av beslut rörande tillämpning av lagen. Bestämmelsen i 5 § gavs den lydelsen att om beslut enligt ”3 § första stycket” berör åsatt taxering skulle skattemyndighet besluta om ändring av taxeringsbeslut som föranleds därav. Det är emellertid på grund av att 3 § upphävts och med hänsyn till hänvisningen i 4 § till taxeringslagen inte längre nödvändigt att ha kvar bestämmelsen i 5 §, varför den i sin tur skall upphävas.

Övergångsbestämmelser

De nya reglerna skall tillämpas på sådana överföringar av samlingar som sker efter ikraftträdandet, vilket föreslås ske den 1 januari 2000.

Enligt bestämmelsen i *punkt 2* skall bolagets anskaffningsvärde för fastigheten i de fall en överföring skett före den nya lagens ikraftträdande motsvara tillgångens marknadsvärde vid tidpunkten för ikraftträdandet, dvs. den 1 januari 2000. Om marknadsvärdet är svårt att fastställa bör som alternativ 133 % av fastighetens taxeringsvärde den 1 januari 2000 kunna tillämpas. Det uppräknade värdet skall endast tillämpas vid reavinstberäkningen när bolaget säljer fastigheten.

Enligt *punkt 3* får den som fått en aktie i samband med avveckling av ett fideikommiss före den nya lagens ikraftträdande som anskaffningsvärde använda sig av marknadsvärdet på aktien per den 1 januari 2000. Har aktien överlåtit av den som erhöll aktien i samband med överföringen skall vanliga regler om beräkning av reavinst tillämpas när den nye ägaren avyttrar aktien.

12.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1988:950) om kulturminnen m.m.

1 kap.

2 §

I *första stycket* görs två tillägg av redaktionell art som klargör att lagen även innehåller bestämmelser om ortnamn och återlämnade av kulturföremål.

4 §

Paragrafen är ny och innebär att det införs ett skydd för ortnamn. Bestämmelsen har behandlats i avsnitt 5. På *Lagrådets* förslag har en rubrik införts före bestämmelsen.

Den nu föreslagna regeln innebär att det läggs fast att god ortnamnsed skall iakttas vid statlig och kommunal verksamhet. Av första stycket framgår närmare vad som avses med en god ortnamnsed. Bl.a. anges att hävdvunna ortnamn inte skall ändras utan starka skäl och att ortnamn i övrigt skall stavas enligt vedertagna regler för språkriktighet om inte hävdvunna stavningsformer talar för annat. Bestämmelsen innebär att vedertagna regler för språkriktighet i första hand skall följas. Bestämmelsen är inte avsedd att stödja ålderdomliga stavningsformer i allmänhet. Endast om en hävdvunnen stavningsform har uppnått en verklig grad av erkännande inom språkgemenskapen kan vedertagna regler för språkriktighet åsidosättas.

2 kap.

24 §

Paragrafen innehåller bestämmelser om överklagande av beslut i fornminnesärenden och har närmare kommenterats i avsnitt 6. Bestämmelsen har utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag.

Ändringen innebär att beslut av Riksantikvarieämbetet och länsstyrelsen får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol om inte annat följer av andra stycket eller 25 §. Detta medför att merparten av de beslut som kan fattas av Riksantikvarieämbetet eller länsstyrelsen enligt 2 kap. kan överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

3 kap.

6 §

Paragrafen har behandlats i avsnitt 7.2.

I *första stycket* görs en ändring som klargör att länsstyrelsen skall kunna besluta om anmälningsplikt även under ett pågående ärende om byggnadsminnesförklaring.

Andra stycket reglerar vad som gäller då en anmälan görs. Om länsstyrelsen vill förbjuda en anmäld åtgärd får detta – om beslut att förklara byggnaden för byggnadsminnen inte skett innan dess – ske genom ett interimistiskt förbud med stöd av 5 §. Detta innebär, att fråga om att förklara en byggnad för byggnadsminne måste väckas om detta inte skett när en anmäld åtgärd skall förbjudas.

16 §

Paragrafen har behandlats i avsnitt 7.3. Ändringen innebär att länsstyrelsens möjligheter att ingripa med föreläggande mot förfaranden som strider mot 3 kap. kulturminneslagen eller beslut som fattas med stöd av bestämmelser i nämnda kapitel, utvidgas. Från och med den 1 januari 2000 kommer en motsvarande bestämmelse att gälla i fråga om kyrkliga kulturminnen enligt 4 kap. kulturminneslagen (prop. 1998/99:38 s. 160, bet. 1998/99:KU18, rskr. 1998/99:176).

I *första stycket* anges de fall länsstyrelsen kan ingripa med föreläggande.

I *andra stycket* framgår att länsstyrelsen i stället kan ansöka om särskild handräckning hos kronofogdemyndigheten.

17 §

Paragrafen är ny och har behandlats i avsnitt 7.3. Den motsvarar i stort bestämmelsen i 26 kap. 15 § miljöbalken. Bestämmelsen har i huvudsak utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag.

Avsikten med att anteckna förelägganden i fastighetsboken eller tomträttsboken är att de då direkt gäller en ny rättighetshavare till fastigheten eller en byggnad på fastigheten. Har anteckning inte gjorts måste länsstyrelsen utfärda ett nytt föreläggande riktat mot den nya rättighetsinnehavaren. Nytt beslut om andra viten än löpande viten måste också alltid meddelas.

Det är inte alltid det finns skäl att anteckna ett föreläggande. Det ankommer på länsstyrelsen som utfärdat föreläggandet att bedöma när anteckning bör ske.

19 §

Bestämmelsen har ändrats redaktionellt och utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag.

5 kap.

1 §

Den ändring som görs är en följd av att de kulturföremål som skall omfattas av tillståndsprovning inte anges i lagen utan i förordning, vilket framgår av 3 §. Bestämmelsen har utformats efter förslag av *Lagrådet*.

3 §

Bestämmelsen behandlas närmare i avsnitt 8.3 och har utformats i Prop. 1998/99:114 enlighet med *Lagrådets* förslag.

Bestämmelsen är ny och innebär att regeringen i förordning får meddela föreskrifter om vilka kulturföremål som det skall krävas särskilt tillstånd för utförelse för enligt 1 §.

7 §

Bestämmelsen behandlas närmare i avsnitt 8.4.

Första stycket motsvarar nuvarande 9 §.

Andra stycket motsvarar nuvarande 10 § första meningen.

Tredje stycket ersätter föreskrifterna i nuvarande 12 § första stycket om vad ansökningar skall innehålla. Enligt bestämmelsen meddelar regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer närmare föreskrifter om ansökningsförfarandet, dvs. hur ansökningar skall utformas och vad de skall innehålla.

9 §

Bestämmelsen motsvarar nuvarande 12 § andra stycket.

10 §

Bestämmelsen behandlas närmare i avsnitt 8.1.

Bestämmelsen motsvara nuvarande 8 § första stycket.

11 §

Bestämmelsen är ny och har behandlats närmare i avsnitt 8.5.

Enligt *första stycket* krävs tillstånd till utförelse i de fall som enligt 7 § nu är tillståndsfria. Tillstånd skall dock lämnas.

Andra stycket motsvarar nuvarande 8 § andra stycket.

13 §

Bestämmelsen behandlas närmare i avsnitt 8.4.

Bestämmelsen är ny och innebär att tillstånd till utförelse är giltiga i endast ett år.

Övergångsbestämmelserna

Av p. 2 framgår att gamla tillstånd till utförelse upphör att gälla efter utgången av år 2000.

12.4 Förslaget till lag om ändring i lagen (1996:701) om Tullverkets befogenheter vid Sveriges gräns mot ett annat land inom Europeiska unionen

3 §

Ändringen avser p. 8 och är en följd av att det inte direkt i 5 kap. kulturminneslagen anges vilka föremål som är tillståndspliktiga vid utförelse.

Sammanfattning av betänkandena Skyddet av kulturmiljön (SOU 1996:128) och delbetänkandet Kulturegendomar och kulturföremål (SOU 1995:128) samt promemorian Kulturhistoriskt värdefulla samlingar i fideikommiss

Skyddet av kulturmiljön (SOU 1996:128) och Kulturegendomar och kulturföremål (1995:128)

Inledning

Kulturarvsutredningen föreslår i betänkandena ett antal förändringar och tillägg i lagen (1988:950) om kulturminnen m.m. (kulturminneslagen).

Vidare lämnas förslag på förändringar i regeringsformen, lagen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt, lagen (1963:583) om avveckling av fideikommiss (avvecklingslagen), lagen (1963:587) om inkomstbeskattning av fideikommissbo, m.m., naturvårdslagen (1964:822) och plan- och bygglagen (1987:10).

Byggnader och miljöer

Länsstyrelsens nuvarande möjlighet att förordna om skyldighet att anmäla rivning och andra ändringar av byggnader m.m. av byggnadsminnesklass till länsstyrelsen, föreslås bli utvidgade. Möjligheten bör stå till buds för byggnader m.m. av kulturhistoriskt värde oavsett om en byggnadsminnesförklaring kan bli aktuell eller ej, om staten på annat sätt engagerat sig för ett bevarande, t. ex. genom att lämna bidrag. Anmälningsplikt bör också kunna beslutas i byggnadsminnesärenden som är under handläggning. I sådana pågående ärenden bör anmälningsplikten inte få gälla längre än tre år, men i andra fall bör beslutet kunna förlängas. Om inte länsstyrelsen inom en månad från det att anmälan kom in till länsstyrelsen beslutar att förbjuda anmälda åtgärder skall de få utföras. Vidare föreslås att det i 3 kap. kulturminneslagen förs in regler som gör det möjligt att låta skyddsföreskrifterna vid en byggnadsminnesförklaring omfatta lösöre, som på ett väsentligt sätt bidrar till byggnadsminnets kulturhistoriska värde. Föremålen skall förtecknas i skyddsföreskrifterna, som skall ange hur de skall förevaras, hur de skall underhållas och i vilka avseenden de inte får ändras. En förutsättning för skydd är att ägaren samtycker. En mindre justering av ansvarsreglerna föreslås också.

För att möjliggöra att såväl bebyggda områden som kulturlandskap skyddas bör ett områdesskydd införas i kulturminneslagen. Vad som skyddas och hur skydd och vård skall ske uttrycks i skyddsbestämmelser, anpassade för respektive objekt/område. Kulturresevat föreslås bli

benämningen för skyddade områden, medan skyddade byggnader även i fortsättningen bör kallas byggnadsminnen. Termen skyddsföreskrifter föreslås bli utbytt mot skyddsbestämmelser, eftersom ordet föreskrifter i författningstext bör vara reserverat för föreskrifter i regeringsformens mening.

Bestämmelsen om en uttrycklig rätt för var och en att väcka fråga om byggnadsminne bör i förenklingssyfte tas bort. Statliga fastighetsförvaltande myndigheter bör göras skyldiga att anmäla överlåtelser av statliga byggnadsminnen till fastighetsregistret.

Prästgårdar

Många prästgårdar har sådana betydande kulturhistoriska värden att de även efter det att relationerna mellan staten och svenska kyrkan ändras den 1 januari 2000 bör stå under skyddsregler. Ändringar av prästgårdar byggda före år 1940 bör därför kräva tillstånd av länsstyrelsen. Länsstyrelsen bör före utgången av år 1999 avgöra om skyddet skall bestå. Prästgårdarna bör heller inte få överlåtas utan en föregående anmälan till länsstyrelsen.

Efter år 1999 bör endast de prästgårdar länsstyrelsen valt ut stå under tillstånds- och anmälningsplikt.

Riksantikvarieämbetet bör få möjlighet att besluta om tillståndsplikt och anmälningsplikt även för prästgårdar byggda efter 1940.

Kyrkstäder

Kyrkstäderna bör på grund av sina kulturhistoriska värden ses som kyrkliga kulturminnen och få skyddsregler i kulturminneslagen som kyrkliga kulturminnen. Reglerna bör innebära att kyrkstäderna skall underhållas så att deras kulturhistoriska värde inte minskar eller förvanskas. Väsentliga ändringar bör stå under länsstyrelsens prövning. Länsstyrelsen bör också få besluta om anmälningskyldighet vid ägarbyten inom kyrkstäder.

De gamla reglerna (1817 och 1849 års kungliga skrivelser) om att tillstånd krävs för köp och bygge av kyrkstuga upphävs och ersätts inte med någon annan form av förvävsprövning. Att nyttjandet av kyrkstuga och kammare överensstämmer med god kyrkstadssed kan tillses av markupplåtaren, som också bedöms ha intresse av att så sker.

Ortnamn

Enligt kulturarvsutredningen bör all statlig och kommunal ortnamnsverksamhet utövas med hänsyn till ortnamnens kulturvärden, dvs. enligt god ortnamnsedd. På grund härav bör en hänsynsregel, som gör detta till en skyldighet, tas in i kulturminneslagen. I regel bör detta leda till att hävdvunna ortnamnsformer prioriteras. Regeln bör också kräva respekt för riktiga språkliga former, däribland vad som gäller för

minoritetsspråken samiska och finska. Nya namn skall inte bildas innan en eventuell påverkan på hävdvunna namn beaktats.

Kulturarvsutredningen föreslår att hänsynsregeln inte förenas med sanktioner vid överträdelse, utan att den i stället skall få genomslag framst genom kompletterande informationsinsatser.

Överklagande

Kulturarvsutredningen föreslår att överprövningen av beslut som till slut ändå kan prövas av en domstol redan från början skall ske hos domstol. Finns regler om ersättning till enskild på grund av ett beslut eller är en politisk styrning påkallad bör regeringen vara slutinstans. Dessa principer innebär att prövning av överklaganden av beslut om fornminnen bör flyttas från regeringen till domstol, medan beslut om byggnadsminnes- och kulturresevarsförklaring bör överklagas hos regeringen i stället för hos domstol.

Kulturminneslagen och regeringsformen

Regeln i 2 kap. 9 § kulturminneslagen avser föreskrifter i regeringsformens mening. Enligt regeringsformen får länsstyrelsen inte direkt överlämna rätten att besluta om föreskrifter av sådan art.

Eftersom det finns ett behov av att reglera allmänhetens tillträde till fornminnen och andra känsliga kulturmiljöer bör regeringsformen ändras så att detta blir möjligt. I kulturminneslagen bör sedan tas in ett bemyndigande som ger regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer möjlighet rätt att utfärda föreskrifter för allmänheten till skydd för fornminnen och andra kulturmiljöer.

Vidare bör enligt kulturarvsutredningen reglerna om generella viten i kulturminneslagen ändras till bötesbestämmelser.

Kulturegendomar

Kulturarvsutredningen lämnar ett förslag som skall göra det möjligt att betala arvs- och gåvoskatt genom underhållsinsatser för kulturhistoriskt värdefull egendom. Förslaget är utformat så att anstånd skall få lämnas under högst tio år från skattens fastställande för fast egendom som är förklarad som byggnadsminne eller som enligt intyg av länsstyrelsen är av beskaffenhet att kunna bli byggnadsminne.

Fideikommiss

Kulturarvsutredningen föreslår att regler tas in i avvecklingslagen som innebär ett undantag från avvecklingsbestämmelserna för särskilt värdefulla fideikommiss. Dessa skall inte avvecklas förrän deras långsiktiga bevarande i sammanhållen form tryggats på annat sätt.

Enligt kulturarvsutredningen bör vidare reglerna om fideikommissaktiebolag i avvecklingslagen ändras så att tillståndsprövningen och befogenheten att godkänna ändringar i bolagsordningen läggs på Fideikommissnämnden i stället för regeringen. Även ärenden som rör mer betydande värde eller om frågor av större vikt ur allmän synpunkt bör fortsättningsvis prövas av regeringen.

För att öka möjligheten att bevara fideikommissegendom i samlat skick föreslås av utredningen att innehavaren skall kunna överföra sådan fideikommissegendom som har ett särskilt kulturhistoriskt värde till en stiftelse. Till stiftelsen också kunna överföras egendom som ger den en ekonomisk bas. Stiftelseförordnandet skall innehålla de bestämmelser som behövs för att skydda och vårda egendomen samt hindra att den skingras.

Enligt Kulturarvsutredningen skall Fideikommissnämndens beslut i fråga om överföring av egendom till ett aktiebolag eller en stiftelse kunna överklagas. I de frågor som skall prövas av regeringen skall Fideikommissnämnden med eget yttrande överlämna ärendet till regeringen.

Utförelse av kulturföremål

De föremål som anges i EG:s förordning om export av kulturföremål bör med viss anpassning vad gäller ålders- och värdegränser rymma även de föremålskategorier som bör omfattas av tillståndsplikt även enligt de svenska reglerna. Undantag får göras för samiska kulturföremål.

Om ett tillståndspliktigt föremål finns ha stor betydelse för det nationella kulturarvet bör tillstånd till utförelse inte ges. De kriterier som bör användas för att avgöra om ett föremål har denna betydelse bör anges i kulturminneslagen. Vid bedömningen bör beaktas om föremålet 1) är sällsynt eller särskilt representativt för landets kulturhistoria, varvid hänsyn skall tas till förekomsten av motsvarande föremål i allmänt tillgängliga samlingar, 2) har ett värdefullt samband med en kulturmiljö av stor betydelse och lämpligen kan återställas dit, 3) är knutet till en betydelsefull person eller händelse i svensk historia, eller 4) av annan synnerligen anledning bör bevaras i landet.

En lösenkyldighet för staten vid avslag på ansökan om exporttillstånd bör inte införas. Nuvarande möjligheter för regeringen att köpa in kulturföremål bör kvarstå och alltså kunna utnyttjas även i fall då exporttillstånd vägrats för ett föremål. Likaså bör regeringens möjlighet att även i fall då ett kulturföremål har stor betydelse för det nationella kulturarvet medge utförelse kvarstå. Regeln därom bör utformas så att om tillstånd har vägrats genom lagakraftgäande beslut får regeringen, om synnerliga skäl föreligger, medge att ett föremål förs ut ur landet. Den nuvarande tillstånds- och prövningsfriheten i vissa situationer bör omvandlas till en rätt till tillstånd i motsvarande situationer. Sålunda bör tillstånd till utförelse ges om 1) föremålets ägare flyttar från Sverige för att bosätta sig i ett annat land, 2) föremålet genom arv, testamente eller bodelning har förvärvats av en enskild person som är bosatt i ett annat

land, 3) föremålet förs ut av en offentlig institution här i landet eller en institution som får bidrag av stat, kommun eller landstingskommun och det skall föras tillbaka till Sverige, 4) föremålet förs ut av en enskild person för att användas i samband med offentlig kulturverksamhet och det skall föras tillbaka till Sverige eller 5) föremålet är tillfälligt inlånat från utlandet. Tillstånd bör också få ges om föremålet förvärvats av en institution i utlandet och förvärvet kan antas främja kunskapen om svenska kulturföremål.

Den nuvarande uppdelningen i svenska respektive utländska kulturföremål bör behållas. Dock bör åldersgränsen för utländska kulturföremål ändras, så att sådana föremål som funnits i Sverige i mer än 100 år omfattas.

Inom huvudparten av de föremålskategorier som återfinns i EG-bilagan finns föremål som även fortsättningsvis bör omfattas av tillståndsplikt vid utförsel från Sverige. I stället för EG-bilagans ålders- och värdegränser bör dock motsvarande gränser anpassade efter svenska behov användas. En viss revision av såväl kategoriformuleringar som ålders- och värdegränser bör göras.

Prövningen av ansökningar bör så långt möjligt samordnas med prövningen av ansökningar om EG-licens för export av kulturföremål. Detta innebär bl.a. att någon avgift inte skall tas ut av sökanden.

Tillståndsmyndigheterna bör i lag ges rätt att inför auktioner och andra försäljningar som riktar sig till allmänheten få tillkännage i försäljningslokalen vilka föremål som enligt deras respektive uppfattning inte bör få föras ut ur landet.

Tillstånd bör tidsbegränsas till att gälla högst ett år. Tillstånd som getts med stöd av äldre bestämmelser bör fortsätta att gälla till ett år efter ikraftträdandet av nya regler.

Riksantikvarieämbetet bör – utan krav på prövningstillstånd i Kamrarrätten – få överklaga en allmän förvaltningsdomstols beslut att ge tillstånd till utförsel.

Kulturhistoriskt värdefulla samlingar i fideikommiss

I promemorian föreslogs att skattepliktig reavinst eller avdragsgill reaförlust inte skall uppkomma om en samling som avses i 17 § lagen om avveckling av fideikommiss överförs till ett aktiebolag genom tillskott i samband med aktieteckning. Vidare föreslogs att undantaget från reavinstbeskattning när bolaget avyttrar en fideikommissfastighet och när en aktieägare avyttrar aktie i ett fideikommissaktiebolag upphävs.

Transumt

Förslag till lag om ändring i lagen (1988:950) om
kulturminnen m.m.

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1988:950) om kulturminnen m.m.
dels att 3 kap. 20 och 21 §§ skall upphöra att gälla,
dels att rubrikerna närmast före 3 kap. 4 och 10 §§ skall utgå,
dels att nuvarande 3 kap. 9–15 och 18–21 §§ skall betecknas 3 kap. 7–13
och 16–19 §§ samt att nuvarande 4 kap. 7–10, 15 och 16 §§ skall betecknas
4 kap. 6–10 och 18 §§,
dels att 1 kap. 2 §, 2 kap. 9, 21 a och 24 §§, 3 kap. 1–9 och 12–19 §§,
4 kap. 1–4, 7 och 10–16 §§ samt rubrikerna närmast före 3 kap. 1 § samt
4 kap. 2, 11 och 16 §§ skall ha följande lydelse,
dels att rubriken närmast före 3 kap. 14 § skall sättas närmast före 3 kap.
12 §, rubriken närmast före 3 kap. 16 § skall sättas närmast före 3 kap. 15 §
samt rubriken närmast före 3 kap. 19 § skall sättas närmast före 3 kap. 17 §,
dels att i lagen skall införas nya paragrafer, 1 kap. 4 § och 4 kap. 17 och
18 §§, samt närmast före 1 kap. 4 §, 3 kap. 8 § och 4 kap. 17 § nya
rubriker av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

2 §

I denna lag finns bestämmelser
om fornminnen, byggnadsminnen
och kyrkliga kulturminnen samt om
utförsel av kulturföremål *ur landet*.

I denna lag finns bestämmelser
om *ortnamn*, fornminnen, *kulturhis-*
toriskt värdefulla byggnader, an-
läggningar och områden, kyrkliga
kulturminnen samt om utförsel *och*
återlämnande av kulturföremål.

Länsstyrelsen har tillsyn över kulturminnesvården i länet.

Riksantikvarieämbetet och statens historiska museer, i denna lag i fort-
sättningen kallat Riksantikvarieämbetet, har överinseende över kulturmin-
nesvården i landet. Riksantikvarieämbetet får överklaga beslut av domstol
eller annan myndighet enligt denna lag.

Ortnamn

4 §

Vid statlig och kommunal verksamhet skall god ortnamnsed iaktas. Detta innebär

att hävdvunna ortnamn inte utan starka skäl ändras till form och syftning,

att stavningen av ortnamn i övrigt sker enligt vedertagna språkriktighetsregler, om inte hävdvunna stavningsformer talar för annat,

att vid nybildning av ortnamn deras påverkan på hävdvunna namn beaktas och

att i flerspråkiga områden svenska, samiska och finska namn så långt möjligt används på kartor samt vid skyltning och övrig utmärkning.

Namn som godkänts för offentlig kartproduktion skall användas i sin godkända form.

2 kap.

9 §¹

Länsstyrelsen får meddela särskilda föreskrifter till skydd för en fast fornlämning.

Föreskrifterna får även meddelas för område som enligt 2 § inte hör till fornlämningen under förutsättning att pågående användning av marken härigenom inte försvåras avsevärt.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela skydds- och ordningsföreskrifter rörande vad allmänheten har att iaktta inom och i närheten av områden som avses i 2 §.

Föreskrifter som avses i första stycket får även meddelas för områden där fornfynd har påträffats, om det kan ske utan att någon väsentlig olägenhet uppstår. Sådana föreskrifter får gälla längst till dess att platsen har undersökts enligt 8 §.

¹ Ändringen innebär bl.a. att fjärde och femte styckena upphävs.

Nuvarande lydelse

Länsstyrelsen får fridlysa en plats där fornynd påträffats, om det kan ske utan att någon väsentlig olägenhet uppstår. Fridlysning får ske intill dess platsen har undersökts enligt 8 §.

Föreskrifter eller fridlysning får förenas med vite.

Ett beslut om föreskrifter eller fridlysning skall kungöras på lämpligt sätt.

Föreslagen lydelse

Länsstyrelsen får meddela särskilda bestämmelser om användningen av mark i närheten av områden som avses i 2 § under förutsättning att den pågående användningen inte avsevärt försvåras.

21 a² §

Till böter eller fängelse i högst sex månader döms den som av uppsåt eller oaktsamhet

1. inte anmäler fornynd enligt 5 §,
2. inte gör anmälan enligt 10 § andra stycket eller
3. bryter mot 18 §.

Till böter eller fängelse i högst sex månader döms den som av uppsåt eller oaktsamhet

1. inte anmäler fornynd enligt 5 §,
2. bryter mot föreskrifter meddelade med stöd av 9 §,
3. inte gör anmälan enligt 10 § andra stycket eller
4. bryter mot 18 §.

24 §³

Beslut av länsstyrelsen överklagas hos allmän förvaltningsdomstol när det gäller

1. fastställelse av gränserna för ett fornlämningsområde enligt 2 §,
2. särskilda ordningsföreskrifter enligt 9 §,
3. fridlysning enligt 9 § eller
4. tillstånd att medföra och använda metallsökare enligt 20 §.

Beslut av Riksantikvarieämbetet enligt 16 § överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Beslut av Riksantikvarieämbetet eller länsstyrelsen enligt detta kapitel överklagas hos allmän förvaltningsdomstol, om inte annat följer av andra stycket eller 25 §.

Beslut av Riksantikvarieämbetet enligt 17 § överklagas hos regeringen.

² Senaste lydelse 1991:474.

³ Senaste lydelse 1995:72. Ändringen innebär bl.a. att fjärde stycket upphävs.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Beslut i övrigt enligt detta kapitel av länsstyrelsen eller Riksantikvarieämbetet får överklagas hos regeringen, om inte annat följer av 25 §.

Kommunen får överklaga länsstyrelsens beslut enligt 2 § andra stycket, 9 § första och fjärde styckena och 12 § andra stycket.

Kommunen får överklaga länsstyrelsens beslut enligt 2 § andra stycket, 9 § första och andra styckena och 12 § andra stycket.

3 kap. Byggnadsminnen

3 kap. Kulturhistoriskt värdefulla byggnader, anläggningar och områden

1 §

En byggnad som är synnerligen märklig genom sitt kulturhistoriska värde eller som ingår i ett kulturhistoriskt synnerligen märkligt bebyggelseområde får förklaras för byggnadsminne av länsstyrelsen. Bestämmelserna om byggnadsminnen enligt detta kapitel får också tillämpas på park, trädgård eller annan anläggning av kulturhistoriskt värde.

I fråga om byggnad av sådant värde som sägs i första stycket och som tillhör staten gäller de bestämmelser som regeringen meddelar om statliga byggnadsminnen. Om ett statligt byggnadsminne övergår till annan ägare än staten, skall det därmed utgöra ett byggnadsminne enligt denna lag.

Bestämmelserna i detta kapitel är tillämpliga på kulturhistoriskt värdefulla byggnader och bebyggelseområden, parker, trädgårdar och andra anläggningar samt landskapsavsnitt.

Att en byggnad m.m. är skyddad som fast fornlämning eller som kyrkligt kulturminne enligt denna lag hindrar inte tillämpning av bestämmelserna i detta kapitel.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Skyddets innebörd och omfattning

Byggnadsminnen och kulturreservat

2 §

När en byggnad förklaras för byggnadsminne, skall länsstyrelsen genom skyddsföreskrifter ange på vilket sätt byggnaden skall vårdas och underhållas samt i vilka avseenden den inte får ändras.

Om det behövs får föreskrifterna också innehålla bestämmelser om att ett område kring byggnaden skall hållas i sådant skick att byggnadsminnets utseende och karaktär inte förvanskas.

Byggnader och bebyggelseområdet, parker, trädgårdar och andra anläggningar samt landskapsavsnitt som är synnerligen märkliga genom sitt kulturhistoriska värde får förklaras för byggnadsminne eller kulturreservat av länsstyrelsen.

För egendom som tillhör staten gäller de bestämmelser regeringen meddelar om statliga byggnadsminnen eller kulturreservat. Om sådan egendom övergår till annan ägare än staten, skall de bestämmelser regeringen har meddelat gälla som skyddsbestämmelser enligt detta kapitel.

3 §

I en byggnadsminnes- eller kulturreservatsförklaring skall länsstyrelsen genom skyddsbestämmelser ange i vilka avseenden egendomen inte får ändras och hur vård och underhåll skall utföras. I skyddsbestämmelserna får också tas upp sådant lösöre som väsentligen bidrar till egendomens kulturhistoriska värde samt anges var lösöret skall förvaras, hur det skall underhållas och i vilka avseenden det inte får förändras.

Nuvarande lydelse

Skyddsföreskrifter skall så långt möjligt utformas i samförstånd med byggnadens ägare och ägare till kringliggande markområde. Ägaren får inte åläggas mera omfattande skyldigheter än vad som är oundgängligen nödvändigt för att bibehålla byggnadsminnets kulturhistoriska värde. Hänsyn skall tas till byggnadens användning och ägarens skäliga önskemål.

Föreslagen lydelse

Skyddsbestämmelserna skall så långt möjligt utformas i samförstånd med sakägare. En sakägare får inte åläggas mer omfattande skyldigheter än som motiveras av bevarandet av det kulturhistoriska värdet. Skälig hänsyn skall tas till användningen av byggnaden, anläggningen eller området och till sakägarens önskemål i övrigt. För att skyddsbestämmelserna skall få omfatta lösöre fordras ägarens samtycke.

I fråga om tillstånd till avvikelser från skyddsbestämmelserna finns föreskrifter i 12 §.

4 §⁴

Fråga om en byggnad bör förklaras för byggnadsminne kan väckas av var och en genom ansökan eller tas upp av länsstyrelsen på eget initiativ.

I avvaktan på slutligt beslut i ett ärende om byggnadsminnes- eller kulturresevarsförklaring får länsstyrelsen besluta om skyldighet att till länsstyrelsen anmäla förestående åtgärder som innebär uppförande, rivning eller andra ändringar av byggnader eller anläggningar i den mån åtgärderna är ägnade att minska det kulturhistoriska värdet (anmälningsplikt). Ett sådant beslut medför förbud mot att utföra angivna åtgärder innan en anmälan har gjorts till länsstyrelsen och under en månad sedan den kommit in dit, om inte länsstyrelsen dessförinnan har godkänt åtgärderna.

⁴ Ändringen innebär bl.a. att tredje stycket upphävs.

Nuvarande lydelse

Ansökan om att en byggnad skall förklaras för byggnadsminne skall innehålla uppgifter om vilken fastighet byggnaden är belägen på och om fastighetens ägare samt beskrivning av byggnaden. I ansökningen bör även anges vilka omständigheter som åberopas för att byggnaden bör förklaras för byggnadsminne.

Innan länsstyrelsen fattar beslut som enligt detta kapitel kan medföra rätt till ersättning eller inlösen för ägare eller någon annan, skall länsstyrelsen undersöka om medel för detta finns tillgängliga.

5 §

Då fråga väckts eller tagits upp om att en byggnad skall förklaras för byggnadsminne, får länsstyrelsen i avvaktan på ärendets slutliga prövning meddela förbud mot åtgärder som kan minska eller förstöra byggnadens kulturhistoriska värde. Förbudet får gälla för en tid av högst sex månader. Om det finns synnerliga skäl får det förlängas, dock högst med sex månader för varje gång.

Föreslagen lydelse

Ett beslut enligt första stycket förfaller om länsstyrelsen avgör ärendet utan att utfärda förklaring eller när tre år förflutit från det att beslutet om anmälningsplikt meddelades.

Om länsstyrelsen vill förbjuda en åtgärd som avses i 4 §, skall länsstyrelsen underrätta den som gjort anmälan om detta inom en månad från det att anmälan kom in. Sker det inte, får åtgärden utföras. Länsstyrelsen får förbjuda åtgärder som avses i 4 § även utan ett föregående beslut om anmälningsplikt.

Ett förbud enligt första stycket får gälla i högst sex månader. Om det finns synnerliga skäl får förbudet förlängas i högst sex månader varje gång.

Beslutar länsstyrelsen att förbjuda en åtgärd enligt första stycket har ägare eller innehavare av särskild rätt till berörd fastighet rätt till ersättning för skada enligt föreskrifterna i 8–11 §§.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

6 §⁵

Om en byggnad kan antas komma ifråga som byggnadsminne, får länsstyrelsen, utan att fråga väckts om byggnadsminnesförklaring, förordna att anmälan till länsstyrelsen skall göras, innan byggnaden rivs eller ändras på ett sätt som väsentligt minskar dess kulturhistoriska värde.

Länsstyrelsen skall inom en månad från det anmälningen kom in dit avgöra om den skall ta upp fråga om byggnadsminnesförklaring av den berörda byggnaden. Under denna frist får den anmälda åtgärden inte vidtas utan att länsstyrelsen har medgett det.

Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får meddela skydds- och ordningsföreskrifter för vad allmänheten har att iaktta inom ett område som är byggnadsminne eller kulturresevat.

7 §

Om ett statligt byggnadsminne har övergått till att bli byggnadsminne enligt detta kapitel, skall länsstyrelsen utfärda förklaring om detta.

8 §

Länsstyrelsen skall för anteckning i fastighetsboken ofördröjligen underrätta inskrivningsmyndigheten

1. då fråga väckts eller tagits upp om att en byggnad skall förklaras för byggnadsminne eller förklaring utfärdats enligt 7 §,

2. då förordnande enligt 6 § första stycket meddelats eller upphävt,

⁵ Ändringen innebär bl.a. att andra stycket upphävs.

Nuvarande lydelse

3. då beslut om byggnadsminnesförklaring vunnit laga kraft eller hävts, eller

4. då ansökan om byggnadsminnesförklaring avslagits.

f.d. 9 §

Riksantikvarieämbetet, länsstyrelsen eller den som arbetar på länsstyrelsens uppdrag har rätt att få tillträde till byggnader *med tillhörande markområde* samt att där vidta de åtgärder och undersökningar som behövs för lagens tillämpning.

Bestämmelser om ersättning och inlösen

f.d. 10 §

Ägare och innehavare av särskild rätt till fastighet har rätt till ersättning av staten om *skyddsföreskrifter*

1. utgör hinder för rivning av en byggnad och skadan därav är betydande i förhållande till värdet av berörd del av fastigheten, eller

2. på annat sätt innebär att pågående markanvändning avsevärt försvåras inom berörd del av fastigheten.

Ersättning enligt första stycket får, om det är lämpligt, utgå med årliga belopp med rätt för sakägaren eller staten att erhålla omprövning vid ändrade förhållanden.

Föreslagen lydelse

7 §

Riksantikvarieämbetet, länsstyrelsen eller den som arbetar på länsstyrelsens uppdrag har rätt att få tillträde till byggnader, *anläggningar och områden som berörs av byggnadsminnes- eller kulturresevatfsförklaring* samt att där vidta de åtgärder och undersökningar som behövs för lagens tillämpning.

Ersättning och inlösen

8 §

Ägare och innehavare av särskild rätt till fastighet har rätt till ersättning av staten om *skyddbestämmelser*

1. utgör hinder för rivning av en byggnad och skadan därav är betydande i förhållande till värdet av berörd del av fastigheten, eller

2. på annat sätt innebär att pågående markanvändning avsevärt försvåras inom berörd del av fastigheten.

Nuvarande lydelse

Medför *skyddsföreskrifter* att synnerligt men uppkommer vid användningen av fastigheten, är staten skyldig att lösa fastigheten om ägaren begär det.

Bestämmelserna enligt första stycket tillämpas också då länsstyrelsen meddelat förbud enligt 5 §. Ersättning som därvid utgår skall, om det finns skäl, avräknas mot ersättning som sedermera kan komma att utgå med stöd av denna paragraf.

Vid tillämpningen av första och tredje styckena skall, *utan hinder av föreskrifterna om förlust av talan eller rätt till ersättning eller inlösen i 11 och 20 §§ eller 15 kap. 4 § plan- och bygglagen (1987:10)*, även beaktas andra beslut om *skyddsföreskrifter* samt beslut som avses i 14 kap. 8 § första stycket 2 och 3 plan- och bygglagen, under förutsättning att besluten meddelats inom tio år före det senaste beslutet om *skyddsföreskrifter*.

Föreslagen lydelse

Medför *skyddsbestämmelser* att synnerligt men uppkommer vid användningen av fastigheten, är staten skyldig att lösa fastigheten om ägaren begär det.

Vid tillämpningen av första och tredje styckena skall även beaktas andra beslut om *skyddsbestämmelser* samt beslut som avses i 14 kap. 8 § första stycket 2 och 3 plan- och bygglagen (1987:10), 5, 8, 9, 11 och 19 §§ *naturvårdslagen (1964:822)*, förbud enligt 20 § andra stycket och 21 § andra stycket samma lag och beslut enligt 18 § *skogsvårdslagen (1979:429)* och 19 kap. 2 § *vattenlagen (1983:291)*, under förutsättning att besluten meddelats inom tio år före det senaste beslutet om *skyddsbestämmelser*. Dessutom skall beaktas sådan inverkan av hänsynstaganden enligt 30 § *skogsvårdslagen* som i särskilda fall har inträtt under samma tid. Har talan eller rätt till ersättning eller inlösen med anledning av nyss angivna beslut förlorats på grund av bestämmelserna i 9 § eller motsvarande bestämmelser i plan- och bygglagen, *naturvårdslagen, skogsvårdslagen eller vattenlagen*, utgör detta förhållande inte något hinder mot att beslutet beaktas.

Nuvarande lydelse

f.d. 11 §

Har fråga väckts om att en byggnad skall förklaras för byggnadsminne, får länsstyrelsen förelägga den som vill göra anspråk på ersättning eller inlösen att inom viss tid, minst två månader från det han fått del av föreläggandet, anmäla detta till länsstyrelsen. Ett sådant föreläggande skall åtföljas av uppgift om de skyddsföreskrifter som avses bli utfärdade. Den som inte anmäler sina anspråk inom den utsatta tiden har förlorat sin rätt till ersättning eller inlösen.

Länsstyrelsen beslutar om ersättning och inlösen.

Avtal mellan staten och en sakägare eller vad de uppenbarligen har förutsett skall gälla mellan dem i fråga om ersättning eller inlösen skall även gälla för den som senare förvärvar sakägarens rätt.

Ändring och hävande

f.d. 14 §

Om det finns särskilda skäl, får länsstyrelsen lämna tillstånd till att ett byggnadsminne ändras i strid mot skyddsföreskrifterna.

Länsstyrelsen får ställa de villkor för tillståndet som är skäligen med hänsyn till de förhållanden som föranleder ändringen. Villkoren får avse hur ändringen skall utföras samt den dokumentation som behövs.

Föreslagen lydelse

9 §

Innan beslut fattas om byggnadsminnes- eller kulturresevatsförklaring, får länsstyrelsen förelägga den som vill göra anspråk på ersättning eller inlösen att inom viss tid, minst två månader från det han fått del av föreläggandet, anmäla detta till länsstyrelsen. Ett sådant föreläggande skall åtföljas av uppgift om de skyddsbestämmelser som avses bli utfärdade. Den som inte anmäler sina anspråk inom den utsatta tiden har förlorat sin rätt till ersättning eller inlösen.

Länsstyrelsen beslutar om ersättning och inlösen.

Avtal mellan staten och en sakägare eller vad de uppenbarligen har förutsett skall gälla mellan dem i fråga om ersättning eller inlösen skall även gälla för den som senare förvärvar sakägarens rätt.

Ändring och hävande

12 §

Om det finns särskilda skäl, får länsstyrelsen lämna tillstånd till att ett byggnadsminne eller kulturresevat ändras i strid mot skyddsbestämmelserna.

Länsstyrelsen får ställa de villkor för tillståndet som är skäligen med hänsyn till de förhållanden som föranleder ändringen. Villkoren får avse hur ändringen skall utföras samt den dokumentation som behövs. *Utseende och beskaffenhet före ändringen skall alltid dokumenteras, om det inte är uppenbart onödigt.*

Nuvarande lydelse

f.d. 15 §

Om *bibehållandet* av ett byggnadsminne medför hinder, olägenhet eller kostnad som inte står i rimligt förhållande till dess betydelse, får länsstyrelsen jämka *skyddsföreskrifterna* eller häva *byggnadsminnesförklaringen*. Länsstyrelsen får också häva en *byggnadsminnesförklaring* som framstår såsom ändamålslös.

Regeringen får häva en *byggnadsminnesförklaring* eller jämka *skyddsföreskrifter*, om regeringen ger tillstånd till expropriation som rör *byggnaden eller kringliggande område och byggnadsminnesförklaringen eller skyddsföreskrifterna* inte kan bestå utan olägenhet för expropriationsändamålet.

Vid beslut om att häva en *byggnadsminnesförklaring* eller att jämka *skyddsföreskrifter* får länsstyrelsen eller regeringen förordna att den som begär hävandet eller jämkningen skall bekosta särskild dokumentation av *byggnaden*, om det är skäligt.

Nuvarande lydelse

Ansvarsbestämmelser m.m.

f.d. 16 §

Föreslagen lydelse

13 §

Om ett byggnadsminne *eller kulturreservat* medför hinder, olägenhet eller kostnad som inte står i rimligt förhållande till dess betydelse, får länsstyrelsen jämka *skyddsbestämmelserna* eller häva *förklaringen*. Länsstyrelsen får också häva *en förklaring* som framstår såsom ändamålslös.

Regeringen får häva en *förklaring* eller jämka *skyddsbestämmelser*, om regeringen ger tillstånd till expropriation som rör *ett byggnadsminne eller kulturreservat och skyddsbestämmelserna* inte kan bestå utan olägenhet för expropriationsändamålet.

Vid beslut om att häva en *förklaring* eller att jämka *skyddsbestämmelser* får länsstyrelsen eller regeringen förordna att den som begär hävandet eller jämkningen skall bekosta särskild dokumentation, om det är skäligt.

Föreslagen lydelse

Anmälningsplikt för byggnader, anläggningar och områden

14 §

Om ägaren till ett byggnadsminne försummar det som åligger honom enligt skyddsföreskrifterna, får länsstyrelsen förelägga honom att inom viss skälig tid vidta nödvändiga åtgärder. Föreläggandet får inte omfatta åtgärder som med hänsyn till byggnadens användning och omständigheter i övrigt är oskäligt betungande. Om föreläggandet inte följs, får länsstyrelsen utföra åtgärderna på ägarens bekostnad.

Utan att fråga uppkommit om byggnadsminnes- eller kulturrese- vatsförklaring får länsstyrelsen besluta om anmälningsplikt enligt 4 § första stycket för byggnader, anläggningar, områden och landskapsavsnitt av kulturhistoriskt värde, om staten betalar bidrag till bevarande av kulturhistoriska värden eller på annat sätt har medverkat till att säkerställa kulturhistoriska värden.

Ansvarsbestämmelser m.m.

f.d. 17 §

Om ett byggnadsminne har ändrats i strid mot meddelade skyddsföreskrifter, får länsstyrelsen förelägga ägaren att återställa ändringen om det är möjligt. Ett sådant föreläggande får förenas med vite.

15 §

Länsstyrelsen får i fråga om byggnadsminne eller kulturrese- vat hos kronofogdemyndigheten begära särskild handräckning enligt lagen (1990:746) om betalningsföreläggande och handräckning för att

1. avbryta pågående förstörelse,
2. säkerställa vård- eller underhållsskyldighet enligt skyddsbestämmelserna,
3. återställa ändringar som skett i strid med skyddsbestämmelserna, eller
4. i övrigt säkerställa efterlevnaden av bestämmelser enligt detta kapitel.

Nuvarande lydelse

Kronofogdemyndigheten får meddela särskild handräckning för att avbryta pågående förstörelse av ett byggnadsminne eller för att återställa det. Även i annat fall får handräckning beslutas, om det behövs för att bestämmelse i detta kapitel skall efterlevas.

Föreslagen lydelse

I fall som avses i första stycket får länsstyrelsen i stället för att begära särskild handräckning förelägga den som är ansvarig att vidta rättelse eller avbryta pågående åtgärder. Ett sådant föreläggande får förenas med vite.

Har ett beslut om föreläggande meddelats någon i egenskap av ägare till viss fastighet och övergår fastigheten till ny ägare gäller föreläggandet i stället mot denne. Har i föreläggandet utsatts löpande vite enligt lagen (1985:206) om viten, och har fastigheten övergått genom köp, byte eller gåva, gäller vitet mot den nye ägaren räknat från tidpunkten för äganderättsövergången under förutsättning att anteckning om vitesföreläggandet enligt fjärde stycket gjorts dessförinnan. Löpande vite som avser viss period får tas ut endast av den som var ägare vid periodens början. Annat vite gäller inte mot den nye ägaren, men får sättas ut mot denne.

Beslut om föreläggande eller om återkallat föreläggande skall genast tillställas inskrivningsmyndigheten för anteckning i inskrivningsregistret.

Nuvarande lydelse

f.d. 18 §

Till böter döms den som

1. i strid mot *meddelade skydds-föreskrifter* river eller på annat sätt förstör ett byggnadsminne eller ändrar det utan tillstånd enligt 14 § eller utan iakttagande av villkor för sådant tillstånd eller

2. bryter mot förbud som meddelats enligt 5 § eller förordnande enligt 6 § första stycket eller vidtar åtgärder i strid mot bestämmelserna i 6 § andra stycket.

Den som inte efterkommer ett vitesföreläggande eller ett vitesförbud döms inte till straff för det som omfattas av föreläggandet eller förbudet.

Överklagande m.m.

f.d. 19 §⁶

Beslut av länsstyrelsen överklagas hos allmän förvaltningsdomstol när det gäller

1. byggnadsminnesförklaring enligt 1 §,
2. skyddsföreskrifter enligt 2 §,
3. förbud mot åtgärder enligt 5 §,
4. anmälningsplikt enligt 6 §,
5. deposition enligt 12 § första stycket,
6. tillstånd eller villkor för tillstånd enligt 14 §,
7. jämkning av skyddsföreskrifter eller hävande av byggnadsminnesförklaring enligt 15 § första stycket,

Föreslagen lydelse

16 §

Till böter döms den som

1. i fråga om ett byggnadsminne eller kulturresevat i strid mot skyddsbestämmelserna helt eller delvis river, på annat sätt förstör eller utan tillstånd ändrar vad som omfattas av bestämmelserna eller inte iakttar villkor som meddelats i ett tillstånd till ändring enligt 12 §,

2. vidtar åtgärder i strid med förbud enligt 4 § eller 5 §.

Den som inte efterkommer ett vitesföreläggande enligt 15 § döms inte till straff för det som omfattas av föreläggandet.

Överklagande m.m.

17 §

Beslut av länsstyrelsen i ärenden om byggnadsminnes- eller kulturresevatförklaring enligt 2 § och om skyddsbestämmelser som meddelas i samband med förklaringen överklagas hos regeringen.

⁶ Senaste lydelse 1995:72.

Nuvarande lydelse

8. dokumentation enligt 15 § tredje stycket,

9. föreläggande enligt 16 § eller

10. föreläggande enligt 17 § första stycket.

Länsstyrelsens beslut att inte förklara en byggnad för byggnadsminne får överklagas endast av Riksantikvarieämbetet.

Föreslagen lydelse

Länsstyrelsens beslut att inte utfärda en byggnadsminnes- eller kulturresevatsförklaring får överklagas endast av Riksantikvarieämbetet.

Beslut i övrigt enligt detta kapitel överklagas hos allmän förvaltningsdomstol, utom i fall som anges i 18 §.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

f.d. 20 §

Länsstyrelsens beslut om ersättning och inlösen får inte överklagas. Den som är missnöjd med ett sådant beslut får väcka talan mot staten vid fastighetsdomstolen inom ett år från det han fått del av länsstyrelsens beslut. Väcks inte talan inom denna tid, är rätten till ersättning eller inlösen förlorad.

Staten får, när fråga väckts eller tagits upp om att förklara en byggnad för byggnadsminne, väcka talan vid fastighetsdomstolen mot sakägare om fastställande av de villkor som skall gälla för ersättning. Om beslut om byggnadsminnesförklaring inte kommer till stånd inom ett år från det att målet avgjorts genom lagakraftägande dom, skall domen inte längre vara bindande för parterna.

Talan om ersättning enligt 12 § andra stycket skall väckas vid fastighetsdomstolen.

f.d. 21 §

Beslut enligt 1, 5 eller 6 § skall tillämpas utan hinder av att talan förs mot beslutet.

18 §

Staten får väcka talan vid fastighetsdomstolen mot sakägare om fastställande av de villkor som skall gälla för ersättning eller inlösen. Om beslut om byggnadsminnes- eller kulturresevatsförklaring inte kommer till stånd inom ett år från det att målet avgjorts genom lagakraftägande dom, skall domen inte längre vara bindande för parterna.

Talan om ersättning enligt 10 § andra stycket skall väckas vid fastighetsdomstolen.

19 §

Skyddsbestämmelser enligt 2 §, beslut enligt 4 och 5 §§ samt föreskrifter enligt 6 § skall tillämpas utan hinder av överklagande.

Delar av Kulturarvsutredningens författningsförslag i
betänkandet Kulturogendomar och kulturföremål
(SOU 1995:128)

Prop. 1998/99:114
Bilaga 3

Transumt

Förslag till lag om ändring i lagen (1988:950) om
kulturminnen m.m.;

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1988:950) om kulturminnen
m.m.

dels att 5 kap. 17 § skall upphöra att gälla,

dels att rubrikerna närmast före 8, 10, 16 och 17 §§ skall utgå,

dels att 3 kap. 2, 3 och 18 §§ samt 5 kap. 1, 4, 5, 7-16 §§ samt rubri-
kerna närmast före 3 och 15 §§ skall ha följande lydelse,

dels att i lagen skall införas nya rubriker närmast före 5 kap. 2, 7, 12, 13
och 14 §§ av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap. Byggnadsminnen

2 §

När en byggnad förklaras för byggnadsminne, skall länsstyrelsen genom
skyddsföreskrifter ange på vilket sätt byggnaden skall vårdas och
underhållas samt i vilka avseenden den inte får ändras.

*Lösöre som väsentligen bidrar
till ett byggnadsminnes kulturhis-
toriska värde får också skyddas
genom att förtecknas i skyddsföre-
skriften. Det skall därvid anges
var sådant lösöre skall förvaras,
hur det skall underhållas och i
vilka avseenden det inte får änd-
ras.*

Om det behövs får föreskrifterna också innehålla bestämmelser om ett
område kring byggnaden skall hållas i sådant skick att byggnadsminnets
utseende och karaktär inte förvanskas.

3 §

Skyddsföreskrifter skall så långt möjligt utformas i samförstånd med
byggnadens ägare och ägare till kringliggande markområden. Ägaren får
inte åläggas mer omfattande skyldigheter än vad som är oundgängligen
nödvändigt för att bibehålla byggnadsminnets kulturhistoriska värde.

Om skyddsföreskrifterna skall omfatta sådant lösöre som avses i 2 § andra stycket fordras samtycke av ägaren.

18 §

Till böter döms den som

1. i strid mot meddelade skydds-föreskrifter river eller på annat sätt förstör ett byggnadsminne eller ändrar det utan tillstånd enligt 14 § eller utan iakttagande av villkor för sådant tillstånd eller

2. bryter mot förbud som meddelats enligt 5 § eller förordnande enligt 6 § första stycket eller vidtar åtgärder i strid mot bestämmelserna i 6 § andra stycket.

Till böter döms den som

1. i strid mot meddelade skydds-föreskrifter river eller på annat sätt förstör ett byggnadsminne *med förekommande lösöre* eller ändrar det utan tillstånd enligt 14 § eller utan iakttagande av villkor för sådant tillstånd eller

2. bryter mot förbud som meddelats enligt 5 § eller förordnande enligt 6 § första stycket eller vidtar åtgärder i strid mot bestämmelserna i 6 § andra stycket.

Den som inte efterkommer ett vitesföreläggande eller ett vitesförbud döms inte till straff för det som omfattas av föreläggandet eller förbudet.

5 kap. Skydd mot utförsel av vissa äldre kulturföremål

1 §

Äldre svenska och utländska kulturföremål *som anges i detta kapitel* och som är av stor betydelse för det nationella kulturarvet, får inte föras ut ur landet *utan särskilt tillstånd*.

Äldre svenska och utländska kulturföremål som har stor betydelse för det nationella kulturarvet får inte föras ut ur landet *annat än under de villkor som anges i detta kapitel*.

Definitioner

2 §

Med svenska kulturföremål avses föremål som är eller kan antas vara framställda i Sverige eller i ett annat land av en svensk.

Med utländska kulturföremål avses föremål som är framställda i ett annat land av annan än en svensk.

De gränser som Sverige hade den 1 juli 1986 är avgörande vid bestämmandet enligt lagen om ett föremål skall anses vara ett svenskt kulturföremål.

Tillstånd till utförelse

Tillståndsplikt

3 §

Den som vill föra ut ett kulturföremål ur landet skall ha tillstånd till utförelsen, om föremålet är av det slag som anges i 4 och 5 §§.

4 §

Svenska kulturföremål:

1. Föremål, som har framställts före år 1600, oavsett värde:

- a) tryckta skrifter, kartor och bilder samt
- b) handskrifter på pergament eller papper.

2. Mer än 100 år gamla föremål oavsett värde:

- a) dryckeskärl, seldon och textilredskap, om de är av trä och har målad eller skuren dekor,
- b) folkdräkter och broderad eller mönstervävd folklig textil,
- c) bonadsmåleri,
- d) möbler, speglar och skrin,
- e) golvur, väggur och bordsur,
- f) signerade fajanser,
- g) musikinstrument samt
- h) skjutvapen, blankvapen och skyddsvapen.

3. Mer än 100 år gamla föremål med ett värde över 50 000 kronor, i den mån föremålet inte kan hänföras under punkt 2:

- a) målningar, teckningar och skulpturer,
- b) föremål av keramik, glas och porfyr,
- c) föremål av guld, silver och brons med undantag av mynt och medaljer samt
- d) ljuskronor och vävda tapeter.

4. Mer än 50 år gamla föremål med ett värde över 2 000 kronor, i den mån föremålet inte kan hänföras under punkt 1 eller 2

- a) samiska föremål,

Svenska och utländska kulturföremål inom de kategorier som anges i bilagan till rådets förordning (EEG) nr 3911/92 om export av kulturföremål, dock i enlighet med de ålders- och värdegränser samt andra bestämmelser som anges i det följande.

Utländska kulturföremål som avses i denna paragraf är tillståndspliktiga om de kan antas ha kommit till Sverige för mer än 100 år sedan.

1. Arkeologiska föremål inom kategori A 1:

svenska arkeologiska föremål av trä, ben, keramik, metall som härör från tiden före år 1600 och inte ägs av staten eller omfattas av hembudsplikt enligt 2 kap. 4 §, oavsett värde.

2. Målningar m.m. inom kategori A 3:

- a) svenska målningar som är äldre än 100 år och värda mer än 50 000 kronor,

b) icke tryckta protokoll, brev, dagböcker, manuskript, noter och räkenskaper,

c) handritade kartor och ritningar samt

d) tekniska modeller och prototyper samt vetenskapliga instrument.

b) svenska porträtt som är äldre än 100 år och värda mer än 20 000 kronor,

c) utländska målningar som är värda mer än 50 000 kronor.

3. Teckningar inom kategori A 4:

a) svenska teckningar akvareller, goaucher och pasteller som är äldre än 100 år och värda mer än 50 000 kronor,

b) svenska porträtt i form av teckningar, akvareller, goaucher eller pasteller som är äldre än 100 år och värda mer än 20 000 kronor,

c) utländska teckningar, akvareller, gouacher eller pasteller som är värda mer än 50 000 kronor.

4. Originalgrafik m.m. inom kategori A 5:

svensk originalgrafik och grafiska blad med matriser som är framställda före år 1600 och oavsett värde,

5. Originalskulpturer m.m. inom kategori A 6:

a) svenska originalskulpturer eller originalstatyer och kopior, framställda enligt samma process som originalet, och som är äldre än 100 år och värda mer än 50 000 kronor.

b) utländska originalskulpturer eller originalstatyer och kopior, framställda enligt samma process som originalet, och som är värda mer än 50 000 kronor.

6. Inkunabler eller manuskript m.m. inom kategori A 8:

a) svenska inkunabler och handskrifter på pergament eller papper framställda före år 1600, oavsett värde,

b) svenska icke tryckta protokoll, brev, dagböcker, manuskript,

noter, räkenskaper samt handritade kartor och ritningar som är äldre än 50 år och har ett värde över 2 000 kronor,

c) samlingar av inkunabler och icke tryckt material enligt ovan som är äldre än 50 år och har ett värde över 50 000 kronor.

7. Böcker inom kategori A 9:

a) svenska böcker som är äldre än 100 år och har ett värde över 10 000 kronor,

b) utländska böcker med ett värde över 10 000 kronor,

c) samlingar av böcker enligt ovan som funnits i landet i mer än 100 år och har ett värde över 50 000 kronor.

8. Tryckta kartor inom kategori A 10:

a) svenska tryckta kartor som är äldre än 100 år och har ett värde över 10 000 kronor,

b) utländska tryckta kartor som har ett värde över 10 000 kronor.

9. Arkiv m.m. inom kategori A 11:

svenska icke tryckta protokoll, brev, dagböcker, manuskript, noter, räkenskaper, handritade kartor och ritningar som är äldre än 50 år och har ett värde över 2 000 kronor.

10. Transportmedel inom kategori A 13:

a) svenska transportmedel som är äldre än 100 år och har ett värde över 50 000 kronor,

b) utländska transportmedel med ett värde över 50 000 kronor.

11. Andra antikviteter inom kategori A 14, i den mån de inte ingår i kategorierna A 1-13:

a) svenska föremål av trä, ben, keramik, metall eller textil som är framställda före år 1600, oavsett värde,

b) svenska möbler, speglar och skrin som är framställda före år

1860, oavsett värde.

c) svenska dryckeskärl, seldon och textilredskap som är av trä och har målad eller skuren dekor, golvur, väggur och bordsur, signerade fajanser samt musikinstrument som är äldre än 100 år, oavsett värde,

d) svenska föremål av keramik, glas, porfyr, guld, silver eller brons med undantag för mynt och medaljer, ljuskronor samt tapeter, vävda och av läder, som är äldre än 100 år och har ett värde över 50 000 kronor,

e) utländska möbler, speglar och skrin, golvur, väggur och bordsur, musikinstrument, föremål av keramik, glas, elfenben, guld, silver och brons med undantag för mynt och medaljer, ljuskronor samt tapeter, vävda och av läder, med ett värde över 50 000 kronor.

5 §

Utländska kulturföremål, som kan antas ha kommit till Sverige före år 1840, och som har ett värde över 50 000 kronor:

- a) möbler, speglar och skrin
- b) golvur, väggur och bordsur,
- c) musikinstrument,
- d) skjutvapen, blankvapen och skyddsvapen,
- e) målningar, teckningar och skulpturer,
- f) föremål av keramik, glas och elfenben
- g) föremål av guld, silver och brons med undantag av mynt och medaljer samt
- h) ljuskronor och vävda tapeter.

Svenska samiska kulturföremål som är mer än 50 år gamla med ett värde över 2 000 kronor.

6 §

Tillstånd krävs även för utförelse av en del av ett föremål som anges i 4 eller 5 §.

Prövningen av ansökningar om tillstånd till utförelse

7 §

Ett kulturföremål får föras ut ur landet utan tillstånd, om

1. föremålets ägare flyttar från Sverige för att bosätta sig i ett annat land,

2. föremålet genom arv, testamente eller bodelning har förvärvats av en enskild person som är bosatt i annat land,

3. föremålet förs ut av en offentlig institution här i landet eller en institution som får bidrag av stat, kommun eller landstingskommun och det skall föras tillbaka till Sverige.

4. föremålet förs ut av en enskild person för att användas i samband med offentlig kulturverksamhet och det skall föras tillbaka till Sverige eller

5. föremålet är tillfälligt inlånat från utlandet.

Frågor om tillstånd till utförelse skall prövas av Kungl. biblioteket, Riksantikvarieämbetet, Riksarkivet, Statens konstmuseer eller Stiftelsen Nordiska museet (tillståndsmyndigheter) enligt den fördelning som regeringen bestämmer. Ansökningarna ges in till Riksantikvarieämbetet.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om ansökningsförfarandet.

Förvaltningslagen (1986:223) skall tillämpas i fråga om tillståndsärenden som handläggs av Stiftelsen Nordiska museet. Beslut i ett sådant ärende fattas av stiftelsens styresman eller någon annan anställd som styresmannen utser.

Prövningen av ansökningar om tillstånd till utförelse

8 §

Tillstånd till utförelse av kulturföremål skall ges, om föremålet inte är av stor betydelse för det

Den som söker tillstånd för utförelse av ett föremål är på begäran av tillståndsmyndigheten skyldig

nationella kulturarvet.

Även om föremålet har stor betydelse för det nationella kulturarvet får tillstånd ges till utförsel, om föremålet förvärvas av en institution i utlandet.

att ställa föremålet till myndighetens förfogande för granskning.

Prop. 1998/99:114
Bilaga 3

9 §

Frågor om tillstånd till utförsel skall prövas av Kungl. biblioteket, Riksantikvarieämbetet, Riksarkivet, Statens konstmuseer eller Stiftelsen Nordiska museet (tillståndsmyndigheter).

Om ett tillståndspliktigt föremål bedöms ha stor betydelse för det nationella kulturarvet får tillstånd till utförsel inte ges. Vid bedömningen skall beaktas om föremålet

1. är sällsynt eller särskilt representativt för landets kulturhistoria, varvid hänsyn skall tas till förekomsten av motsvarande föremål i allmänt tillgängliga samlingar,

2. har ett värdefullt samband med en kulturmiljö av stor betydelse och lämpligen kan återställas dit,

3. är knutet till en betydelsefull person eller händelse i svensk historia, eller

4. av annan synnerlig anledning bör bevaras i landet.

För varje slag av föremål som anges i 4 och 5 §§ föreskriver regeringen vilken tillståndsmyndighet som skall pröva ansökan om tillstånd.

Handläggningen av tillstånds- ärenden m.m.

10 §

Ansökan om tillstånd skall ges in till Riksantikvarieämbetet. Om det med stöd av 9 § har föreskrivits att ansökningen skall prövas av annan tillståndsmyndighet, skall ansökningen överlämnas till denna.

Utan hinder av vad som sägs i 9 § skall tillstånd till utförsel ges om

1. föremålets ägare flyttar från Sverige för att bosätta sig i ett annat land,

2. föremålet genom arv, testamente eller bodelning har förvär-

vats av en enskild person som är bosatt i ett annat land,

3. föremålet förs ut av en offentlig institution här i landet eller en institution som får bidrag av stat, kommun eller landstingskommun och det skall föras tillbaka till Sverige,

4. föremålet förs ut av en enskild person för att användas i samband med offentlig kulturverksamhet och det skall föras tillbaka till Sverige eller

5. föremålet är tillfälligt inlånat från utlandet.

Tillstånd får också ges om föremålet förvärvas av en institution i utlandet och förvärvet kan antas främja kunskap om svenska kulturföremål.

Om tillstånd ges enligt första stycket 3-4 får tillståndsmyndigheten bestämma inom vilken tid kulturföremålet åter skall vara infört i landet.

11 §

Rör en ansökan mer än en av tillståndsmyndigheterna beslutar Riksantikvarieämbetet vilken tillståndsmyndighet som skall handlägga ansökningen. Den tillståndsmyndigheten får fatta beslut i ärendet först efter samråd med den eller de övriga tillståndsmyndigheter som är berörda. I sådana ärenden skall ansökningen avslås, om någon av de berörda tillståndsmyndigheterna anser att tillstånd inte skall beviljas.

Ett exporttillstånd är giltigt i ett år från dagen för utfärdande.

Exportförbud utan ansökan

12 §

Den som ansöker om tillstånd att föra ut ett föremål skall till ansökningen foga två svartvita foto-

Inför en auktion eller annan försäljning som riktar sig till allmänheten av kulturföremål som avses i

grafier av föremålet. Fotografier behövs dock inte, om ansökningen avser föremål som avses i 4 § 1 a) och 4b). Fotografier behövs inte heller, om tillståndsmyndigheten medger undantag från detta krav.

Sökanden skall på begäran av tillståndsmyndigheten ställa föremålet till dess förfogande för granskning.

4 eller 5 §§ får en tillståndsmyndighet pröva om kulturföremål enligt bestämmelserna i 9 § inte får föras ut ur landet, samt tillkännage sitt beslut i försäljningslokalerna. Ett sådant beslut får inte överklagas, men kan omprövas av tillståndsmyndigheten efter ansökan.

Överklagande

13 §

Förvaltningslagen (1986:223) skall tillämpas även i fråga om tillståndsärende som handläggs av Stiftelsen Nordiska museet. Beslut i ett sådant ärende fattas av stiftelsens styresman eller någon annan tjänsteman som styresmannen utser.

Beslut i tillståndsfrågor får utom i fall som nämns i 12 § första meningen överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Riksantikvarieämbetet behöver inte prövningstillstånd hos Kamrarrätten.

Medgivande av regeringen

14 §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om avgifter för att täcka kostnaderna i ärenden om utförsel.

Även om tillstånd skulle ha vägrats genom lagakraftäggande beslut får regeringen, om synnerliga skäl föreligger, medge att ett föremål förs ut ur landet.

Överklagande

Ansvar m.m.

15 §⁵

Om en tillståndsmyndighet har avslagit en ansökan om tillstånd till utförsel, får beslutet överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till Kamrarrätten.

Bestämmelser om ansvar för olovlig utförsel av kulturföremål och för försök därtill finns i lagen (1960:418) om straff för varusmuggling och lagen (0000:00) om straff för olovlig

⁵ Senaste lydelse 1995:72.

Andra beslut som en tillståndsmyndighet har meddelat enligt detta kapitel, får inte överklagas.

införsel eller utförsel över EU-gräns.

Prop. 1998/99:114
Bilaga 3

Medgivande av regeringen

16 §

Även om ett kulturföremål är av stor betydelse för det nationella kulturarvet, får regeringen, om synnerliga skäl föreligger, medge att föremålet förs ut ur landet.

Vid revision enligt 70 § tullagen (1994:1550) får en tullmyndighet kontrollera om utförsel av kulturföremål till annat EU-land förekommit i strid med denna lag. För sådan kontroll skall bestämmelserna i tullagen om revision gälla i tillämpliga delar.

Ansvar

17 §

Bestämmelser om ansvar för olovlig utförsel av kulturföremål och för försök därtill finns i lagen (1960:418) om straff för varusmuggling.

-
1. Denna lag träder i kraft...
 2. Punkt 6 i övergångsbestämmelserna till lagen (1988:900) om kulturminnen m.m. skall upphöra att gälla. Beslut om tillstånd till utförsel av kulturföremål som meddelats före ikraftträdandet skall gälla till utgången av (året efter ikraftträdandet).
 3. Äldre föreskrifter gäller fortfarande i fråga om överklagande av beslut om tillstånd till utförsel av kulturföremål som har meddelats före ikraftträdandet. Beslut om tillstånd som meddelas efter överklagande upphör att gälla ett år efter den dag beslutet vann laga kraft.

Förslag till lag om ändring av lagen (1963:583) om avveckling av fideikommiss;

Prop. 1998/99:114
Bilaga 3

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1963:583) om avveckling av fideikommiss

dels att 34 § skall upphöra att gälla,

dels att 1, 6, 18, 19, 28 och 31—33 §§ samt mellanrubriken närmast före 31 § skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Inledande bestämmelser

1 §

Fideikommiss, som upprättats för obegränsad tid till förmån för medlemmar av en eller flera släkter, skall avvecklas enligt vad i denna lag sägs.

Fideikommiss, som upprättats för obegränsad tid till förmån för medlemmar av en eller flera släkter, skall avvecklas enligt vad i denna lag sägs.

Fideikommissegendom med särskilt kulturhistoriskt värde skall dock inte avvecklas förrän ett långsiktigt bevarande av dessa värden tryggats på annat sätt.

6 §

Har fideikommissegendom synnerligt kulturhistoriskt värde eller äro eljest särskilda skäl därtill, må *Konungen* förordna att fideikommissurkundens bestämmelser *skola äga tillämpning* tills vidare eller till *dess* i beslutet angiven innehavare av fideikommisset avlider.

Har fideikommiss *säskilt* kulturhistoriskt värde eller *finns andra synnerliga skäl* får *regeringen* förordna att fideikommissurkundens bestämmelser *skall gälla* tills vidare eller *tills en* i beslutet angiven innehavare avlider.

Fideikommissnämnden

18 §

Avvecklingen av fideikommiss skall ske under medverkan av en särskild nämnd, Fideikommissnämnden.

Fideikommissnämnden skall utreda frågor som avses i 6, 16, 17 och 38 §§ samt till *Konungen* göra de framställningar, som föranledas av utredningen. Vidare skall nämnden *främja avvecklingen* ge-

Fideikommissnämnden skall utreda frågor som avses i 6, 16, 17 och 38 §§ samt till *regeringen* göra de framställningar, som föranleds av utredningen. Vidare skall nämnden *genom rådgivning* och

nom rådgivande och vägledande verksamhet samt meddela beslut, som enligt vad nedan stadgas ankommer på nämnden.

egna initiativ verka för att lagens syften fullföljs samt meddela beslut, som enligt vad nedan stadgas ankommer på nämnden.

Om frågor som anges i 31—33 §§ rör egendom av mer betydande värde eller frågor av särskild vikt från allmän synpunkt skall Fideikommissnämnden med eget yttrande överlämna ärendet till regeringen för prövning.

19 §

Fideikommissnämnden består av ordförande och fyra ledamöter, vilka utses av *Konungen* för en tid av fem år eller, vid komplettering av nämnden, för återstående tid av löpande period. Suppleanter utses till det antal *Konungen* bestämmer.

Har fideikommissnämnden avslagit framställning om tillstånd eller medgivande som avses i 27—29 §§, må klagan över beslutet föras hos Konungen genom besvär, vilka skola ingivas till nämnden. I övrigt må talan ej föras mot beslut av fideikommissnämnden enligt denna lag.

Närmare föreskrifter om nämnden och dess verksamhet meddelas av *Konungen*.

Fideikommissnämnden består av ordförande och fyra ledamöter, vilka utses av *regeringen* för en tid av fem år eller, vid komplettering av nämnden, för återstående tid av löpande period. Suppleanter utses till det antal *regeringen* bestämmer.

Fideikommissnämndens beslut enligt 27—29 §§ och 31—33 §§ får överklagas hos regeringen. I övrigt får beslut av Fideikommissnämnden enligt denna lag inte överklagas.

Närmare föreskrifter om nämnden och dess verksamhet meddelas av *regeringen*.

28 §

Utan Konungens medgivande må ej under avvecklingen genom tillskott i samband med teckning av aktier överlåtas sådan fideikommissboet tillhörande egendom, som avses i 1 § lagen den 18 juni 1925 angående förbud i vissa fall för bolag, förening och stiftelse att förvärva fast egendom. I övrigt må icke under avvecklingen med mindre fideikommissnämnden medgiver det egendom som ingår i

Under avvecklingen får inte utan tillstånd av Fideikommissnämnden egendom som ingår i fideikommissboet, överlåtas eller därutöver eljest förfogas i vidare mån än som överensstämmer med sedvanlig hushållning.

fideikommissboet, överlåtas eller däröver eljest förfogas i vidare mån än som överensstämmer med sedvanlig hushållning.

Fideikommisskapital, som ställts under särskild förvaltning, *må en* under avvecklingen utlämnas utan Fideikommissnämndens medgivande.

Aktiebolagsbildning

Konungen må medgiva innehavare av fideikommiss att tillskjuta fideikommissegendom i samband med teckning av aktier i bolag, såframt denne äger eller tecknar samtliga aktier i bolaget. Aktierna och annat vederlag skola därefter förvaltas såsom fideikommisskapital.

Utan hinder av vad i lagen om aktiebolag föreskrives om antalet stiftare äger fideikommissinnehavare bilda aktiebolag med tillskott av fideikommissegendom och vidtaga de åtgärder som ankomma på stiftare.

Under avvecklingen av fideikommiss må fideikommissboet vara stiftare av aktiebolag med tillskott av egendom som ingår i boet, och skall i sådant fall vad i första stycket sägs äga motvarande tillämpning.

Fideikommisskapital, som ställts under särskild förvaltning *får inte* under avvecklingen utlämnas utan Fideikommissnämndens medgivande.

Aktiebolags- eller stiftelsebildning

31 §

Fideikommissnämnden får medge en innehavare av ett fideikommiss att överlåta fideikommissegendom til ett aktiebolag, om denne äger eller tecknar samtliga aktier i bolaget. Aktierna och annat vederlag skall därefter förvaltas som fideikommisskapital.

Även ett fideikommissbo får överlåta egendom till ett aktiebolag. Boet får därvid företrädas av efterträdaren.

32 §

Vid överföring av egendom från ett fideikommiss eller fideikommissbo enligt 31 § skall bolagsordningen fastställa av Fideikommissnämnden och innehålla bestämmelse att bolagsordningen de avseenden som nämnden anger får ändras endast med nämndens medgivande.

Vid bildande av aktiebolag med tillskott av fideikommissbos egendom och vid överförande av sådan egendom till aktiebolag genom tillskott i samband med aktieteckning må efterträdaren under avvecklingen företräda fideikommissboet.

Fideikommissnämnden får medge en innehavare av ett fideikommiss att till en stiftelse överföra sådan fideikommisssegendom som har ett särskilt kulturhistoriskt värde samt annan fideikommisssegendom, om syftet därmed är att bevara egendomens värden i sammanhållet skick. I stiftelseförordnandet skall intas de bestämmelser som behövs för att egendomen skall skyddas och vårdas samt och för att hindra att den skingras.

I bolagsordning för aktiebolag, i vilket aktier tecknats med tillskott av egendom som utgör fideikommiss eller ingår i fideikommissbo under avveckling, skall intagas bestämmelse att bolagsordningen skall vara fastställd av Konungen och att, om ej Konungen annat föreskrivit, bolagsordningen må ändras allenast med Konungens medgivande.

Denna lag träder i kraft den.....

Förslag till lag om ändring i lagen (1963:587) om inkomstbeskattning av fideikommissbo m.m.

Härigenom föreskrivs att 2 § lagen (1963:587) om inkomstbeskattning av fideikommissbo m.m. skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §

Om fideikommissfastighet *överföres* till ett aktiebolag genom tillskott i samband med aktieteckning, skall följande *iakttagas*.

Skattepliktig realisationsvinst eller avdragsgill realisationsförlust skall *icke* anses uppkomma genom överföringen *och ej heller om bolaget avyttrar fastigheten eller den, som erhållit aktie i bolaget vid avveckling av fideikommiss, avyttrat aktien*.

Överföringen skall *icke* medföra, att fideikommissinnehavare vid tillämpning av bestämmelserna i förordningen den 27 mars 1954 (nr 142) om taxering för inkomst av medel som insatts å skogkonto skall anses *hava* överlåtit fastighet.

Efter *därom gjord framställning* äger fideikommiss eller fideikommissbo erhålla befrielse från beskattning av sådan intäkt av skogsbruk och av jordstyckningsrörelse, som *må föranledas* av överföringen. Vid befrielse från beskattning av intäkt av skogsbruk skall bolaget *övertaga det för fideikommisset eller fideikommissboet gällande ingångsvärdet och det för fideikommisset eller boet gällande ingående virkesförrådet för skogen*. Vid befrielse från beskattning av intäkt av jordstyck-

Om en fideikommissfastighet *överförs* till ett aktiebolag genom tillskott i samband med aktieteckning, *gäller bestämmelserna i andra-fjärde och sjätte stycket*.

Skattepliktig realisationsvinst eller avdragsgill realisationsförlust skall *inte* anses uppkomma genom överföringen.

Efter *ansökan* har fideikommiss eller fideikommissbo *rätt att undantas* från beskattning för sådan inräkt av *näringsverksamhet som hänför sig till skogsbruk eller tomtrörelse som förlanleds* av överföringen. Därvid gäller i fråga om skogsbruk att aktiebolaget skall *överta det för sökanden gällande ingångsvärdet*. I fråga om tomtrörelse gäller att bolagets *anskaffningsvärde för fastighet eller del av fastighet som vid överföringen ingår i tomtrörelsen anses motsvara det skattemässiga*

ningsrörelse skall bolagets anskaffningsvärde för fastighet eller del av fastighet, som vid överföringen ingår i jordstyckningsrörelsen, anses motsvara det i beskattningshänseende gällande värdet av sådan fastighet eller fastighetsdel hos fideikommisset eller fideikommissboet.

Efter därom av fideikommissinnehavare eller fideikommissbo gjord framställning äger bolaget åtnjuta de värdeminskningssavdrag för täckdikningsanläggningar och skogsvägar å fastigheten som skulle hava tillkommit fideikommisset, fideikommissinnehavaren eller fideikommissboet om fastigheten icke överlåts.

värdet av sådan fastighet eller fastighetsdel hos sökanden.

Efter ansökan av fideikommissinnehavare eller fideikommissbo inträder aktiebolaget i sökandens skattemässiga situation i fråga om värdeminskningssavdrag för täckdikningsanläggningar på och skogsvägar på fastigheten.

Om en samling som avses i 17 § lagen (1963:583) om avveckling av fideikommiss överförs till ett aktiebolag genom tillskott i samband med aktieteckning, skall skattepliktig realisationsvinst eller avdragsgill realisationsförlust inte anses uppkomma genom överföringen.

Bolagets anskaffningsvärde för en fastighet eller tillgång som ingår i en samling som avses i femte stycket skall anses motsvara tillgångens skattemässiga värde hos sökanden vid tidpunkten för överföringen.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1999 och tillämpas på överföringar och avyttringar som sker efter ikraftträdandet.
 2. Om en fideikommissfastighet överförs till ett fideikommissaktiebolag före den 1 juli 1999 och bolaget avyttrar fastigheten skall bolagets anskaffningsvärde för tillgången anses motsvara fastighetens marknadsvärde den 1 juli 1999.
 3. Om en fideikommissfastighet överförs till ett fideikommissaktiebolag före den 1 juli 1999 skall anskaffningsvärdet på en aktie som förvärvats i samband med överföringen anses motsvara aktiens marknadsvärde den 1 juli 1999.

Remissinstanser som har yttrat sig över betänkandet Skyddet av kulturmiljön

Efter remiss har yttranden inkommit från Hovrätten för Västra Sverige, Kammarrätten i Stockholm, Statens räddningsverk (5 kap.), Post- och telestyrelsen (5 kap.), Banverket (5 kap.), Järnvägsinspektionen (5 kap.), Vägverket (5 kap.), Kammarkollegiet, Statens fastighetsverk, Statistiska centralbyrån (5 kap.), Uppsala universitet, Sametinget, Statens kulturråd, Språk- och folkminnesinstitutet (5 kap.), Riksantikvarieämbetet, Svenska språknämnden (5 kap.), Länsstyrelsen i Stockholms län, Länsstyrelsen i Uppsala län, Länsstyrelsen i Kalmar län, Länsstyrelsen i Gotlands län, Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län, Länsstyrelsen i Skaraborgs län, Länsstyrelsen i Jämtlands län, Länsstyrelsen i Västerbottens län, Länsstyrelsen i Norrbottens län, Boverket, Lantmäteriverket, Ortnamnsrådet (5 kap.), Statens naturvårdsverk, Svenska kyrkans centralstyrelse, Egendomsnämnden i Uppsala stift, Egendomsnämnden i Skara stift, Egendomsnämnden i Luleå stift, Enköpings kyrkliga samfällighet, Eslövs kyrkliga samfällighet, Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, Borgholms kommun, Västerås kommun, Skellefteå kommun, Arvidsjaur kommun, Luleå kommun, Piteå kommun, Posten AB (5 kap.), Sveriges hembygdsförbund, Svenska kyrkans församlings- och pastoratsförbund, Svenska samernas riksförbund, Upplandsmuseet, Gotlands fornsal, Blekinge läns museum, Skaraborgs länsmuseum, Jämtlands läns museum, Västerbottens museum, Norrbottens museum, Föreningen Sveriges landsantikvarier, Föreningen Sveriges länsantikvarier, Läns museernas samarbetsråd, Sveriges fastighetsägareförbund, Sveriges Allmännyttiga Bostadsföretag, HSB Riksförbund, Hyresgästernas riksförbund, Sveriges jordägareförbund, Nederluleå kyrkstuguägares intresseförening (4 kap.), Svenska föreningen för byggnadsvård, Länsstyrelsen i Kronobergs län, Egendomsnämndernas samarbetsorgan, Nordiska förbundet för kulturlandskap, Västerås stift, Göteborgs stift, Ortnamnsarkivet, Eskilstuna museer, Lantbrukarnas riksförbund, Nederluleå församling och Uppsala universitet, seminariet för nordisk namnforskning.

Remissinstanser som yttrat sig över betänkandet Kulturegendomar och kulturföremål

Prop. 1998/99:114
Bilaga 6

Efter remiss har yttranden inkommit från, Kammarrätten i Göteborg, Fideikommissnämnden, Statens försvarshistoriska museer, Generaltullstyrelsen, Statens fastighetsverk, Riksskatteverket, Kammarkollegiet, Kungl. biblioteket, Statens kulturråd, Riksarkivet, Riksantikvarieämbetet och statens historiska museer, Statens konstmuseer, Livrustkammaren, Skoklosters slott och Hallwylska museet, Naturhistoriska riksmuseet, Statens sjöhistoriska museer, Folkens museum - etnografiska, Arkitekturmuseet, Statens musiksamlingar, Stiftelsen Nordiska museet, Stiftelsen Tekniska museet, Kulturhistoriska föreningen för södra Sverige, Föreningen Sveriges Landsantikvarier, Läns museernas samarbetsråd, Föreningen Sveriges Länsantikvarier, AB Stockholms Auktionsverk, Bukowski Auktioner AB, Industrihistoriskt forum, Skaraborgs länsmuseum, Värmlands museum, Stiftelsen Åjtte - Svenskt fjäll- och samemuseum, Stiftelsen Arbetets museum, Länsstyrelsen i Östergötlands län, Länsstyrelsen i Kristianstads län, Länsstyrelsen i Malmöhus län, Länsstyrelsen i Örebro län, Alingsås museum, Mölndals museum, Sveriges jordägareförbund, Fideikommissariernas intresseorganisation, Lantbrukarnas riksförbund och Sveriges hembygdsförbund.

Remissinstanser som yttrat sig över promemorian Kulturhistoriskt värdefulla samlingar i fideikommiss

Prop. 1998/99:114
Bilaga 7

Efter remiss har yttranden inkommit från, Kammarrätten i Stockholm, Fideikommissnämnden, Riksskatteverket, Kungl. biblioteket, Statens kulturråd, Riksantikvarieämbetet, Riksarkivet, Statens konstmuseer, Länsstyrelsen i Södermanlands län, Länsstyrelsen i Skåne län, Fideikommissariernas Intresseorganisation.

Lagrådsremissens lagförslag

Förslag till lag om ändring i lagen (1963:583) om avveckling av fideikommiss

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1963:583) om avveckling av fideikommiss

dels att 32 § skall upphöra att gälla,

dels att i 6, 16, 17, 19, 28, 30, 31, 34, 37 och 38 §§ ordet ”Konungen” i olika böjningsformer skall bytas ut mot ”regeringen” i motsvarande form,

dels att i 16 och 17 §§ ordet ”kronan” skall bytas ut mot ”staten”,

dels att 18 § skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

18 §

Avvecklingen av fideikommiss skall ske under medverkan av en särskild nämnd, fideikommissnämnden.

Fideikommissnämnden skall utreda frågor som avses i 6, 16, 17 och 38 §§ samt *till Konungen* göra de framställningar, som föranledas av utredningen. Vidare skall nämnden *främja avvecklingen* genom *rådgivande* och *vägledande verksamhet* samt meddela beslut, som enligt vad nedan stadgas ankommer på nämnden.

Fideikommissnämnden skall utreda frågor som avses i 6, 16, 17 och 38 §§ samt *hos regeringen* göra de framställningar, som föranledas av utredningen. Vidare skall nämnden genom *rådgivning* och *på annat sätt verka för att lagens syften fullföljs* samt meddela beslut, som enligt vad nedan stadgas ankommer på nämnden.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2000.

Förslag till lag om ändring i lagen (1963:587) om inkomstbeskattning av fideikommissbo, m.m.

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1963:587) om inkomstbeskattning av fideikommissbo m.m.⁶

dels att 2 § skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas sju nya paragrafer, 2 a–2 g §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Om fideikommissfastighet överföres till ett aktiebolag genom tillskott i samband med aktieteckning, skall *följande iakttagas*.

Skattepliktig realisationsvinst eller avdragsgill realisationsförlust skall *icke* anses uppkomma genom överföringen *och ej heller om bolaget avyttrar fastigheten eller den, som erhållit aktie i bolaget vid avvecklingen av fideikommiss, avyttrar aktien*.

Överföringen skall *icke medföra, att fideikommissinnehavare vid tillämpning av bestämmelserna i förordningen den 27 mars 1954 (nr 142) om taxering för inkomst av medel, som insatts å skogskonto, skall anses hava överlåtit fastighet*.

Efter därom gjord framställning äger fideikommiss eller fideikommissbo *erhålla befrielse från beskattning av sådan intäkt av skogsbruk och av jordstreckningsrörelse, som må föranledas av överföringen. Vid befrielse från beskattning av intäkt av skogsbruk skall bolaget övertaga det för fideikommisset eller fideikommissboet vid överföringen gällande ingångsvärdet och det för fidei-*

Föreslagen lydelse

2 §

Om *en* fideikommissfastighet överförs till ett aktiebolag genom tillskott i samband med aktieteckning, skall skattepliktig realisationsvinst eller avdragsgill realisationsförlust *inte* anses uppkomma genom överföringen.

2 a § Efter *anmälan* har en fideikommissinnehavare eller ett fideikommissbo rätt att *undantas från beskattning för sådan intäkt av näringsverksamhet som hänför sig till skogsbruk eller tomtrörelse och som föranleds av överföringen. Därvid gäller i fråga om skogsbruk att aktiebolaget skall överta det ingångsvärde som gäller för fideikommisset eller fideikommissboet. I fråga om*

⁶ Senaste lydelse av lagens rubrik 1986:1294.

kommisset eller boet gällande ingående virkesförrådet för skogen. Vid befrielse från beskattning av intäkt av jordstyckningsrörelse skall bolagets anskaffningsvärde för fastighet eller del av fastighet, som vid överföringen ingår i jordstyckningsrörelsen, anses motsvara det i beskattningshänseende gällande värdet av sådan fastighet eller fastighetsdel hos fideikommisset eller fideikommissboet.

Efter därom av fideikommissinnehavare eller fideikommissbo gjord framställning äger bolaget åtnjuta de värdeminskningssavdrag för täckdikningsanläggningar och skogsvägar å fastigheten som skulle hava tillkommit fideikommisset, fideikommissinnehavaren eller fideikommissboet om fastigheten icke överlåtits.

tomtrörelse gäller att bolagets anskaffningsvärde för en fastighet eller en del av fastighet som vid överföringen ingår i tomtrörelsen anses motsvara det skattemässiga värdet av en sådan fastighet eller fastighetsdel hos fideikommisset eller fideikommissboet.

2 b § Efter anmälan av fideikommissinnehavaren eller fideikommissboet inträder aktiebolaget i överlåtarens skattemässiga situation i fråga om värdeminskningssavdrag för täckdikningsanläggningar och skogsvägar på fastigheten.

2 c §

Om en samling som avses i 17 § lagen (1963:583) om avveckling av fideikommiss överförs till ett aktiebolag genom tillskott i samband med aktieteckning, skall skattepliktig realisationsvinst eller avdragsgill realisationsförlust inte anses uppkomma genom överföringen.

2 d §

Om en överföring av en fastighet eller tillgång som ingår i en samling som avses i 17 § lagen (1963:583) om avveckling av fideikommiss gjorts efter utgången av år 1999, skall bolagets anskaffningsvärde för egendomen anses motsvara tillgångens skattemässiga värde vid tidpunkten för överföringen.

2 e §

Med skattemässigt värde avses vad som följer av 9 § lagen

2 f §

Vid överföring av en näringsfastighet tillämpas inte bestämmelserna om återföring av värdeminskningsavdrag m.m. i punkt 4 andra stycket och punkt 5 anvisningarna till 22 § kommunalskattelagen (1928:370).

2 g §

Om en överföring av en fideikommissfastighet eller en samling som avses i 17 § lagen (1963:583) om avveckling av fideikommiss gjorts efter utgången av år 1999 skall anskaffningsvärdet för en aktie som förvärvats i samband med överföringen anses motsvara tillgångens marknadsvärde vid tidpunkten för överföringen.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2000 och tillämpas på överföringar och avyttringar som sker efter ikraftträdandet.
 2. Om en fideikommissfastighet överförs till ett aktiebolag före utgången av år 1999 och bolaget avyttrar fastigheten skall bolagets anskaffningsvärde för tillgången anses motsvara fastighetens marknadsvärde den 1 januari 2000.
 3. Om en fideikommissfastighet överförs till ett aktiebolag före utgången av år 1999 skall anskaffningsvärdet för en aktie som förvärvats i samband med överföringen anses motsvara aktiens marknadsvärde den 1 januari 2000.

Förslag till lag om ändring i lagen (1988:950) om kulturminnen m.m.

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1988:950) om kulturminnen m.m.

dels att 5 kap. 4–6, 8, 12 och 14 §§ skall upphöra att gälla,

dels att rubrikerna närmast före 5 kap. 3 och 10 §§ skall utgå,

dels att i 3 kap. 2–3, 10–11 och 14–18 §§ ordet ”skyddsföreskrifter” i olika böjningsformer skall bytas ut mot ”skyddsbestämmelser” i motsvarande form,

dels att 5 kap. 11 och 13 §§ skall betecknas 5 kap. 12 och 8 §§,

dels att 1 kap. 2 §, 2 kap. 24 §, 3 kap. 6, 16, 17, 19 §§ samt 5 kap. 1, 3, 7, 9–10 §§ skall ha följande lydelse,

dels att mellanrubriken närmast före 5 kap. 8 § skall sättas närmast före 5 kap. 7 §, och

dels att det i lagen skall införas tre nya paragrafer, 1 kap 4 § samt 5 kap. 11 och 13 §§.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

2 §¹

I denna lag finns bestämmelser om fornminnen, byggnadsminnen och kyrkliga kulturminnen samt om utförsel av kulturföremål *ur landet*.

I denna lag finns bestämmelser om *ortnamn*, fornminnen, byggnadsminnen, kyrkliga kulturminnen samt om utförsel *och återlämnande* av kulturföremål.

Länsstyrelsen har tillsyn över kulturminnesvården i länet.

Riksantikvarieämbetet har överinseende över kulturminnesvården i landet. Riksantikvarieämbetet får överklaga beslut av domstol eller annan myndighet enligt denna lag.

4 §

Vid statlig och kommunal verksamhet skall god ortnamnsed iakttas. Detta innebär att

– *hävdivunna ortnamn inte ändras utan starka skäl,*

– *ortnamn i övrigt stavas enligt vedertagna regler för språkriktighet, om inte hävdivunna stavningsformer talar för annat,*

– *påverkan på hävdivunna namn beaktas vid nybildning av ortnamn, och*

– *svenska, samiska och finska*

¹ Senaste lydelse 1997:1162.

namn så långt möjligt används på kartor samt vid skyltning och övrig utmärkning i flerspråkiga områden.

Namn som godkänts för offentlig kartproduktion skall användas i sin godkända form.

2 kap.

24 §⁷

Beslut av länsstyrelsen överklagas hos allmän förvaltningsdomstol när det gäller

1. fastställelse av gränserna för ett fornlämningsområde enligt 2 §,

2. särskilda ordningsföreskrifter enligt 9 §,

3. fridlysning enligt 9 § eller

4. tillstånd att medföra och använda metallsökare enligt 20 §.

Beslut av Riksantikvarieämbetet enligt 16 § överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Beslut i övrigt enligt detta kapitel av länsstyrelsen eller Riksantikvarieämbetet får överklagas hos regeringen, om inte annat följer av 25 §.

Kommunen får överklaga länsstyrelsens beslut enligt 2 § andra stycket, 9 § första–fjärde styckena och 12 § andra stycket.

Beslut av Riksantikvarieämbetet eller länsstyrelsen enligt detta kapitel överklagas hos allmän förvaltningsdomstol, om inte annat följer av andra stycket eller 25 §.

Beslut av Riksantikvarieämbetet enligt 17 § överklagas hos regeringen.

3 kap.

6 §

Om en byggnad kan antas komma i fråga som byggnadsminne, får länsstyrelsen, utan att fråga väckts om byggnadsminnesförklaring, förordna att anmälan till länsstyrelsen skall göras, innan byggnaden rivs eller ändras på ett sätt som väsentligt minskar dess kulturhistoriska värde.

Länsstyrelsen skall inom en månad från det anmälningen kom in dit avgöra om den skall ta upp fråga om byggnadsminnesförkla-

Om en byggnad kan antas komma i fråga som byggnadsminne får länsstyrelsen förordna att anmälan till länsstyrelsen skall göras innan byggnaden rivs eller ändras på ett sätt som väsentligt minskar dess kulturhistoriska värde (anmälningsplikt).

Länsstyrelsen skall inom en månad från det anmälan kom in dit avgöra om den anmälda åtgärden skall få vidtas eller förbjudas en-

⁷ Senaste lydelse 1995:72.

ring av den berörda byggnaden. Under denna frist får den anmälda åtgärden inte vidtas utan att länsstyrelsen har medgett det.

ligt 5 §. Under denna tid får den anmälda åtgärden inte vidtas utan att länsstyrelsen har medgett det.

Prop. 1998/99:114
Bilaga 8

16 §

Om ägaren till ett byggnadsminne försummar det som åligger honom enligt skyddsföreskrifterna, får länsstyrelsen förelägga honom att inom viss skälig tid vidta nödvändiga åtgärder. Föreläggandet får inte omfatta åtgärder som med hänsyn till byggnadens användning och omständigheterna i övrigt är oskäligt betungande. Om föreläggandet inte följs, får länsstyrelsen utföra åtgärderna på ägarens bekostnad.

Länsstyrelsen får förelägga den som är ansvarig för förvaltningen av ett byggnadsminne att vidta rättelse eller avbryta pågående åtgärder för att säkerställa efterlevnaden av skyddsbestämmelser och beslut enligt detta kapitel. Ett sådant föreläggande får förenas med vite.

I de fall som avses i första stycket får länsstyrelsen i stället hos kronofogdemyndigheten begära särskild handräckning enligt lagen (1990:746) om betalningsföreläggande och handräckning mot den som ansvarar för förvaltningen av ett byggnadsminne.

17 §⁸

Om ett byggnadsminne har ändrats i strid mot meddelade skyddsföreskrifter, får länsstyrelsen förelägga ägaren att återställa ändringen om det är möjligt. Ett sådant föreläggande får förenas med vite.

Om ett beslut om föreläggande har meddelats någon i egenskap av ägare till en viss fastighet och fastigheten övergår till en ny ägare, gäller föreläggandet i stället mot den nye ägaren. Om det i föreläggandet har satts ut löpande vite enligt lagen (1985:206) om viten och fastigheten har övergått genom köp, byte eller gåva, gäller vitet mot den nya ägaren räknat från tidpunkten för äganderättsövergången. Detta under förutsättning att anteckning om vitesföreläggandet enligt tredje stycket gjorts innan dess.

⁸ Senaste lydelse 1994:1425.

Kronofogdemyndigheten får meddela särskild handräckning för att avbryta pågående förstörelse av ett byggnadsminne eller för att återställa det. Även i annat fall får handräckning beslutas, om det behövs för att bestämmelse i detta kapitel skall efterlevas.

Ansökan om handräckning får göras av länsstyrelsen. I fråga om sådan handräckning finns bestämmelser i lagen (1990:746) om betalningsföreläggande och handräckning.

Löpande vite som avser viss period får tas ut endast av den som var ägare vid periodens början. Annat vite gäller inte, men får sättas ut mot den nya ägaren.

Beslut om föreläggande eller om att återkalla föreläggande skall genast lämnas till inskrivningsmyndigheten för anteckning i fastighetsboken.

19 §⁹

Beslut av länsstyrelsen överklagas hos allmän förvaltningsdomstol när det gäller

1. byggnadsminnesförklaring enligt 1 §,
2. skyddsföreskrifter enligt 2 §,
3. förbud mot åtgärder enligt 5 §,
4. anmälningsplikt enligt 6 §,
5. deposition enligt 12 § första stycket,
6. tillstånd eller villkor för tillstånd enligt 14 §,
7. jämkning av *skyddsföreskrifter* eller hävande av byggnadsminnesförklaring enligt 15 § första stycket,
8. dokumentation enligt 15 § tredje stycket,
9. föreläggande enligt 16 § *eller*
10. *föreläggande enligt 17 § första stycket.*

Länsstyrelsens beslut att inte förklara en byggnad för byggnadsminne får överklagas endast av Riksantikvarieämbetet.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Beslut av länsstyrelsen överklagas hos allmän förvaltningsdomstol när det gäller

1. byggnadsminnesförklaring enligt 1 §,
2. skyddsföreskrifter enligt 2 §,
3. förbud mot åtgärder enligt 5 §,
4. anmälningsplikt enligt 6 §,
5. deposition enligt 12 § första stycket,
6. tillstånd eller villkor för tillstånd enligt 14 §,
7. jämkning av *skyddsbestämmelser* eller hävande av byggnadsminnesförklaring enligt 15 § första stycket,
8. dokumentation enligt 15 § tredje stycket *eller*
9. föreläggande enligt 16 §.

5 kap.

1 §

Äldre svenska och utländska kulturföremål *som anges i detta kapitel och* som är av stor betydelse för det nationella kulturar-

Äldre svenska och utländska kulturföremål som är av stor betydelse för det nationella kulturarvet, får inte föras ut ur landet

⁹ Senaste lydelse 1995:72.

vet, får inte föras ut ur landet utan särskilt tillstånd.

utan särskilt tillstånd.

Prop. 1998/99:114
Bilaga 8

3 §

Den som vill föra ut ett kulturföremål ur landet skall ha tillstånd till utförseln, om föremålet är av det slag som anges i 4 och 5 §§.

Regeringen får meddela föreskrifter om särskilt tillstånd enligt 1 §.

7 §

Ett kulturföremål får föras ut ur landet utan tillstånd, om

1. föremålets ägare flyttar från Sverige för att bosätta sig i annat land,

2. föremålet genom arv, testamente eller bodelning har förvärvats av en enskild person som är bosatt i annat land,

3. föremålet förs ut ur landet av en offentlig institution här i landet eller en institution som får bidrag av stat, kommun eller landstingskommun och det skall föras tillbaka till Sverige,

4. föremålet förs ut av en enskild person för att användas i samband med offentlig kulturverksamhet och det skall föras tillbaka till Sverige eller

5. föremålet är tillfälligt inlånat från utlandet.

Frågor om tillstånd till utförsel skall prövas av Kungl. biblioteket, Riksantikvarieämbetet, Riksarkivet, Statens konstmuseer eller Stiftelsen Nordiska museet (tillståndsmyndigheter) enligt den fördelning som regeringen bestämmer.

Ansökningarna skall ges in till Riksantikvarieämbetet.

Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om ansökningsförfarandet.

9 §

Frågor om tillstånd till utförsel skall prövas av kungl. biblioteket, riksantikvarieämbetet, riksarkivet, statens konstmuseer eller Stiftelsen Nordiska museet (tillståndsmyndigheter).

För varje slag av föremål som anges i 4 och 5 §§ föreskriver regeringen vilken tillståndsmyndighet som skall pröva ansökan om tillstånd.

Den som söker tillstånd skall på begäran av tillståndsmyndigheten ställa föremålet till myndighetens förfogande för granskning.

10 §

Ansökan om tillstånd skall ges in till Riksantikvarieämbetet. Om det med stöd av 9 § har föreskrivits att ansökningen skall prövas av annan tillståndsmyndighet, skall ansökningen överlämnas till denna.

Tillstånd till utförsel skall ges, om föremålet inte är av stor betydelse för det nationella kulturarvet.

11 §

Även om ett föremål är av stor betydelse för det nationella kulturarvet skall tillstånd till utförsel ges om

1. ägaren flyttar från Sverige för att bosätta sig i ett annat land,

2. föremålet genom arv, testamente eller bodelning har förvärvats av en enskild person som är bosatt i annat land,

3. föremålet förs ut ur landet av en offentlig institution här i landet eller en institution som får bidrag av stat, kommun eller landstingskommun och det skall föras tillbaka till Sverige,

4. föremålet förs ut av en enskild person för att användas i samband med offentlig kulturverksamhet och det skall föras tillbaka till Sverige, eller

5. föremålet tillfälligt är i landet.

Även om ett föremål är av stor betydelse för det nationella kulturarvet får tillstånd till utförsel ges om föremålet förvärvats av en institution i utlandet.

13 §

Ett tillstånd till utförsel gäller i ett år från dagen för beslutet.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2000.

2. Beslut om tillstånd till utförelse av kulturföremål som har meddelats Prop. 1998/99:114
innan denna lag trätt i kraft skall upphöra att gälla efter den 31 december Bilaga 8
2000.

Förslag till lag om ändring i lagen (1996:701) om Tullverkets befogenheter vid Sveriges gräns mot ett annat land inom Europeiska unionen

Härigenom föreskrivs att 3 § lagen (1996:701) om Tullverkets befogenheter vid Sveriges gräns mot ett annat land inom Europeiska unionen skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §¹

Lagen är tillämplig endast beträffande följande varor:

1. krigsmateriel som avses i lagen (1992:1300) om krigsmateriel, och produkter som avses i lagen (1998:397) om strategiska produkter,
2. varor som skall beskattas enligt lagen (1994:1565) om beskattning av privatinförsel av alkoholdrycker och tobaksvaror från land som är medlem i Europeiska unionen,
3. narkotika som avses i narkotikastrafflagen (1968:64),
4. vapen och ammunition som avses i vapenlagen (1996:67),
5. injektionssprutor och kanyler,
6. dopningsmedel som avses i lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel,
7. springstiletter, springknivar, knogjärn, kaststjärnor, riv- eller nit-handskar, batonger, karatepinnar, blydaggas, spikklubbor och liknande,
8. kulturföremål som avses i 5 kap. 4–6 §§ lagen (1988:950) om kulturminnen m.m.,
8. kulturföremål som avses i 5 kap. lagen (1988:950) om kulturminnen m.m.,
9. hundar och katter för annat ändamål än handel,
10. spritdrycker, vin och starköl enligt alkohollagen (1994:1738), teknisk sprit och alkoholhaltiga preparat enligt lagen (1961:181) om försäljning av teknisk sprit m.m. samt tobaksvaror vid kontroll av åldersgränsen i 13 § tobakslagen (1993:581),
11. nötkreatur, svin, får, getter, fjäderfän, fisk och reptiler,
12. andra djur än sådana som anges ovan och produkter av djur, om det finns särskild anledning att misstänka att smittsam sjukdom förekommer, att djuret eller djurprodukten på annat sätt utgör en allvarlig hälsorisk för människor eller djur, att medföljande dokument är ofullständiga eller felaktiga, att erforderliga dokument saknas eller att de villkor som i övrigt gäller för införseln inte är uppfyllda,
13. barnpornografi enligt lagen (1998:1443) om förbud mot införsel och utförsel av barnpornografi,
14. varor som avses i lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor.

¹ Senaste lydelse 1999:57

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2000.

Lagrådets yttrande

LAGRÅDET

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 1999-04-19

Närvarande: f.d. justitierådet Staffan Vängby, justitierådet Gertrud Lennander, regeringsrådet Kjerstin Nordborg.

Enligt en lagrådsremiss den 8 april 1999 (Kulturdepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i lagen (1963:583) om avveckling av fideikommiss,
2. lag om ändring i lagen (1963:587) om inkomstbeskattning av fideikommissbo, m.m.,
3. lag om ändring i lagen (1988:950) om kulturminnen m.m.,
4. lag om ändring i lagen (1996:701) om Tullverkets befogenheter vid gräns mot ett annat land inom Europeiska unionen.

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Peter Adamsson och hovrättsassessorn Ewa Lindbäck.

Förslagen föranleder följande yttrande av Lagrådet:

Förslaget till lag om ändring i lagen om inkomstbeskattning av fideikommissbo, m.m.

2 a - 2 g §§

De skatteregler som gäller vid överföring av fideikommissegendom till ett aktieföretag genom tillskott i samband med aktieteckning finns i gällande lydelse samlade i 2 §. Till följd härav behöver det fall för vilket de olika bestämmelserna gäller anges bara i inledningen till paragrafen. I förslaget tas däremot de nya bestämmelserna upp i inte mindre än åtta paragrafer. I de enskilda paragraferna bör åtminstone antydas vilken situation paragrafen avser.

2 a § bör därför inledas med orden: "I fall som avses i 2 § har en fideikommissinnehavare eller ett fideikommissbo rätt att efter anmälan undantas ---".

I 2 b § kan orden "i fall som avses i 2 §" sättas in efter ordet "inträder".

2 c § kan lämnas oförändrad.

2 d § kan lämpligen utformas enligt följande: "Om en fastighet eller en tillgång som ingår i en samling som avses i 17 § lagen (1963:583) om avveckling av fideikommiss efter utgången av år 1999 har överförts till ett aktiebolag genom tillskott i samband med aktieteckning, skall bolagets anskaffningsvärde ---"

2 e § bör lämpligen inledas med orden: "Med skattemässigt värde avses i denna lag ---".

I 2 f § kan orden "enligt 2 §" sättas in efter ordet "näringsfastighet".

2 g § kan inledas med orden: "Om i fall som avses i 2 eller 2 c § en överföring ---".

I det senare ledet av 2 g § anges, att anskaffningsvärdet för en aktie skall anses motsvara tillgångens marknadsvärde. Av formuleringen kan inte utläsas vad som avses med "tillgången". Är det, såsom i övergångsbestämmelserna punkten 3, aktiens marknadsvärde som avses bör detta utsägas. Närmast till hands ligger emellertid att ordet syftar på den fastighet eller samling som har nämnts tidigare i bestämmelsen. Är detta fallet bör en omformulering ske i enlighet härmed, varvid det också bör beaktas att värdet på en enda aktie inte kan motsvara hela tillgångens värde, om det finns flera aktier.

5 §

I samband med tillkomsten av 1990 års taxeringslag upphävdes 3 §, som rörde vissa beskattningsbeslut, därför att beslut skulle fattas av skattemyndighet i stället för av länsrätt och förfaranderegler i nya taxeringslagen skulle tillämpas, varvid de särskilda reglerna i paragrafen inte längre var nödvändiga (prop. 1989/90:74 s. 466). Samtidigt gavs 5 § det innehållet att om beslut enligt "3 § första stycket" berör åsatt taxering så skall skattemyndigheten besluta om den ändring av taxeringen som föranleds därav. Lagrådet ifrågasätter om inte även bestämmelsen i 5 § blev överflödig genom nya taxeringslagen och kan upphävas. I vart fall kan den inte vara korrekt formulerad. Saken bör rättas i förevarande sammanhang.

Övergångsbestämmelserna

Punkten 3. För att kongruens med den föregående punkten skall erhållas föreslår Lagrådet följande lydelse. "Om en fideikommissfastighet överförts till ett aktiebolag före utgången av år 1999 och en aktie som förvärvats i samband med överföringen avyttras skall anskaffningsvärdet för aktien anses motsvara dess marknadsvärde den 1 januari 2000."

Förslaget till lag om ändring i lagen om kulturminnen m.m.

1 kap. 4 §

Den föreslagna nya bestämmelsen, varigenom ett skydd för ortnamn införs, har erhållit en något undanskymd placering tillsammans med de inledande bestämmelserna i 1 kap. med vilka den i och för sig inte har något närmare samband. Enligt Lagrådets mening kunde det därför vara lämpligt att förse den nya bestämmelsen om ortnamn med en egen mellanrubrik, t.ex. "God ortnamnsd". Godtas detta förslag erfordras en följd-ändring i ingressen.

2 kap. 24 §

Bestämmelsen om prövningstillstånd i tredje stycket bör för sammanhangets skull placeras som en andra mening i första stycket.

3 kap. 16 §

Enligt gällande lydelse får länsstyrelsen förelägga ägaren till ett kulturminne att vidta vissa åtgärder. Bestämmelsen föreslås nu ändrad så att föreläggande i stället får meddelas den som är ansvarig för förvaltningen av ett byggnadsminne. Motsvarande ändring har föreslagits i 4 kap. 17 § (prop. 1998/99:38). Där är emellertid fråga om kyrkliga kulturminnen, som kan antas förvalta av olika kyrkliga organ. Enligt den allmänna motiveringen till förevarande förslag skall föreläggande kunna riktas bl.a. mot en nyttjanderättshavare. Exempelvis en hyresgäst lär inte ha befogenheter att vidta sådana åtgärder som det här är fråga om. Lagrådet vill understryka uttalandet i motiveringen att föreläggandet kan riktas mot den som har sådan rådighet över egendomen att han har de faktiska och juridiska möjligheterna att utföra den förelagda åtgärden. Det får godtas att denna innebörd läggs i ordet "ansvarig" i lagtexten.

3 kap. 17 §

Bestämmelser som likt denna föreskriver vissa rättsverkningar av föreläggande vid en egendoms övergång till ny ägare finns ibland i den fastighetsrättsliga lagstiftningen. Det är självfallet angeläget att sådana bestämmelser får så likartad utformning som möjligt. Det senaste exemplet finns i 26 kap. 15 § miljöbalken. Lagrådet förordar att förevarande bestämmelse utformas i så nära anslutning som möjligt till miljöbalksbestämmelsen. Därvid kommer den att omfatta också tomträttshavare och ägare till en byggnad, anläggning eller anordning på mark som tillhör någon annan. Detta kanske inte har så stor praktisk betydelse men får enligt Lagrådets uppfattning ändå ses som en fördel, särskilt vid jämförelse med den föreslagna ändringen i 16 §. Rättssäkerheten ökas genom föreskrifter om anteckning angående löpande vite och om underrättelser till sakägare. Vidare undviks vissa ålderdomliga uttryck som anteckning i "fastighetsboken".

3 kap. 19 §

I 2 kap. 24 § föreslås en generell regel om överklagande till allmän förvaltningsdomstol. I förevarande paragraf behålls däremot den tidigare utformningen med hänvisning till särskilda bestämmelser om beslut. Särskilt med hänsyn till att överklagande av administrativa beslut till allmän förvaltningsdomstol numera är huvudregel (jfr

22 a § förvaltningslagen) bör den förra modellen väljas konsekvent.

Lagrådet förordar därför att paragrafen ges följande lydelse:

"Beslut av länsstyrelsen enligt detta kapitel överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Länsstyrelsens beslut --- av Riksantikvarieämbetet."

Med den enhetlighet som i fortsättningen kommer att känneteckna bestämmelserna i lagen om överklagande av administrativa beslut kan ifrågasättas, om inte dessa borde samlas på ett och samma ställe. Detta förutsätter emellertid en ändring av kapitelindelningen som Lagrådet inte vill påfordra i förevarande sammanhang.

5 kap. 1 §

Enligt paragrafen får äldre kulturföremål som är av stor betydelse för det nationella kulturarvet inte föras ut ur landet utan särskilt tillstånd. Av 10 § framgår emellertid att huvudregeln är att sådana föremål över huvud inte får föras ut ur landet; om föremålet har sådan betydelse skall tillstånd inte meddelas. Det är en mycket mer omfattande krets av föremål, nämligen de som nu anges i 4-7 §§ och i fortsättningen kommer att anges i regeringsföreskrifter, som inte får föras ut utan att tillstånd sökts och erhållits. Detta skulle framgå bättre om det anges att sådana äldre svenska och utländska kulturföremål som "kan vara" av stor betydelse för det nationella kulturarvet inte får föras ut utan särskilt tillstånd.

5 kap. 3 §

Det kan beklagas att det i fortsättningen inte skall i lagen anges vilka föremål som skall omfattas av tillståndsplikt. Det är en fråga som kan väntas tilldra sig ett betydande intresse och som läsaren skulle vilja få upplysning om direkt ur lagen. De skäl som anförts för förslaget att frågan i stället skall regleras i regeringsföreskrifter får dock godtas. Det bör emellertid av lagtexten framgå att uppgifter på den punkten kan sökas i sådana föreskrifter. Lagrådet förordar därför att förevarande paragraf ges följande lydelse: "Regeringen får meddela föreskrifter om vilka kulturföremål som inte får föras ut ur landet utan särskilt tillstånd."

5 kap. 11 §

Enligt förslaget "skall" tillstånd meddelas till vissa kategorier som nu är befriade från tillståndskravet. Förslaget synes främst vara avsett att underlätta tullens arbete. Detta lär dock ske bara i mindre mån, eftersom den huvudsakliga svårigheten för tullen torde bli att avgöra om föremål över huvud är underkastade tillståndsplikt. Bestämmelserna framstår i denna del som ordningsföreskrifter. Ett åsidosättande av tillståndskravet utgör emellertid varusmuggningsbrott och påföljder och rättsverkningar kan i teorin bli synnerligen allvarliga. Mot bakgrund av det anförda ifrågasätter Lagrådet om förslaget bör genomföras. Lagrådet förutsätter i vart fall att, om en ägare inte har skaffat ett tillstånd som inte kan vägras honom,

straffet som regel stannar vid penningböter och förverkande av föremålet anses uppenbart obilligt.

Övriga lagförslag

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.

Kulturdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 6 maj 1999

Närvarande: statsministern Persson, ordförande, och statsråden Hjelm-Wallén, Freivalds, Schori, Winberg, Ulvskog, Lindh, Sahlin, von Sydow, Klingvall, Pagrotsky, Östros, Messing, Engqvist, Rosengren, Larsson, Wärnersson, Lejon, Lövdén, Ringholm

Föredragande: Marita Ulvskog

Regeringen beslutar proposition 1998/99:114 Kulturarv – kulturmiljö och kulturföremål

Rättsdatablad

Författningsrubrik

**Bestämmelser som
inför, ändrar, upp-
häver eller upprepar
ett normgivnings-
bemyndigande**

**Celexnummer för
bakomliggande EG-
regler**

Lagen om kulturminnen
m.m.

5 kap. 3 och 7 §§